

Naam: John Kitzen
Studentnummer: 2068590

Vroegtijdige signalering van beginnende leesproblemen met behulp van het leeskastje

**Meesterstuk in het kader van de opleiding Master SEN
Leerroute: POD1
Jaar: juni 2011
Begeleid door: Anja Augustus
Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg Sittard**

Voorwoord

Om er voor te zorgen dat zoveel mogelijk kinderen straks technisch goed kunnen lezen en lezen met begrip, zal in de kleutergroepen veel aandacht aan beginnende geletterdheid en aan de preventie van beginnende leesproblemen moeten worden besteed. Goed kunnen lezen en lezen met begrip is de basis voor een succesvolle schoolcarrière.

In de dagelijkse praktijk betekent het dat vanaf groep 1 al betekenisvolle taalactiviteiten moeten worden ondernomen die de beginnende geletterdheid bij kleuters stimuleren. Er moet vanaf de kleutertijd naast het reguliere taalaanbod met grote regelmaat gewerkt worden aan de tussendoelen van de beginnende geletterdheid.

Het doel van mijn praktijkonderzoek is om een belangrijke bijdrage te leveren aan het preventief voorkomen van beginnende leesproblemen bij jonge risicokleuters.

Bij mij rees de vraag of het mogelijk is om bij deze leerlingen niet al veel vroeger te onderkennen welke problemen er bij het beginnend leesonderwijs aanwezig zijn.

Het creëren van een taal-/leesrijke omgeving is een voorwaarde voor positieve ervaringen met het leren lezen voor kleuters. Het mag nooit een eerste ervaring van falen worden op het gebied van lezen en spellen. Mijn collega's van groep 1 t/m 3 bespraken regelmatig met elkaar hoe je effectieve leertijd van het beginnend lezen kunt realiseren zodat beginnende leesproblemen vroegtijdig worden herkend. Ze wilden graag meer tijd besteden aan risicokleuters en daarbij geen kostbare tijd verloren laten gaan. Hierdoor ontstond er een draagvlak voor het onderzoek. De leerkrachten voelden zich medeverantwoordelijk voor het neerzetten van een positief resultaat en door een goede samenwerking en praktijkgerichte uitvoering van onderzoeksactiviteiten werd het fundament gelegd voor een geslaagd traject. Het resultaat van het onderzoek moet leerkrachten in de toekomst in staat stellen om bij deze groep kleuters vroegtijdig stagnaties bij het proces van beginnend lezen op te sporen en zo veel mogelijk te verhelpen. Na vooronderzoek werd al snel duidelijk dat het leeskastje veel mogelijkheden biedt om dat beginnend leesproces te ondersteunen. Door het kastje in een vroeg stadium als hulpmiddel naast de gebruikte taalmethode structureel in te zetten merk je al snel dat er kinderen achterblijven in hun leesontwikkeling. Het samenstellen van een leeskastje vergt tijd maar dat betaalt zich bij herhaald gebruik weer uit. Ik vond het leuk om op deze manier te zoeken naar nieuwe activiteiten die ingezet kunnen worden bij het beginnend leesonderwijs aan jonge kinderen. Met dit meesterstuk hoop ik ook anderen enthousiast te maken, want met het leren lezen gaat voor deze kinderen een wereld open. En voor mij als leerkracht is het genieten om dat proces van dichtbij te mogen volgen.

Aan dit meesterstuk hebben verschillende mensen hun bijdrage geleverd.

Mijn dank gaat in eerste instantie uit naar mijn begeleidster Anja Augustus, die mij tijdens dit onderzoekstraject goed volgde en heeft voorzien van nuttige adviezen en aanbevelingen. Door haar positief begeleidende houding ten opzichte van mijn praktijkonderzoek heb ik de kans gekregen om me tijdens dit traject te ontwikkelen op een manier die ik als zeer prettig heb ervaren. Ook mijn critical friends Jannemieke en Lisette wil ik graag bedanken voor hun feedback en hun hulp tijdens momenten waarop ik het hard nodig had. We stonden steeds voor elkaar klaar. Tijdens mijn onderzoekswerkzaamheden heb ik uiteraard ook veel steun ervaren van mijn directe collega's Monique, Chantalle en Inge. We hebben veel met elkaar voorbereid, overlegd, geëvalueerd en activiteiten in de groep uitgeprobeerd. Verder wil ik iedereen bedanken die erbij betrokken waren en belangstelling toonden voor mijn onderzoek. Graag wil ik alle geïnteresseerden uitnodigen tot het lezen van mijn meesterstuk.

Ik heb er met veel plezier, passie en enthousiasme aan gewerkt en ik hoop dat het leerkrachten uitnodigt om ook zo enthousiast aan de slag te gaan en het beginnend leesonderwijs met behulp van het leeskastje een extra impuls te geven.

Inhoudsopgave

Voorwoord

1.	Inleiding	4
2.	Vraagstelling onderzoek	7
3.	Verantwoording van de vraagstelling	9
3.1	Operationalisering van de vraagstelling	9
3.2	Nieuwswaarde en belang van het onderzoek	11
3.3	Praktische en maatschappelijke relevantie	12
3.4	Theoretische relevantie	12
3.5	Optimale opbrengst	13
4.	Onderzoeksstrategie en theoretisch kader	14
4.1	Onderzoeksfunctie en onderzoeksstrategie	14
4.2	Theoretisch kader en conceptueel model	15
4.2.1	Primaire doelgroep en domeinafbakening	15
4.2.2	Beschrijving termen en begrippen	15
4.2.3	Theoretisch kader met betrekking tot inclusie	16
4.2.4	Inclusie vanuit een internationaal perspectief	17
4.2.5	Toelichting op keuzes en vooronderstellingen	18
5.	Methode	21
5.1	Doelgroep van het onderzoek	21
5.2	Onderzoeksplanning	21
5.3	Deelvragen	22
5.4	Dataverzameling en data-analyse	24
5.5	Resultaten van het onderzoek per deelvraag	26
5.6	Interpretatie van de resultaten	30
5.6.1	Betrouwbaarheid	30
5.6.2	Validiteit	31
6.	Conclusies en aanbevelingen	33
6.1	Conclusies	33
6.1.1	Samenvatting resultaten en uitkomsten van de centrale vraag en deelvragen	33
6.2	Aanbevelingen	35
6.2.1	Op welke punten levert het onderzoek herkenbare uitkomsten op?	35
6.2.2	Uitkomsten die elkaar ondersteunen of juist tegenstrijdig zijn.	35
6.2.3	Hoe heeft het onderzoek bijgedragen aan het oplossen van de vraagstelling?	35
6.2.4	Heeft het onderzoek geleid tot een daadwerkelijke verbetering van de praktijk?	35
6.2.5	Voor wie zijn de uitkomsten van het onderzoek belangrijk?	36
6.3	Mogelijk vervolgonderzoek	36
7.	Discussie en reflectie	37
7.1	Discussie onderzoek	37
7.1.1	Aanpak van de vraagstelling	37
7.1.2	Uitvoerbaarheid van het onderzoek	37
7.1.3	Acceptatie voor deskundigen	37

7.1.4	Effectiviteit	38
7.1.5	Tevredenheid over de aanpak	38
7.2	Reflectie op het eigen leerproces	39
Samenvatting		41
Literatuurlijst		43
Bijlage I	Signaleringslijsten kleuters: Eerste, tweede en derde meting	45
Bijlage II	0-meting en tweede meting van het dyslexieprotocol	51
Bijlage III	Aanvullende kleutertoetsen dyslexieprotocol januari en mei Gedragspatroongrafiek kleuter	55
Bijlage IV	Interviewverslagen	58
Bijlage V	Oudervragenlijsten en een mindmap van het leeskastje	73
Bijlage VI	Een voorbeeld van een activiteitenplan van het leeskastje	86

1. Inleiding

Tijdens gesprekken die ik met collega's regelmatig gevoerd heb en door de opleiding tot taalcoördinator en bezoeken aan andere scholen werd duidelijk dat er in de kleutergroepen wel aandacht is voor beginnende geletterdheid, maar veel minder structureel dan in groep 3. Bij ons op school wisten we niet zo goed hoe we in de kleutergroepen het protocol "Leesproblemen en dyslexie" uitgegeven door het Expertisecentrum Nederlands moesten gebruiken. Bij ons in groep 3 en 4 vond men het een gedegen leidraad en was het protocol als goed bruikbaar en enthousiast ontvangen. De toetsmomenten sluiten goed aan bij onze leesmethodes. Door het volgen van dit protocol worden onze leerlingen vroeg gesignaleerd, goed gevolgd en kan er al vanaf groep 3 gerichte hulp geboden worden. Toch bleef bij ons de vraag waarom dit niet al veel eerder kan worden gesignaleerd.

In hoofdstuk 2 wordt dieper ingegaan op de onderzoeksvraag en wat de directe aanleiding is voor mijn onderzoek. Je kunt er in lezen waarop ik kon voortbouwen, welk draagvlak er was en wat de gewenste situatie zou kunnen zijn na afronding van het onderzoek

Er waren voor mij genoeg redenen om me tijdens deze opleiding nog meer te verdiepen in het beginnend leesproces van jonge kinderen en op zoek te gaan naar een manier om bij onze risicokleuters beginnende leesproblemen vroegtijdig te onderkennen. In ons taalbeleidsplan in samenspraak met het schoolteam opgesteld, werd nog eens benadrukt dat het opwaarderen van het taal-/leesonderwijs en in het bijzonder extra aandacht voor de beginnende geletterdheid hoge prioriteit heeft. Om de zorg aan deze leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften vorm te geven en daar zo snel mogelijk mee te beginnen is het leeskastje al in een vroeg stadium op school geïntroduceerd.

Naar aanleiding van bovenstaande werd mijn onderzoeksvraag al snel geformuleerd.

Is het leeskastje een passend instrument om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij onze risicokleuters te signaleren?

Vanuit mijn ruime interesse voor het onderwijs aan kleuters in het algemeen en de beginnende leesontwikkeling in het bijzonder wilde ik me graag inzetten voor de leesontwikkeling van risicoleerlingen, omdat deze anders een vertraging oplopen die blijvende gevolgen heeft. Het is belangrijk dat kinderen rond hun negende verjaardag nauwkeurig, vlot en met begrip kunnen lezen.

De maatschappelijke relevantie, de nieuws waarde, het belang van het onderzoek en de aangeboorde theorieën rondom de tussendoelen van de beginnende geletterdheid zijn terug te vinden in hoofdstuk 3

Ik had veel vragen en ik ging onderzoekend aan de slag door veel te lezen over het beginnend leesproces, de tussendoelen van de beginnende geletterdheid en signalering van beginnende leesproblemen.

Het idee om het leeskastje in te zetten voor vroegtijdige signalering van leesproblemen was al snel geboren. Mijn collega's hebben het idee enthousiast ontvangen en ook het dyslexieprotocol van de groepen 1 en 2 ging leven. Leerkrachten kregen nu al een concrete voorstelling van soms minder bekende begrippen met betrekking tot de tussendoelen van de beginnende geletterdheid. Het onderstreepte de waarde van het implementeren van de tussendoelen, **vroeg signaleren** en weten hoe je moet handelen om leesproblemen te verminderen of zelfs te voorkomen. De tussendoelen zijn markeringspunten waarop leerkrachten zich kunnen richten. Daarnaast kun je naar ouders en de leerkracht van groep 3 aangeven wat het specifieke probleem is. Op deze manier werken we doelgericht aan kwaliteitsverbetering van ons beginnend taal-/leesonderwijs. Voor een goede leesstart is het nodig dat kleuters al vroeg activiteiten aangeboden krijgen die een beginnende geletterdheid

bij hen stimuleren. De optimale opbrengst van mijn onderzoek is: Dat het leeskastje een geschikt hulpmiddel is om de tussendoelen van de beginnende geletterdheid bij de kleuters structureel aan te bieden, de leerkrachten er doelgericht beginnende leesproblemen mee kunnen signaleren en dat het ondersteuning biedt bij het remediëren van het beginnend leesproces.

Zowel de leerkrachten als ook de kinderen hebben hun betrokkenheid en motivatie bij deze nieuwe methodiek niet onder stoelen of banken gestoken. Tijdens regelmatig bouwoverleg of tussentijdse momenten werden voorbereidingen getroffen om het onderzoek succesvol te laten slagen. De leerkrachten van groep 1, 2 en 3, tevens de tweede taalcoördinator bij ons op school, wilden graag meewerken aan het onderzoek en we gingen meteen aan de slag met het uitzoeken van geschikte prentenboeken en materialen om het leeskastje goed te vullen met geschikte taal oefeningen die we samen maakten en bedachten. We vonden wel dat de boeken moesten passen binnen onze thema's behorende bij de methode Piramide, zodat alles goed op elkaar zou aansluiten.

De onderzoeksstrategie en het theoretisch kader waarbinnen het onderzoek plaatsgevonden heeft zijn in hoofdstuk 4 verder uitgewerkt.

Het was mooi om te zien hoe tijdens het proces van onderzoeken, voorbereiden, uitproberen, ontdekken, evalueren en conclusies trekken, goed naar elkaar werd geluisterd en aanbevelingen en verbeteringen werden toegepast. Het was een stimulans voor de motivatie van alle betrokkenen. Voorafgaand aan de daadwerkelijke start van het onderzoek had ik wel al een goed gevoel over de onderzoekbaarheid van mijn vraagstelling.

Hoofdstuk 5 beschrijft de onderzoeksmethode die er gebruikt is en voor welke doelgroep werd gekozen. Per deelvraag zijn de beschikbare data en resultaten beschreven.

Het praktijkonderzoek is een ontwerpgericht onderzoek en werd in groep 2 van onze school uitgevoerd. Het leeskastje is een deel geworden van de taalrijke belevingswereld van de kleuters en hun leerkracht(en).

In de betreffende groep werd in mijn ogen een goede start gemaakt met beginnende geletterdheid aan deze jonge kinderen en wel op een manier die bij hun ontwikkeling past. Het is niet de bedoeling om alle kleuters met behulp van het leeskastje zo vroeg mogelijk te leren lezen en schrijven maar het is ook niet verstandig om ze hiermee pas te confronteren in groep 3. Beginnende geletterdheid met behulp van het leeskastje houdt in dat kleuters op een leuke en zinvolle manier in aanraking komen met geschreven en gedrukte taal. Taal die voor hen echt een functie heeft, omdat het hun eigen taal is. Het resultaat van dit onderzoek is dat middels de activiteiten met het leeskastje het mogelijk gebleken is om de kleuters al op een speelse manier de eerste beginselen van het lezen en schrijven bij te brengen en vroeg te signaleren welke kleuters extra ondersteuning nodig hebben om zich de tussendoelen van de beginnende geletterdheid eigen te maken.

Hoofdstuk 6 geeft een beschrijving van de conclusie per deelvraag.

In dit meesterstuk wil ik in algemene zin laten zien wat er onder beginnende geletterdheid wordt verstaan en op welke passende manier het een plaats kan krijgen in het onderwijs aan jonge kinderen. Ik probeer duidelijk te maken welke gebruiksmogelijkheden het leeskastje heeft ten aanzien van beginnende geletterdheid en welke uitgangspunten aan deze methodiek ten grondslag liggen. Vervolgens worden omstandigheden beschreven die stimulerend zijn voor de ontwikkeling van het beginnend leesproces en wordt met voorbeelden verhelderd welke essentiële ontwikkelingsstappen deze jonge kinderen in de fase van beginnende geletterdheid zetten. Bovendien laat ik zien hoe leerkrachten de kinderen daarbij kunnen stimuleren en helpen. Om die leerkrachten meer houvast te bieden, wordt tegelijk met de tussendoelen van de beginnende geletterdheid een beeld geschetst van de taalactiviteiten die nodig zijn om die betreffende doelen te bereiken. Of het leeskastje daarbij een effectieve en

ondersteunende rol kan spelen wordt wellicht onderschreven door de uitkomsten van dit praktijkonderzoek.

Bij ons op school zal het in de toekomst een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de zorg die jonge risicokleuters verdienen om beginnende leesproblemen zo veel mogelijk te voorkomen. We zullen er in ieder geval de nodige zorg aan moeten besteden. Zodat ook deze kinderen een betere leesstart hebben in groep 3 en het positieve effect daarvan hun leesmotivatie in de daaropvolgende groepen zal verhogen.

Hoofdstuk 7 vertelt mijn reflectie op het gehele proces van het praktijkonderzoek.

De samenvatting van dit meesterstuk is terug te vinden in hoofdstuk 8.

Ik wens iedereen veel leesplezier en ik hoop dat het onderzoek een belangrijk aandeel zal hebben in de ontwikkeling van beginnende geletterdheid van kleuters, met name ook voor kleuters in achterstandssituaties.

2. Vraagstelling onderzoek

Onderzoeksvraag:

Is het leeskastje een passend instrument om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij onze risicokleuters te signaleren ?

Het is een onderzoekbare vraag omdat er nog geen kant en klare oplossing is voor het signaleren van risicoleerlingen met voortekenen van leesproblemen. Het leeskastje is op school aanwezig en wordt slechts incidenteel gebruikt, maar niet structureel als routine. We hebben wel al het leeskastje ingezet om de tussendoelen van de beginnende geletterdheid bij de collega's van de kleutergroepen te verhelderen. Tijdens gesprekken met leerkrachten en klassenbezoeken werd duidelijk dat er in de kleutergroepen wel aandacht is voor beginnende geletterdheid, maar veel minder structureel dan in groep 3.

Bovendien bleek dat de gebruikte terminologie niet voor iedereen even helder was.

Wat is nu precies fonemisch- en fonologisch bewustzijn, welke activiteiten passen bij welk tussendoel en hoe moet ik het aanbieden?

Aan deze problematiek zijn zeven bouwvergaderingen gewijd waarin steeds aandacht was voor een van de tussendoelen. De leerkrachten van deze groepen zijn wel enthousiast geraakt door de introductie van het leeskastje en ze willen graag samen met mij onderzoeken of dit een belangrijke bijdrage kan leveren aan het signaleren en remediëren van beginnende leesproblemen in de kleutergroepen.

De gewenste situatie zou zijn dat het leeskastje routinematig als passend instrument wordt gebruikt om vroegtijdig beginnende leesproblemen te signaleren en dat het tevens ingezet wordt bij de nodige interventies, waardoor de leerlingen de tussendoelen van de beginnende geletterdheid beter gaan beheersen. Mede hierdoor ga ik ervan uit dat er ook een sterkere basis gelegd wordt met betrekking tot de leesvoorwaarden om een goede start te kunnen maken met het aanvankelijk leesonderwijs. De leerlingen zullen daar in groep 3 hun voordeel mee moeten doen. Vaak wordt een verlengde kleuterperiode geadviseerd voor kinderen die uitval vertonen op de algemene leesvoorwaarden. Wanneer ze een jaar later in groep 3 komen, blijkt vaak dat de leesproblemen, die heel hardnekkig zijn, toch blijven bestaan.

Juist deze hardnekkigheid is kenmerkend voor dyslexie. Deze kinderen zouden gebaat zijn bij een vroegtijdige onderkenning van het werkelijke probleem. Wellicht biedt het kastje deze mogelijkheid.

Ik kan voortbouwen op het enthousiasme en de betrokkenheid van mijn collega's bij het uitvoeren van het onderzoek en ze zijn ontzettend bereid om mee te werken aan concrete verbeteringen van onze onderwijspraktijk. Vervolgens is er een tweede taalcoördinator aan onze school verbonden die me ondersteunt bij het verder verbeteren van ontwikkelingen op taalgebied. We zijn het na regelmatig overleg met elkaar over eens dat er behoefte bestaat aan een passend instrument om vroegtijdig beginnende leesproblemen te signaleren en te remediëren. In de schakelklas voor 5- en 6 jarige leerlingen met taal-/leesmoeilijkheden heb ik al geëxperimenteerd met het leeskastje maar dan vooral gericht op het structureel aanbieden van de tussendoelen beginnende geletterdheid.

De directe aanleiding voor mijn onderzoek heeft vooral te maken met het feit dat de kinderen al met een behoorlijke taalachterstand in de eerste kleutergroep instromen en als gevolg daarvan worden wij al snel geconfronteerd met vroegtijdige hiaten in de taal-/leesontwikkeling. Een behoorlijk percentage van onze jongste kleuters scoort onvoldoende bij de Cito-toets Taal voor kleuters, de aanvullende toetsen van het dyslexieprotocol en de bijbehorende observatielijsten. Veel jonge kleuters zowel van groep 1 als ook groep 2 krijgen logopedische hulp met betrekking tot de taal-/leesontwikkeling. Van de logopedisten krijgen we ook vaak hulpvragen en we proberen zodoende de interventies op elkaar af te stemmen.

Daarnaast worden regelmatig kleuters verwezen naar de specifieke schakelklas voor de vierjarigen om de taalachterstand voor het grootste deel weg te werken en zodoende weer voldoende te kunnen functioneren in de reguliere groep. Voorheen was er ook een zogenaamde basisgroep schakelklas voor de vijf- en zesjarigen waar een groot aantal kinderen extra taalonderwijs volgden. Helaas heeft de Gemeente vanwege economische bezuinigingen de subsidie voor deze extra ondersteunende basisgroep stopgezet. Er is de afgelopen jaren flink geïnvesteerd in de opstart en uitvoering van goed taalonderwijs in de schakelklassen en we willen deze expertise graag gebruiken bij het geven van degelijk taalonderwijs aan de kleuters.

Er is best al heel wat geschreven over beginnende geletterdheid en de tussendoelen voor beginnende geletterdheid, toch blijft de vraag bestaan waarom risicokinderen niet vroeger gesignaleerd worden en dat komen we in de dagelijkse praktijk nog regelmatig tegen.

Reden genoeg om me tijdens deze opleiding te verdiepen in dit vraagstuk. Wat maakt het nu voor leerkrachten in de groepen 1 en 2 zo moeilijk om het protocol te volgen en de link naar de observatielijsten te leggen?

De meningen zijn verdeeld over de aanpak met behulp van het leeskastje omdat je met het leeskastje alleen uiteraard geen dyslexie kunt voorkomen, maar je kunt wel naar ouders en leerkrachten van groep 3 aangeven wat het specifieke probleem is, wat er al gedaan is en hoe het kind verder begeleid kan worden. Vroeg signaleren en weten hoe te handelen om leesproblemen te voorkomen is een belangrijk criterium om zoveel mogelijk leesproblemen te verminderen.

Vanuit mijn belangstelling voor kinderen met specifieke onderwijsbehoeften en het feit dat ik steeds geïnteresseerd ben geweest in het proces van leren lezen is een reden geweest om voor deze onderzoeksvraag te kiezen. Jaren geleden was de beginnende geletterdheid vaak gericht op kinderen die interesse hadden in leren lezen. Maar ik wil met name ook graag extra tijd en energie investeren in de taal-/leesontwikkeling van risicoleerlingen, omdat deze anders een vertraging oplopen die hen tijdens de rest van de schoolloopbaan blijft achtervolgen. Het is belangrijk dat kinderen straks in groep 5 vlot en met begrip kunnen lezen.

Kwalitatief goede taal-/leesactiviteiten in de kleutergroepen en uiteraard ook in groep 3 vormen het beste wapen tegen leesuitval in de vervolggroepen.

In onze dagelijkse praktijk komen we vaak leerkrachten tegen die moeilijk kunnen uitleggen wat het voor hen in groep 1 en 2 zo moeilijk maakt om het protocol voor dyslexie te volgen. Redenen genoeg om me nogmaals extra te verdiepen in het protocol en de tussendoelen van de beginnende geletterdheid. Tijdens gesprekken met leerkrachten werd duidelijk dat er in de kleutergroepen wel aandacht is voor beginnende geletterdheid maar veel minder structureel dan in groep 3.

Bovendien is de gebruikte terminologie niet voor iedereen even duidelijk. Welke activiteiten passen nu bij welk tussendoel en hoe moet ik het aanbieden?

Vaak werken we onbewust al heel aardig volgens het protocol, maar de link naar de observatielijsten kon niet worden gelegd. Onze risicokleuters zouden gebaat zijn met vroegtijdige onderkenning van het werkelijke probleem en het leeskastje biedt voor leerkrachten in de groepen 1 en 2 wellicht deze mogelijkheid. Het is geen nieuwe methode en het is ook geen kant en klare oplossing voor het voorkómen van leesproblemen maar het cognitieve denkproces wordt gestimuleerd. Het is voor leerkrachten een hulpmiddel om de tussendoelen routinematig en structureel aan te bieden en een instrument om vroegtijdig te signaleren.

3. Verantwoording van de vraagstelling

3.1 Operationalisering van de vraagstelling

Is het **leeskastje** een **passend instrument** om vroegtijdig **beginnende leesproblemen** bij onze **risicokleuters** te **signaleren**?

Vanuit deze vraagstelling worden de vet gedrukte woorden hierna concreet toegelicht.

Het leeskastje

Wie kent het niet, het protocol “Leesproblemen en dyslexie”. (Wentink en Verhoeven 2001)

Een gedegen leidraad voor zoekende leerkrachten. Duidelijke taal, vaste toetsmomenten en helder omschreven interventies. Goed bruikbaar en enthousiast ontvangen, met name in de groepen 3 en 4.

De toetsmomenten sluiten naadloos aan op de meest gangbare methodes. Door het volgen van het protocol worden kinderen vroeg gesignaleerd en kan er vanaf groep 3 gerichte hulp geboden worden. Ouders zijn blij dat aandacht aan het mogelijke probleem van hun kind besteed wordt. Toch blijft de vraag: Waarom werd dit niet eerder gesignaleerd? Bij ons op school kwamen we dat in onze dagelijkse praktijk ook regelmatig tegen.

Reden genoeg om me nogmaals te verdiepen in het dyslexieprotocol. Wat maakt het nu voor ons als leerkrachten van groep 1 en 2 zo moeilijk om het protocol te volgen?

Ik ben op zoek gegaan naar een manier om aan de beschreven tussendoelen een concrete invulling te geven. Leren moet voor kinderen betekenisvol zijn. Als het bij kinderen werkt waarom zou het dan ook niet goed kunnen werken bij leerkrachten.

Tijdens mijn opleiding voor taalcoördinator kwam ik in aanraking met het zogenaamde leeskastje dat ontwikkeld is door vier leerkrachten; Karina Wetzelaar, Suzanne Kikken, Philo van der Sluijs en Marita Reubsaet. Vanuit hun ruime onderwijservaring en persoonlijke betrokkenheid bij het leesproces van jonge kinderen, hebben zij een leeskastje ontwikkeld voor de groepen 1 en 2. Zij spreken ook over “Boeken en praatjes, letters en laatjes”.

Het kastje was voor mij een uitdagende verpakking om de leerkrachten van de kleutergroepen enthousiast te maken voor een verhelderende implementatie van het dyslexieprotocol en aan de hand daarvan alle tussendoelen van de beginnende geletterdheid beter te leren begrijpen en toe te passen.

Het leeskastje is een kastje met 6 laatjes en 1 boekenplank. Elk laatje is voorzien van een pictogram, symbolisch voor het betreffende tussendoel van de beginnende geletterdheid:

1. Boekoriëntatie

Bovenop het kastje, op een boekenplank, staat centraal het boek als uitgangspunt

2. Verhaalbegrip

Wat gebeurt er en hoe loopt het af? In het laatje liggen alle spullen rondom het verhaal.

3. Functies van de geschreven taal

Geschreven taal is communicatie. Je hebt een instrument om je gedachten vast te houden. Met letters als je ze al beheerst, maar ook met symbolen zoals pictogrammen. Het verschil tussen lezen en schrijven wordt duidelijk.

4. Relatie tussen gesproken en geschreven taal

Gesproken woorden zijn vastgelegd op papier. Die kun je steeds weer opnieuw lezen, uitspreken en horen.

5. Taalbewustzijn / fonologisch bewustzijn en fonemisch bewustzijn

Zo belangrijk, dat het niet in een laatje onder te brengen is. Fonologisch bewustzijn; het bewustzijn van klanken in onze taal, het kunnen spelen met afzonderlijke klankonderdelen. Fonemisch bewustzijn; een gesproken woord bestaat uit letters, fonemen.

6. Alfabetisch principe

Woorden zijn opgebouwd uit klanken die weer corresponderen met letters. Ze ontdekken de foneem-grafeem koppeling.

Uitgangspunt voor het werken met het kastje vormt steeds een prentenboek dat aansluit bij het actuele thema of project. In principe is elk prentenboek bruikbaar, als het maar een rijk taalaanbod heeft. Naar aanleiding van dit prentenboek worden de verschillende laatjes gevuld met materialen die gebruikt worden om elk tussendoel aan bod te laten komen.

De kracht van het kastje zit in het feit dat de activiteiten met behulp van de materialen heel gestructureerd worden aangeboden. Dit is overzichtelijk voor de leerkracht en de kinderen. De kracht zit ook in de vaste routine. Steeds dezelfde aanpak is voor kleuters heel herkenbaar en veilig. Het kastje kan klassikaal in de grote of kleine kring worden aangeboden, maar net zo makkelijk meegenomen worden naar bijvoorbeeld een andere ruimte om rustig met enkele kinderen alleen te kunnen werken.

Het leeskastje is geen methode en ook geen pasklare oplossing voor het voorkomen van leesproblemen maar het kan wel een hulpmiddel zijn om alle tussendoelen structureel en routinematig aan te bieden en vroegtijdig leesproblemen te signaleren en wellicht ook om te remediëren.

Beginnende leesproblemen

Leren lezen in groep 1 t/m 4 is fundamenteel voor het hele onderwijs. Wanneer je dat niet goed onder de knie hebt, ben je vanaf groep 4 eigenlijk kansarm. Volgens leesspecialist Kees Vernooy kan het taal-/leesonderwijs veel effectiever. Vroeg beginnen is nodig, want wie achterloopt haalt die leesachterstand maar moeilijk weer in en dat heeft later gevolgen voor alle vakken.

We weten dat het ene kind vlotter leert lezen dan het andere. Kinderen die makkelijk leren lezen beheersen de elementaire leeshandeling en beschikken over een goed foneembewustzijn en een goed geautomatiseerde klank-tekenkoppeling.

Onderzoek toont aan dat 10 % van de Nederlandse kinderen problemen heeft met leren lezen. Bij 4% is sprake van hardnekkige leesproblemen; van dyslexie. In vrijwel iedere kleutergroep zitten dus leerlingen die risico lopen op leesproblemen of dyslexie! (Blomert, 2006)

Hoewel de achtergrond van leesproblemen sterk kan variëren, kampen de meeste zwakke lezers met decodeerproblemen; problemen met het omzetten van een geschreven letterreeks in de corresponderende klankcode (Wentink en Verhoeven, 2001). De vaardigheden die hierbij een rol spelen zijn de fonologische vaardigheid en het automatiseren.

In de kleuterperiode kan wel al worden vastgesteld bij welke kinderen de ontwikkeling in geletterdheid dreigt te stagneren. Voor deze kinderen komt het erop aan dat er tijdig stappen worden ondernomen om latere lees- en spellingproblemen tegen te gaan.

De tussendoelen vormen het kader waarbinnen de ontwikkeling van geletterdheid gedurende de hele kleuterperiode gevolgd kan worden. De kinderen leren zich verder te oriënteren op de functies van geschreven taal en leren zo de basisprincipes van het lezen en schrijven. Met taalspelletjes en (voor-)leesactiviteiten ontdekken kleuters dat er een relatie bestaat tussen gesproken en geschreven taal en raken ze vertrouwd met teksten. Ze krijgen in de gaten dat woorden zijn opgebouwd uit klanken en dat de letters van het alfabet de klanken weergeven. Ze ontdekken dan het alfabetisch principe. Een aantal kinderen ontdekt het alfabetisch principe min of meer spontaan in die kleuterperiode, andere kinderen komen pas zover via geleide instructie aan de hand van een leesmethode in groep 3.

De kleuters waarbij dit proces niet vanzelf gaat vertonen problemen bij voorbereidende leesactiviteiten. Ze hebben moeite met:

- het onthouden van de klank-letterkoppelingen

- met het accuraat analyseren van gesproken woorden in losse klanken (auditieve analyse)
- met het samenvoegen van losse klanken tot een gesproken woord (auditieve synthese)
- met het aangeven van de positie van een klank in een woord
- met het verklanken van een woord als bepaalde klanken worden weggelaten of toegevoegd

Een passend instrument

Dat is een geschikt en doelmatig gereedschap met een specifieke functie.

In dit geval van toepassing op het leeskastje. Is het kastje een gereedschap dat gebruikt kan worden met als specifieke functie, het signaleren van beginnende leesproblemen.

Risicokleuters

Observaties en toetsen in groep 2 kunnen duidelijk maken dat voor sommige kleuters het komende leesleerproces niet zonder risico's is. Wat kun je dan concreet doen om de risico's te verminderen. Bij de groepen 2 die onderzocht werden zien we steeds dat erg veel kleuters al heel veel letters kennen, dit geldt zelfs in sbo-scholen. Ook Aarnoutse (2000) geeft aan dat kinderen in groep 1 en 2 normaal al een aantal letters kunnen verklanken.

Kennelijk is onze maatschappij zo geletterd dat kleuters als vanzelf letters oppikken als ze daar tenminste enige aanleg voor hebben. Des te meer vallen die kinderen op die niet of nauwelijks letters kunnen benoemen. Als er dan ook bij kleuters andere risico's in het spel zijn (bijvoorbeeld erfelijkheid, onvoldoende klankbewustzijn, een fonologisch taalontwikkelingsprobleem) kan het van belang zijn om de betreffende kleuter alvast een 'voorschot' te geven op de komende leesontwikkeling, zodat hij/zij met kansen en zelfvertrouwen aan groep 3 zal kunnen beginnen.

Het is absoluut niet zinnig om bij risicokleuters te wachten tot ze 'er aan toe zijn'.

Deze kinderen dienen juist veel extra oefening te krijgen, om een op termijn steeds groter wordende achterstand te voorkomen.

Met behulp van goed onderwijs aan kleuters kunnen we op deze manier zoveel mogelijk problemen voorkomen.

Risicokleuters profiteren onvoldoende van taalspelletjes in de grote groep en hebben zeer directe en gerichte instructie nodig.

Signaleren

In deze context betekent het “de aanwezigheid van hiaten of tekortkomingen constateren”.

Om leesproblemen zo veel mogelijk te voorkomen, dient de ontwikkeling van de beginnende geletterdheid vanaf de kleutertijd systematisch te worden gevolgd. Om de ontwikkeling van geletterdheid bij kleuters zo goed mogelijk te volgen, is het belangrijk dat de leerkracht toetst, observeert en registreert. De geregistreerde toetsresultaten en observatiegegevens vullen elkaar aan en geven samen een goed beeld van de ontwikkeling van een leerling. Deze gegevens kunnen gebruikt worden om na te gaan in hoeverre een kleuter bepaalde beginnende leesvaardigheden beheerst.

3.2 Nieuwswaarde en belang van het onderzoek

De nieuwswaarde en het belang dat het onderzoek brengt, zit in het gegeven dat de leerkrachten met behulp van het leeskastje de tussendoelen van de beginnende geletterdheid structureel als routine aanbieden, zodat de kans heel klein is dat alle onderdelen onvoldoende aan bod komen.

Via de landelijke taalpilots is er veel aandacht voor opbrengstgericht werken dat weer leidt tot verbeteringen in de kwaliteit van ons taal-/leesonderwijs. Het versterken van de basisvaardigheden van taal/lezen en de specifieke aandacht voor passend onderwijs zijn geen

verschillende eenheden in het schoolbeleid, maar vullen elkaar aan en versterken en verdiepen de kwaliteit van het taalonderwijs voor de leerlingen. Er zullen altijd leerlingen blijven die meer of andere aandacht nodig hebben dan de meeste kinderen in een groep. (Förre 2010) Daarnaast en zeker niet onbelangrijk kunnen kinderen die beginnende leesproblemen vertonen vroegtijdig gesignaleerd worden en kan er snel met effectieve interventies gestart worden. Vroegtijdige onderkenning en behandeling van problemen die tot beginnende leesproblemen kunnen leiden is veel doelmatiger dan laat signaleren en reageren. De dan nog minder grote achterstanden of minder grote problemen bieden een betere kans voor succesvolle behandeling.

3.3 Praktische en maatschappelijke relevantie

Vanuit de praktische en maatschappelijke relevantie kan het onderzoek een bijdrage leveren aan verbetering van de zorg in de kleutergroepen.

Wanneer mijn onderzoeksvraag een positief antwoord geeft op het probleem waar de leerkrachten in de kleutergroepen al een tijd lang mee worstelen kan voorkomen worden dat kinderen die grote problemen met het lezen hebben, een minder verhoogd risico hebben om in een cyclus van falen terecht te komen, waardoor ze gefrustreerd raken, straks lezen gaan vermijden, onvoldoende oefenen, hun zelfvertrouwen kwijt raken en hun motivatie verliezen. Kinderen die naderhand goed zijn in technisch lezen, lezen meer woorden, leren meer woorden, begrijpen beter, zijn gemotiveerd voor lezen en beleven er plezier aan.

De gevolgen van niet goed leren lezen zijn ingrijpend. Kinderen met leesproblemen hebben problemen met hun functioneren in de school en in de samenleving. Het is daarom niet alleen een aangelegenheid van de school, maar ook een maatschappelijke aangelegenheid, omdat op jonge leeftijd optredende leesproblemen later ingrijpende gevolgen hebben. Het beperkt de mogelijkheden voor het voortgezet onderwijs en de kans op goede banen in de samenleving. Daarnaast beperkt het je maatschappelijk functioneren. (Vernooij 2008)

Vervolgens bestaat er een verband tussen specifieke taal-/leesstoornissen en gedragsproblemen. Een onderzoek laat zien dat bij kinderen in de leeftijd van acht tot twaalf jaar de helft van de kinderen met taalproblemen gedragsproblemen heeft. (Coster 2001) Dit gegeven laat zien dat kleuters met beginnende leesproblemen een verhoogd risico lopen om gedragsproblemen te krijgen.

3.4 Theoretische relevantie

Veel onderzoek laat zien dat de meeste kinderen met leesproblemen vrij laat, eind groep 3 of begin groep 4, gesignaleerd worden, waardoor de behandeling van de problemen lastiger wordt. Volgens Sally Shaywitz (2003) is het corrigeren van problemen bij een jong kind makkelijker dan bij een ouder kind. Bij het corrigeren van leesproblemen van oudere kinderen heb je altijd te maken met bepaalde gedragingen en praktijken die het kind al ontwikkeld heeft. Aan het belang van vroegtijdig signaleren van beginnende leesproblemen ligt een aantal argumenten ten grondslag:

- de kloof met de overige lezers wordt steeds groter.
- te laat signaleren leidt tot langdurig remediëren, dat moeizaam verloopt en vaak weinig succesvol is.
- te laat signaleren leidt tot aantasting van het zelfvertrouwen en de motivatie.
- er ontstaat bij zwakke lezers weerstand tegen lezen, hetgeen mede negatieve effecten voor het remediëren heeft.

Een erg belangrijk argument voor vroegtijdig signaleren is dat het meestal adequate informatie verschaft en een voorspelling doet over mogelijk falen in de toekomst. (Smits 2000).

3.5 Optimale opbrengst

De belangrijkste opbrengst van mijn onderzoek voor mij:

Dat het leeskastje een geschikt hulpmiddel is om de tussendoelen van de beginnende geletterdheid structureel aan te bieden, de leerkrachten van de kleutergroepen er doelgericht beginnende leesproblemen mee kunnen signaleren en dat ze met behulp van het kastje remediërende oefeningen kunnen toepassen.

We kunnen ervoor zorgen dat het beginnend leesproces een positieve ervaring wordt voor kinderen. Faalangst wordt verminderd en zodoende geven we hen meer zelfvertrouwen bij de aanvang in groep 3.

4. Onderzoeksstrategie en theoretisch kader

4.1 Onderzoeksfunctie en onderzoeksstrategie

Het onderzoek zal een ontwerpgericht onderzoek worden, waarbij dit onderzoek een belangrijke bijdrage zal leveren aan nieuwe uitdagende inhoud binnen ons onderwijs aan kleuters, uitgaande van onze eigen onderwijsleersituatie.

Tijdens een ontwerpgericht onderzoek worden nieuwe inhoud ontworpen, uitgetoetst en met elkaar geëvalueerd. Dit houdt in dat het onderzoek in principe samen met collega's moet worden uitgevoerd. In dit cyclisch proces van ontwikkelen en evalueren wordt duidelijk op basis van welke argumenten beslissingen worden genomen.

Het kenmerk van een ontwerpgericht onderzoek is dat al gaandeweg op een systematische manier een nieuwe inhoud voor een onderdeel van een vak of een bepaald project wordt ontwikkeld. (Kallenberg 2007.)

Meestal gaat aan een ontwerpgericht onderzoek een vooronderzoek vooraf dat leidt tot een aantal principes die gebruikt kunnen worden om de betreffende materialen of inhoud te ontwikkelen. In het vooronderzoek worden literatuur, praktijkkennis of inspirerende voorbeelden en workshops betrokken. Vanuit deze principes of criteria worden materialen, lesinhoud, opdrachten of voorstellen daadwerkelijk ontwikkeld. Als onderdeel van dit ontwikkelproces wordt een evaluatieronde opgenomen. Die evaluatie is een soort eerste test van de conceptversie van het materiaal, de opdracht, de lesinhoud of het project.

De conceptversie kan aan een aantal collega's, leerlingen of experts voorgelegd worden met een korte vragenlijst erbij. Of er kan een try-out uitgevoerd worden waarbij het materiaal onder bepaalde omstandigheden in een kleine overzichtelijke groep wordt uitgetoetst.

De keuze is gevallen op een ontwerpgericht onderzoek omdat er bij collega's de bereidheid bestaat om oude kennis en opvattingen over boord te gooien, als blijkt dat nieuwe concepten kansen bieden om ons onderwijs aan kleuters daadwerkelijk te verbeteren.

Het uiteindelijke doel moet zijn dat er resultaten worden behaald die het onderwijs op onze eigen school en wellicht ook dat van anderen blijvend verbeteren.

In onze eigen praktijksituatie moeten we ons de vraag stellen of we moeten blijven vasthouden aan bestaande routines en lesactiviteiten. Dit vooral om in de kleutergroepen kinderen met beginnende leesproblemen of dyslexie op een effectieve manier te signaleren en geïntegreerd binnen de groep te kunnen begeleiden. Het is van belang te ontdekken of het werken met het leeskastje daadwerkelijk een effectieve manier is om risicolehren op te sporen en ervoor te zorgen dat we deze leerlingen een veilige start gunnen en meer zelfvertrouwen geven door de nodige interventies toe te passen zowel individueel als ook in een kleine groep. Dit preventief werken moet falen tijdens het beginnend leesproces voorkomen.

In de huidige situatie worden de kleuters onvoldoende structureel gesignaleerd.

De leerkrachten geven instructie in de grote kring en doen met de kinderen taalactiviteiten gericht op de spraak-/taalontwikkeling maar er is sprake van te weinig doorgaande lijn en structuur in de aanbieding van de verschillende oefeningen met betrekking tot de tussendoelen van de beginnende geletterdheid. De kans dat deze doelen structureel en gedifferentieerd aanbod komen is te weinig. Daarnaast worden de onderdelen die de leerlingen niet of onvoldoende beheersen niet adequaat genoeg geobserveerd, gesignaleerd en genoteerd. De gewenste situatie is dat de risicolehren op doelmatige wijze met behulp van activiteiten betreffende de tussendoelen van de beginnende geletterdheid met het leeskastje vroegtijdig gesignaleerd worden en als gevolg daarvan juist extra aandacht krijgen gericht op preventie. De beginsituatie met betrekking tot het routinematige leerkrachtgedrag zorgt ervoor dat het noodzakelijk is aan de hand van dit onderzoek aan te tonen dat een andere aanpak effectiever is dan de bestaande.

De leerkrachten van de kleutergroepen hebben laten zien dat ze open staan voor nieuwe ontwikkelingen en geven ook aan dat het erg belangrijk is om kinderen met beginnende leesproblemen snel helder te hebben, zodat de broodnodige hulp geboden kan worden en dat er concreet iets gedaan wordt om toekomstige leesproblemen te voorkomen of verminderen. Mijn onderzoek zal hoofdzakelijk plaatsvinden in groep 2, waardoor de leerkracht van deze groep er ook intensief bij betrokken wordt.

In het vorig schooljaar hebben we samen in de onderbouw het leeskastje gebruikt om de tussendoelen van de beginnende geletterdheid beter te leren begrijpen en zijn we er met elkaar erg enthousiast door geraakt. We hebben toen gezien dat het leeskastje mogelijkheden biedt voor het structureel aanbieden van de verschillende tussendoelen, maar wisten nog niet hoe we het verder zinvol konden implementeren.

We hebben toen wel direct gezien dat kinderen gemotiveerd raakten en dat je het als vaste routine zou kunnen gebruiken om de tussendoelen voldoende onder de aandacht te brengen. Ook merkten we op dat leerlingen waarvan je dacht dat ze bepaalde vaardigheden beheersten juist lieten zien dat we ongelijk hadden. Dat zette ons wel direct aan het denken en het bevestigde natuurlijk dat we effectiever moesten gaan signaleren.

Gezien het feit dat ik ontdekte dat je vaker een ander beeld hebt van de vaardigheden van een kind versterkte het belang van het onderzoek.

Wanneer mijn onderzoek een positief antwoord geeft, hoop ik dat de collega's in de kleutergroepen de inzet van het leeskastje zullen toejuichen en er ook structureel mee gaan werken. (Leenders & Förner 2010)

4.2 Theoretisch kader en conceptueel model

4.2.1 Primaire doelgroep en domeinafbakening

Het onderzoek zal hoofdzakelijk uitgevoerd worden in groep 2 van basisschool De S. in G. De leerkracht en de kinderen van deze groep zijn bekend met het leeskastje en de leerkracht is door het experimenteren ermee enthousiast geraakt. Ze heeft aangegeven dat ze graag wil meewerken aan het onderzoek omdat ze ieder jaar weer te maken krijgt met leerlingen die achterblijven in hun taal-/leesontwikkeling. Zij lopen het risico dat deze achterstand steeds groter wordt als wij als leerkracht niet adequaat reageren. We vinden het met zijn allen belangrijk dat we scherp krijgen welke kinderen in de groep risicoleerlingen zijn. Dit is eigenlijk alleen maar vast te stellen als dit in relatie wordt gebracht met een bepaalde norm. Leerlingen met beginnende taal-/leesproblemen vragen van ons extra initiatieven en het is van groot belang dat dit op effectieve, systematische en planmatige wijze gebeurt. Doordat ik zelf ook een aantal dagdelen in groep 2 werk schept dat veel voordelen voor een intensieve samenwerking met elkaar omtrent dit onderzoek.

4.2.2 Beschrijving termen en begrippen

Over het algemeen hebben alle leerkrachten te maken met leerlingen die achterblijven in hun taal-/leesontwikkeling. Zij lopen het risico dat deze achterstand steeds groter wordt als hun leerkracht niet adequaat reageert. In die zin zijn het dan ook risicoleerlingen. Het is belangrijk dat wij als school helder krijgen welke leerlingen in de kleutergroep risicoleerlingen zijn. Leerlingen met taal-/leesproblemen vragen om extra initiatieven en investering van de leerkracht en het is belangrijk dat dit planmatig en effectief wordt uitgevoerd.

Dit betekent inhoudelijk dat er in ieder geval sprake moet zijn van:

- meer instructietijd
- een goede opbouw in de instructie
- gerichte begeleiding en ondersteuning
- voldoende tijd en mogelijkheden om te signaleren en te oefenen

Naast leerlingen met beginnende taal-/leesproblemen zitten er uiteraard ook altijd leerlingen in de groep die opvallen omdat ze juist een sterke taal-/leesontwikkeling hebben. Deze leerlingen vragen ook om aanpassingen in het gangbare taal-/leesonderwijs. Gebeurt dat niet dan is de kans groot dat zij onderpresteren, met alle mogelijke gevolgen van dien. Goed taal-/leesonderwijs vraagt in ieder geval van leerkrachten sterke vaardigheden op het punt van differentiatie. Omdat het voor alle kinderen belangrijk is om de minimale doelen te behalen in de basisvaardigheden wordt de zogenaamde convergente differentiatie als een geschikte differentiatievorm voor het adequaat omgaan met verschillen naar voren geschoven. Goede differentiatie is alleen mogelijk als de leerkracht beschikt over de juiste gegevens van kinderen. Het gaat hierbij in het taal-/leesonderwijs vooral om toetsgegevens aangevuld met observatiegegevens en zo mogelijk ook nog aanvullende gegevens zoals informatie van ouders. Op basis van al deze gegevens kan een leerkracht vaststellen wie risicoleerlingen zijn en beginnende leesproblemen vertonen en welke leerlingen continu opvallend hoog scoren. Het zijn dus eigenlijk beide groepen van leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. Door het vaststellen en benoemen van deze onderwijsbehoeften kun je als leerkracht bepalen welke initiatieven moeten worden genomen om leerlingen optimaal te laten groeien in hun taal-/leesontwikkeling (Leenders & Förner 2010)

4.2.3 Theoretisch kader met betrekking tot inclusie

Een van onze belangrijkste uitgangspunten in ons dagelijks werk is dat we vanuit een goede relatie met onze kinderen trachten te komen tot prestatie. Het welbevinden van ieder kind is bij ons op school het vertrekpunt van goed onderwijs. Daarnaast vinden we het wezenlijk dat kinderen hun eigen identiteit kunnen en mogen behouden. Naast samen leren willen we op school ook het samen leven stimuleren. Ik vind dat onze school voor ieder kind een prettige leer- en leefomgeving moet zijn waar alle leerlingen zich veilig voelen en uitgedaagd worden tot leren. We proberen een school te zijn waar iedereen welkom is.

Onze kinderen moeten respect kunnen opbrengen voor de waarden en normen van anderen, die zich onderscheiden in kleur, ras, handicap, cultuur of geloof.

We willen zoveel mogelijk kinderen de kans geven om hun eigen talenten tot ontwikkeling te brengen. Wij zijn op school steeds bewust in ontwikkeling, passen nieuwe onderwijskundige ideeën toe en hebben grote zorg voor alle kinderen. Inclusief onderwijs wil samen met ouders, leerkrachten en leerlingen in hun directe leeromgeving onderwijs aanbieden, dat tegemoet komt aan de diversiteit van behoeften van de leerlingen, met of zonder beperkingen. Dit betekent dat er een leeromgeving gecreëerd wordt binnen een schoolgebouw, die optimale leerervaringen aanbiedt, die zowel cognitieve, creatieve als de sociale ontwikkeling van leerlingen bewust bevordert. Dat betekent dat wij als school een zorgplicht hebben wat van ons als organisatie vraagt om een fundamentele aanpassing van de zorgstructuur, waarbij de leerling centraal staat en waarin we alle kinderen een passend zorgarrangement aanbieden. Ik vind zelf dat de diversiteit van een kind het uitgangspunt moet zijn voor het aanbieden van passend onderwijs, waarbij we terdege rekening moeten houden met de speciale behoeften van het kind ongeacht zijn of haar beperkingen. Ik probeer steeds te denken in kansen en mogelijkheden en vooral aandacht te schenken aan de kwaliteiten van leerlingen en te starten vanuit wat ze al wel goed kunnen. Iedereen heeft talenten en ieder kind heeft het recht die kwaliteiten te benutten en te ontwikkelen. Ik ben wel van mening dat er een gezonde balans moet zijn tussen zorgleerlingen en “normale” leerlingen.

Inclusief denken betekent voor mij ook inclusief handelen en bekijken op welke manier ik leerlingen met speciale onderwijsbehoeften met name beginnende leesproblemen binnen de groep kan signaleren en begeleiden. Het zou bijvoorbeeld voor een kleuter met beginnende leesproblemen betekenen dat hij of zij op bepaalde momenten alleen, in een kleinere groep of eventueel in de grote groep extra zorg krijgt. Er wordt gekeken waar de behoefte ligt, hoe het

kind het beste leert en op welke momenten het kind past in welke setting. Het kind leert daardoor ook zijn mogelijkheden kennen maar ook de beperkingen, maar het betekent ook dat het kind leert zien dat iedereen mogelijkheden en beperkingen heeft. En de oplossing moet gezocht worden in de leeromgeving. De expertise die het onderzoek brengt kan straks ten volle worden benut om hindernissen naar inclusief onderwijs bij ons op school weg te nemen. Om te beginnen zouden alle betrokkenen op alle niveaus moeten denken in mogelijkheden en durven af te stappen van oude routines en elkaar vooral stimuleren in wat er nodig is om alle kinderen passend onderwijs te bieden.

4.2.4 Inclusie vanuit een internationaal perspectief

Nederland is al vanaf het begin lid van de VN. De ontwikkelingen op het gebied van inclusief onderwijs zijn dus niet uit de lucht komen vallen. Al sinds 1984 gaf de adviesraad voor het basisonderwijs een advies dat neer kwam op het volgende: “De zorgbreedte op de basisschool moet vergroot worden om zoveel mogelijk kinderen in het basisonderwijs te houden en onderwijs op maat aan te bieden”. Om inclusief onderwijs te illustreren heb ik gekozen voor enkele voorbeelden uit andere landen.

Er zijn kortweg drie redenen waarom het onderwijssysteem in een land wordt omgevormd tot een inclusief systeem:

1. Druk van ouders
2. Geografie
3. Dwingende wetgeving vanuit een uitgesproken politiek programma

Al vanaf begin negentiger jaren van de vorige eeuw is er in Denemarken op tamelijk grote schaal geprobeerd inclusief onderwijs te realiseren. Met velen zijn onderwijsmensen naar Denemarken getrokken om te zien hoe ze dat deden. Ook de meest enthousiaste leerkrachten moesten erkennen dat het vrijwel onmogelijk lijkt om alle kinderen op te nemen in het reguliere onderwijs. Wel is de samenwerking tussen speciaal onderwijs en regulier onderwijs groter dan in Nederland. Veel reguliere scholen in Denemarken hebben een “Centerskole”. Een afdeling voor speciaal onderwijs binnen de reguliere school met de bedoeling dat kinderen elkaar niet vreemd vinden, als een reëel gegeven accepteren en waar mogelijk gezamenlijke activiteiten ondernemen. Het lesprogramma evenwel verschilt. (Nijkamp 2004) In Engeland heeft iedereen recht op onderwijs en dus moeten ook alle leerlingen met Special Educational Needs een gelijkwaardige toegang tot het onderwijs krijgen. Onder SEN worden alle leerlingen begrepen met: leerproblemen of leerstoornissen, emotionele- of gedragsproblemen, spraak- of taalproblemen en lichamelijke- of verstandelijke beperkingen. In Engeland kent men de volgende uitgangspunten:

- Alle leerlingen met SEN moeten met hun problemen kunnen omgaan
- Ze moeten reguliere vormen van onderwijs kunnen volgen
- Er moet rekening worden gehouden met de zienswijze en wensen van de ouders en Kinderen
- SEN-leerlingen moeten leerstof op maat aangeboden krijgen

Er is wel gezorgd voor materiële ondersteuning, ondersteuning door deskundigen en klassenassistenten, opleiding en universitair onderzoek en het delen van “good practices”.

In de UNESCO beleidsrichtlijnen van 2009 wordt gesteld dat:

Inclusief onderwijs een proces is waarbij de capaciteit van het onderwijssysteem versterkt moet worden om alle leerlingen te bereiken. Een inclusief onderwijssysteem kan alleen gecreëerd worden als gewone scholen inclusiever worden, met andere woorden, als zij beter worden in het onderwijzen van alle kinderen in hun gemeenschap. Dit document zegt verder

dat inclusie wordt beschouwd als een proces voor het omgaan met en reageren op de diversiteit aan behoeften van alle kinderen.

Goed onderwijs op maat van de leerling, dat is waar we dagelijks actief mee bezig zijn. Leerkrachten proberen dat te doen met inzet en overtuiging. Op dit moment maken we ons ongerust over goede opvang van zorgleerlingen in het reguliere basisonderwijs, nu bekend is dat het kabinet wil gaan bezuinigen op “passend onderwijs”.

Passend onderwijs staat voor maatwerk in het onderwijs. Voor elk kind en iedere jongere onderwijs dat aansluit bij zijn of haar mogelijkheden en talenten. Geen kind tussen wal en schip dus. Ook voor kinderen met een handicap of gedragsproblemen moet er een passende onderwijsplek zijn. Liefst op een gewone school waar het kind extra begeleiding krijgt. En als het echt nodig is in het speciaal onderwijs. Het kabinet wil het stelsel voor passend onderwijs herzien. In het nieuwe stelsel krijgen scholen de plicht een passende onderwijsplek te bieden aan leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben.

4.2.5 Toelichting op keuzes en vooronderstellingen

Het leesonderwijs in Nederland heeft nog niet het gewenste resultaat.

Voor begrijpend lezen is het belangrijk dat kinderen goed technisch kunnen lezen en dat ze de inhoud van een tekst kunnen volgen. Bij jonge kinderen wordt in de onderbouw van de basisschool de basis gelegd voor het leren lezen en het kunnen begrijpen van teksten. De woordenschat van de kinderen speelt hierbij een belangrijke rol. Dit is het stadium van de beginnende geletterdheid wat zich afspeelt in groep 1 tot het moment dat kinderen de elementaire leeshandeling onder de knie hebben. Het doel hierbij is kinderen vertrouwd te maken met teksten en letters. Jonge kinderen maken spelenderwijs kennis met de geschreven en gedrukte taal en worden voorbereid op het uiteindelijk technisch lezen. (Stolwijk, 2009 Taalpilots onderwijsachterstanden)

Er zijn een aantal zorgpunten (van de Grift, 2006):

- Er is onvoldoende afstemming van het onderwijs in taal-/lezen tussen groep 1/2 en groep 3.
- Twee van de drie leerkrachten in groep 3 en 4 spelen in hun leesonderwijs te weinig in op verschillen tussen leerlingen. Gevolg hiervan is dat 15% van de kinderen niet goed leert lezen in groep 3 en dat leesuitval in groep 4 verdubbelt tot 30%.
- 25% van de leerlingen verlaat de basisschool met een te laag leesniveau.
- 25% van de leerlingen heeft in het eerste jaar van het VMBO moeite met het lezen van teksten.

Wat betekenen deze zorgpunten nu voor het taal-/leesonderwijs in groep 1 en 2 van de basisschool? Het eerste punt impliceert dat veel leerlingen geen goede leesstart maken doordat de taal-/leesactiviteiten in de kleutergroepen en in groep 3 niet goed op elkaar afgestemd worden. Er is met andere woorden te weinig sprake van een doorgaande lijn. Een goede leesstart in groep 1 en 2 is het fundament van zo'n doorgaande lijn. (Ahlers 2007) Een goede leesstart begint met effectief signaleren en remediëren.

Risicoleerlingen moeten zo vroeg mogelijk worden gesignaleerd, zij moeten meer tijd en extra instructie krijgen zodat zij de doelen bereiken die voor alle leerlingen gelden.

Voor een goede leesstart is het nodig dat kinderen activiteiten aangeboden krijgen die een beginnende geletterdheid bij kinderen stimuleren. Kinderen krijgen hierdoor interesse in boeken en verhalen en oriënteren zich op boeken en verhalen. Dit hebben zij nodig om bij het aanvankelijk lezen zicht te hebben op hoe een verhaal in elkaar zit, waar je begint met lezen, dat je een boek van voor naar achter en regels van links naar rechts en vervolgens naar beneden verder leest. Kinderen worden enthousiast gemaakt voor boeken en verhalen zodat zij zin hebben om aan het aanvankelijk leesproces te beginnen. (Stolwijk en Leenders 2009)

Er moet een duidelijk plan zijn waarin de tussendoelen beginnende geletterdheid bij elk thema van de taalmethode aan bod komen.

Een goede methode, materialen en hulpmiddelen, effectieve instructie, toetsing van de voortgang, sociaal-emotionele ondersteuning, de inrichting van het lokaal en het leerkrachtgedrag zijn belangrijke voorwaarden voor een goede leesstart.

Taal in de kleutergroep is niet altijd het eerste waar leerkrachten aan denken. Toch is een goede start in die eerste schooljaren essentieel voor de latere lees- en schrijfontwikkeling van kinderen. Het is belangrijk dat mondelinge taal, fonologische processen en kennis van de geschreven taal juist dan op een samenhangende manier aandacht krijgen in groep 1 en 2. In de kleutergroepen moet systematisch aandacht worden besteed aan vaardigheden die nodig zijn om succesvol te leren lezen. Als we bij kleuters de basisbouwstenen van spreken en schrijven niet of onvoldoende op een structurele en systematische manier aanbieden loopt ruim 20% van de kleuters het risico om bij het lezen uit te vallen. Vooral als deze kinderen moeite hebben met het fonemisch bewustzijn.

In de praktijk blijkt dat leerkrachten die een actieve benadering hanteren, goede resultaten bereiken in groep 1 en 2 en daardoor een goede leesstart bieden. Deze leerkrachten hebben hoge verwachtingen van hun leerlingen. Zij stellen hun doelen niet te laag en doen er alles aan om kinderen te helpen deze doelen te bereiken, ook de zwakkere leerlingen. Voor deze kinderen worden doelen niet lager gesteld, maar wordt juist intensiever geïnvesteerd om die doelen te bereiken. (Didaktief 2008))

Daarnaast is het uiteraard ook belangrijk sociaal-emotionele ondersteuning te bieden bij de taal-/leesontwikkeling. Door uit te gaan van de vaardigheden die een kind heeft en te onderzoeken hoe die het beste kunnen worden benut, stel je als goede leerkracht een kind in staat succes te ervaren en vorderingen te maken. Je moet goed kunnen inschatten wat belangrijke momenten zijn in de taal-/leesontwikkeling van jonge kinderen.

Je moet de leerlijnen goed kennen en de tussendoelen beginnende geletterdheid structureel hanteren die zijn ontwikkeld door het Expertisecentrum Nederlands.

Wanneer we kleuters met beginnende leesproblemen door middel van het leeskastje de tussendoelen van de beginnende geletterdheid structureel aanbieden veronderstel ik dat ze zich die beter eigen maken en constateer ik gaandeweg welke kinderen bepaalde vaardigheden niet beheersen. Door de structuur die dit biedt neemt de motivatie en de actieve betrokkenheid van de leerlingen toe en is er bij de meeste sprake van een verhoogde leerprestatie. De kinderen worden door middel van het werken met het leeskastje nieuwsgierig en de aangeboden taalactiviteiten worden betekenisvol waardoor alles beter blijft beklijven.

Het doel van dit ontwerpgericht onderzoek is een directe bijdrage te leveren aan het oplossen van ons probleem in de praktijk. We willen graag als leerkrachten goed inzicht krijgen in het ontwikkelingsverloop van de vaardigheden van kinderen. De tussendoelen zijn ijkpunten voor het peilen van de vorderingen. Vorderingen kunnen worden vastgesteld door middel van observatie van spontaan of uitgelokt gedrag en door toetsing en ook door middel van zelfevaluatie door het aanleggen van kindportfolio's.

Om zicht te krijgen op de ontwikkeling van de leerlingen kan het structureel aanbieden van de tussendoelen goede diensten bewijzen. Het is niet alleen de bedoeling dat bij kinderen wordt nagegaan in hoeverre ze in de loop der jaren de tussendoelen bereiken. Wij als leerkrachten moeten ons eveneens afvragen of het gegeven onderwijs van een zodanige kwaliteit is geweest dat de kinderen de tussendoelen ook hebben kunnen bereiken. Observatie instrumenten zoals het leeskastje kunnen wellicht sneller en beter zicht geven op de leer- en onderwijsprocessen van kinderen en leerkrachten. (Verhoeven & Aarnoutse 2007)

De vraagstelling: “ Is het leeskastje een passend instrument om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij onze risicoleerlingen te signaleren?” is in dit ontwerpgericht onderzoek centraal komen te staan.

Ik heb veel literatuur verkend en door enkele inspirerende voorbeelden zoals het bezoeken van een workshop en contacten met andere scholen praktijkkennis opgedaan.

Op grond van deze achtergrondkennis en deze inspirerende voorbeelden heb ik voor groep 2 enkele prentenboeken uitgekozen om deze te gaan gebruiken voor het structureel aanbieden van de tussendoelen beginnende geletterdheid met het leeskastje. Voor ieder laatje corresponderend met de tussendoelen heb ik voor elk tussendoel de taalactiviteiten gemaakt in samenwerking met de leerkrachten van de kleutergroepen. Deze activiteiten worden structureel aan de groep aangeboden en door middel van een duidelijk signaleringsformulier wordt genoteerd welke tussendoelen de leerlingen wel of niet voldoende beheersen.

De resultaten worden na elke sessie geëvalueerd. Dit leidt tot ontwerp-kennis over wat wel en niet goed werkt aan de geteste oplossing. Ook kan duidelijk worden in welke context de oplossing kan worden toegepast, bijvoorbeeld in de grote of in de kleine kring met de mogelijkheid voor meer beurten voor elk kind. Deze cyclus wordt enkele keren herhaald, waardoor er meer zekerheid ontstaat over de toepassingsmogelijkheden en eventuele beperkingen van het ontwerp en de voorwaarden voor succesvolle implementatie. Tot slot wordt definitief vastgesteld wat het eindresultaat is.

5. Methode

5.1 Doelgroep van het onderzoek

Vanuit onze onderrwijservaring en persoonlijke betrokkenheid bij het beginnend leesproces van onze jonge kinderen, zijn we bij ons op school op zoek gegaan naar een manier om aan de beschreven tussendoelen van de beginnende geletterdheid een concrete invulling te geven. In onze kleutergroepen is wel degelijk aandacht voor beginnende geletterdheid maar veel minder structureel dan in groep 3. Bovendien is de gebruikte terminologie niet voor iedereen even helder. Welke taalactiviteiten passen nu bij welk tussendoel en hoe kan het aangeboden worden? Toetsen in groep 1 en 2 maken duidelijk dat voor een aantal kleuters het komende taal-/leesproces niet zonder problemen zal verlopen. Wat kunnen we dan concreet doen om risico's te verminderen en deze kinderen in groep 3 een veilige start te geven?

Enige tijd geleden tijdens mijn opleiding voor taalcoördinator vond ik op internet informatie over het leeskastje en vanuit mijn belangstelling voor het beginnend leesproces van kleuters ben ik enthousiast geworden door de ideeën van de mensen die het kastje ontwikkeld hebben. Om mij nog meer te verdiepen in deze mogelijkheden heb ik deelgenomen aan een workshop met betrekking tot het leeskastje, met prachtige, verhelderende voorbeelden.

Ik had me voorgenomen om vooral te letten op de mogelijkheden die het kastje biedt om de tussendoelen structureel aan te kunnen bieden en of je daarmee wellicht ook vroegtijdig en met vaste regelmaat beginnende leesproblemen kunt signaleren.

Indien je in groep 1 en 2 gestructureerd werkt met activiteiten op het gebied van de tussendoelen, dan krijg je al snel door welke kinderen daarvoor gevoelig zijn. Dat begint al heel vroeg met een gevoeligheid voor rijmpjes en versjes. Je verzamelt dus gedurende de hele kleuterperiode beelden en gegevens van kinderen, die je naderhand kunt overdragen aan de leerkracht van groep 3. Daarvoor zijn in eerste instantie geen complexe en tijdrovende toetsen nodig.

Belangrijke informatie kun je wellicht ook al eerder verkrijgen door inschatting van het niveau van beginnend lezen met taalactiviteiten betreffende de tussendoelen. Deze informatie kun je dan vroegtijdig verzamelen en vervolgens de nodige interventies toepassen bij de leerlingen die dat hard nodig hebben.

Ik heb tijdens deze workshop ervaren dat de eerste 7 tussendoelen van de beginnende geletterdheid voldoende aan bod komen als je het onderwijsaanbod regelmatig ondersteunt met het leeskastje.

Zo worden kleuters goed voorbereid op het aanvankelijk lezen en krijg je als leerkracht eerder in beeld hoe de beginnende geletterdheid zich bij "jouw" kleuters ontwikkelt.

Ik wil graag in samenwerking met de leerkracht van groep 2 onderzoeken of je met behulp van het leeskastje vroegtijdig helder krijgt welke kinderen risico lopen bij het beginnend leesproces.

5.2 Onderzoeksplanning

Maand	Activiteiten
April 2010	Informatie verzameld over de opleiding. Voorlichtingsbijeenkomst bezocht.
Juli	Intakegesprek met opleidingscoördinator Platformdag inclusie bijgewoond.
September	Intakeverslag gecompleteerd Literatuur over praktijkonderzoek gelezen. (Harinck en Kallenberg) Onderzoeksthema gekozen en oriëntatie op het onderwerp. Eerste onderzoeksvraag geformuleerd. Werkmodel start praktijkonderzoek gemaakt.
Oktober	"My Site" ingericht en documenten geplaatst.

	De inschatting van de mate van inclusie op school onderzocht. In gesprek gegaan met collega's over het onderzoeksthema. Gewerkt aan POP/PAP en Sterkte-zwakke-analyse en Format meesterstuk bekeken. Literatuurlijst aangelegd volgens APA-richtlijnen. Publicaties uit tijdschriften over het onderwerp gezocht. Hoofdstuk 2: Vraagstelling onderzoek in concept geschreven.
November	Workshop bezocht over het leeskastje. Informatie verzameld bij andere scholen. Het concept van hoofdstuk 2 met "critical friends" besproken tijdens een ingelaste bijeenkomst. Hoofdstuk 3: Verantwoording van de vraagstelling in concept geschreven. Tijdens bouwvergaderingen de onderzoeksvraag besproken en collega's nog intensiever bij het onderwerp betrokken
December	Tijdens bijeenkomst met "critical friends" elkaar feedback gegeven. Hoofdstuk 2 en 3 met behulp van feedback definitief geschreven. Literatuur over deelvragen lezen. Hoofdstuk 4 in concept geschreven.
Januari 2011	Literatuur onderzoek. 0-meting: Signaleringslijsten en aanvullende toetsen dyslexieprotocol Voorbereiding praktijkonderzoek. Vragenlijsten en signaleringslijst zoeken/maken m.b.t. de werkvormen. Prentenboeken uitkiezen en uitwerken voor de taalactiviteiten behorende bij de tussendoelen. Observatiecriteria vastleggen voor de werkvorm. Onderzoek starten en afspraken maken met de groepsleerkrachten en het doel van het onderzoek bespreken. Bijeenkomst Critical friends Per les observatiedoel bepalen. 17 januari Eerste meting met observatiemodel 18 januari Activiteit 1: Observatiedoel: Verhaalbegrip en boekoriëntatie. Signalering en evaluatie, wat moet er bijgesteld worden? 19 januari Activiteit 2: Observatiedoel: Functie van de geschreven taal en relatie 20 januari geschreven en gesproken taal. Activiteit 3: Observatiedoel: Taalbewustzijn, Alfabetisch principe en 24 januari functioneel lezen en schrijven. 25 t/m 31 januari Signalering en evaluatie van de werkwijze
Februari	Gewerkt aan hoofdstuk 5: Methode 3 t/m 18 februari Tweede meting met observatiemodel en evaluatie 4 februari Presentatie onderzoeksplan tijdens de platformdag en reflectie gemaakt. 7, 14 en 28 februari Bijeenkomsten spraak-/taalontwikkeling. 21 febr. t/m 18 mrt. Derde meting met observatiemodel en evaluatie.
Maart	Resultaten van het onderzoek per deelvraag evalueren. Gegevens verwerken. Resultaten interpreteren. Mening van leerkrachten en experts verzamelen. Interviews afnemen. Bijeenkomst Critical friends
April	Conclusies trekken uit de resultaten en bevindingen. Zijn de resultaten van het onderzoek voor ons belangrijk en heeft het bijgedragen aan ons probleem? Bijeenkomst critical friends. Hoofdstukken definitief schrijven.
Mei	Mei-meting: Signaleringslijsten en aanvullende toetsen risicoleerlingen Definitief schrijven van het meesterstuk
Juni/juli	Eindpresentatie van het praktijkonderzoek

5.3 Deelvragen

De deelvragen helpen mij om het onderzoek beter uit te voeren. Ze geven mij handvatten bij het verzamelen van gegevens, omdat ze vrij concreet zijn. Ze helpen me bij hetgeen ik te weten wil komen.

Centrale onderzoeksvraag:

Is het leeskastje een passend instrument om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij onze risicokleuters te signaleren?

Deelvraag 1:

Geeft het leeskastje de kleuters en de leerkracht van de kleuters voldoende houvast bij het zich eigen maken van de tussendoelen van de beginnende geletterdheid?

Deelvraag 2:

Is het leeskastje een uitdagend hulpmiddel om bij de leerkrachten van groep 1 en 2 de tussendoelen concreet te verhelderen?

Deelvraag 3:

Kan het leeskastje ondersteuning bieden bij het remediëren van het beginnend leesproces?

Toelichting op de deelvragen:

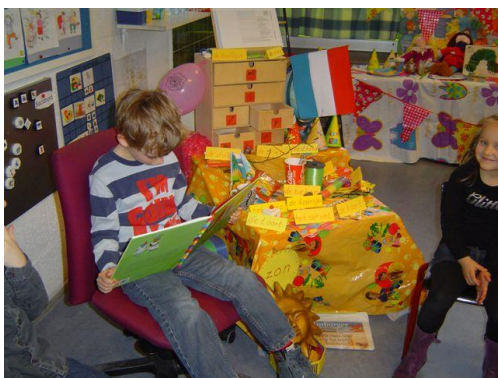
1. De kleuters moeten alle tussendoelen van de beginnende geletterdheid eerst met regelmaat en als vaste routine aangeboden krijgen. Dan pas kun je effectief signaleren en kom je erachter wie die voldoende of onvoldoende beheerst.
2. Als de tussendoelen van de beginnende geletterdheid duidelijk zijn bij de leerkrachten en als die weten welke taalactiviteiten erbij horen, weet je ook wat je moet gaan signaleren. Door collega's concrete voorbeelden te laten zien en samen de tussendoelen te verkennen m.b.v. het leeskastje leren ze het beginnend leesproces beter kennen.
3. Wanneer duidelijk is welke kinderen beginnende leesproblemen vertonen kan het leeskastje wellicht ook steun bieden bij het remediëren.

Om mijn onderzoek te kunnen uitvoeren heb ik samen met mijn collega van groep 2 drie prentenboeken uitgekozen die aansluiten bij het thema dat aan de orde is.

Bij deze boeken heb ik samen met de leerkrachten van groep 1, 2 en 3 de activiteitenplannen gemaakt rondom de verschillende prentenboeken om de tussendoelen met behulp van het leeskastje structureel aan de groep aan te bieden en hen ook actief erbij te betrekken, zodat ze de inhoud van de tussendoelen en het proces van het beginnend lezen beter leren kennen.

Het leeskastje neemt vanaf nu in de groep een vaste plaats in en zal als vaste routine gebruikt gaan worden om de tussendoelen structureel en met regelmaat aan te bieden.

In de klas is een aantrekkelijke en toegankelijke plek uitgekozen waar de kinderen het boek kunnen bekijken en lezen. Het kastje staat op een tafeltje en ervoor staat een tweede tafel waar de concrete spullen staan uitgestald met de woordkaartjes erbij. Dit zijn spullen die niet in de laatjes passen. Zo is er een taalrijke plek ontstaan waar rondom het prentenboek regelmatig afwisselende taalactiviteiten aangeboden worden.

Tijdens iedere les met het leeskastje wordt door middel van een heldere observatielijst het beheersingsniveau van de leerlingen bijgehouden. Vóór iedere les wordt bepaald welke tussendoelen aangeboden worden en welke we willen signaleren. Omdat ik zelf ook een aantal dagdelen in groep 2 werk, hebben dus twee leerkrachten de taalactiviteiten met het leeskastje uitgevoerd en gesignaleerd. Elke leerkracht voerde de activiteiten op een van te voren afgesproken manier uit en signaleerde op dezelfde wijze volgens afgesproken criteria.

De activiteiten zijn afgestemd op de prentenboeken en hebben betrekking op de 7 tussendoelen van de beginnende geletterdheid.

Na afsluiting van iedere sessie rondom het betreffende prentenboek vindt evaluatie plaats. Deze evaluatie heeft betrekking op de werkwijze die we tot nog toe hebben toegepast. We kunnen naar elkaar reageren en het is van belang erachter te komen hoe effectief deze manier is om te signaleren welke kinderen opvallen met betrekking tot het beginnend leesproces.

Zowel de kinderen die extra aandacht en investering verdienen, als ook de kinderen die opvallend goed scoren. Ook deze groep leerlingen moet voldoende uitdaging krijgen en aan hen zullen we verrijkingsactiviteiten moeten aanbieden. Dat leidt ertoe dat de kennis van letters en de leeshandeling versterkt wordt bij leerlingen die op dit vlak al voldoende kennis en vaardigheden ontwikkeld hebben, terwijl de kinderen die deze kennis en vaardigheden onvoldoende beheersen in dit opzicht extra hulp en ondersteuning nodig hebben.

Biedt deze werkwijze de kleuters met behulp van het leeskastje voldoende steun om zich de tussendoelen eigen te maken, geeft het kastje de leerkrachten duidelijkheid over de tussendoelen en kan ik daarmee signaleren welke kleuters problemen hebben bij het beginnend leesproces, waardoor ik sneller interventies kan toepassen? Wellicht geeft dit onderzoek een positief antwoord en kunnen de leerkrachten van groep 1 en 2 daar hun voordeel mee doen en na vroege signalering van beginnende leesproblemen snel starten met de nodige interventies.

Na iedere sessie bekijken we welke leerlingen onvoldoende scoren per tussendoel en of dat steeds dezelfde leerlingen zijn. Ook constateren we dan of steeds dezelfde leerlingen opvallend hoog scoren. Daarnaast vergelijken we de leerlingen ook met de signaleringslijsten en de aanvullende toetsen behorende bij het protocol leesproblemen en dyslexie voor groep 2 (eerste meting in januari 2011 en tweede meting in mei 2011)

Zijn er overeenkomsten of worden we bevestigd in onze vooronderstelling?

5.4 Dataverzameling en data-analyse

Per deelvraag zijn er gegevens verzameld en de aanpak is per vraag beschreven.

Deelvraag 1: Geeft het leeskastje de kleuters en de leerkracht van de kleuters voldoende houvast bij het zich eigen maken van de tussendoelen van de beginnende geletterdheid?

Om er achter te komen of het leeskastje een geschikt hulpmiddel is om de tussendoelen concreet aan te bieden, waarbij de leerkracht deze kennis overdraagt aan de grote of kleine groep heb ik in samenwerking met collega's prentenboeken uitgezocht waarbij geschikte taalactiviteiten gemaakt zijn voor het aanbieden van alle tussendoelen. De activiteiten worden per twee doelen aangeboden om gericht te kunnen aanbieden en signaleren.

Uit de literatuur heb ik goede argumenten kunnen halen waarom het kastje een uitermate geschikt hulpmiddel is bij het zich eigen maken van de tussendoelen:

- De kracht van het kastje zit in het feit dat de taal oefeningen gekoppeld zijn aan de tussendoelen en dat zich in ieder laatje voldoende geschikte oefeningen bevinden om die aan de kinderen gestructureerd aan te bieden.
- Werken met het kastje kent een vaste routine en is daardoor herkenbaar en vertrouwd voor kinderen en leerkracht.
- Ermee werken zorgt voor een hoge betrokkenheid en motivatie bij kinderen. Je bevordert de interesse voor talige activiteiten.
- Jonge kinderen verkennen zo de wereld van de gesproken en geschreven taal.
- Vaak oefenen aan de hand een vaste herkenbare werkwijze helpt.
- Het zijn geen geïsoleerde maar betekenisvolle oefeningen in de context van het prentenboek

- Het is een onderdeel van een geletterde en uitdagende omgeving. (Karin Wetzelaer 2009)

Nadat we er vaker mee gewerkt hebben zal duidelijk worden of al deze argumenten effectief zijn geweest en of het de kinderen houvast geeft bij het zich eigen maken van de beginnende geletterdheid. Door te observeren en leerkrachten na iedere sessie met het leeskastje te bevragen kan ik mij een oordeel vormen over de effecten van deze werkwijze.

Vervolgens zal ik ook leerlingen en ouders (die activiteiten met het leeskastje bijgewoond hebben) bevragen en hun bevindingen samenvatten.

Door al deze gegevens te vergelijken kan er geconcludeerd worden of deze werkwijze voldoende effectief is of nog om verbeteringen vraagt.

Deelvraag 2: Is het leeskastje een uitdagend hulpmiddel om bij de leerkrachten van groep 1 en 2 de tussendoelen concreet te verhelderen?

Of het leeskastje als hulpmiddel gebruikt kan worden om bij de leerkrachten van de kleutergroepen het beginnend leesproces te verhelderen is na het lezen van literatuur erover bevestigd.

- Uit de dagelijkse praktijk van scholen blijkt dat het voor leerkrachten van de groepen 1 en 2 moeilijk is om het protocol leesproblemen en dyslexie te volgen omdat ze de inhoud van de tussendoelen niet voldoende beheersen.
- De gebruikte terminologie is niet voor iedereen even duidelijk. Wat is nu fonemisch- en fonologisch bewustzijn.
- Welke activiteiten passen bij welk tussendoel.
- Betekenisvol leren werkt goed bij kinderen. Waarom zou het dan niet goed bij leerkrachten kunnen werken?
- Door concrete voorbeelden met het leeskastje en de CD-rom van het expertisecentrum Nederlands erbij te gebruiken kun je veel verhelderen, waardoor collega's het ook beter begrijpen en de link naar het dyslexieprotocol leggen. (Els van Meer 2009)

Tijdens 7 bouwvergaderingen hebben we de tussendoelen geïmplementeerd en samen taalactiviteiten gekoppeld aan de tussendoelen met verhelderende voorbeelden en steeds een leeskastje gevuld met de betreffende taalactiviteiten. Door deze oefening werd het veel concreter en leerden de collega's de inhoud beter beheersen door het zelf te doen en te beleven. Door middel van oudervragenlijsten en gesprekken met collega's en experts, levert mij dat aanvullende informatie op over het gewenste resultaat.

Deelvraag 3: Kan het leeskastje ondersteuning bieden bij het remediëren van het beginnend leesproces?

Als we de tussendoelen gestructureerd aanbieden en als we zelf ook geleerd hebben wat en hoe we die moeten aanbieden, wordt vervolgens ook duidelijk wie er nog extra hulp en ondersteuning nodig hebben bij het beginnend leesproces.

We willen graag zorg op maat bieden en het werd mij al snel duidelijk dat het leeskastje ook ingezet kan worden bij het remediëren van beginnende leesproblemen aan de leerlingen die dat hard nodig hebben. We zochten voortdurend naar een effectieve invulling daarvan.

Door het rijke taalaanbod van het kastje zou het een geschikt leermiddel kunnen zijn om in te zetten bij extra hulp aan een kleine groep kleuters met kenmerken van beginnende leesproblemen en een beperkte mondelinge taalvaardigheid. Door de herkenbare structuur, het rijke aanbod en het positieve effect van de herhaling is de betrokkenheid hoog en heeft succeservaring een positieve invloed op de leermotivatie van de kinderen. Je kunt zodoende werken aan de hiaten en tekortkomingen en tegelijkertijd til je de kinderen naar een hoger niveau. Vooral fonemisch- en fonologisch bewustzijn vormen straks een cruciale factor bij het leren lezen. Ik heb enkele scholen bevestigd (Basisschool De V. in H. en Basisschool P.W.A.

in L.) over hun ervaringen met het remediëren en kreeg daarvan veel bevestigende reacties. Els van Meer is leerkracht van basisschool De V. in H. en heeft ook een artikel geschreven over de mogelijkheden van het leeskastje in groep 3. Mijns inziens biedt het leeskastje ook daar veel mogelijkheden om naast de leesmethode op een speelse manier bezig te zijn met het aanvankelijk lezen. Het zal waarschijnlijk een volgend onderzoek zijn om uit te zoeken of dat de leesmotivatie bij groep 3 leerlingen kan bevorderen.

Door collega's, ouders, leerlingen en experts naar hun ervaringen en mening te vragen hoop ik een bevestigend antwoord te krijgen en komt er waarschijnlijk uit voort dat het leeskastje een geschikt hulpmiddel is om kinderen in een kleine groep extra ondersteuning te geven bij het beginnend taal-/leesproces.

5.5 Resultaten van het onderzoek per deelvraag

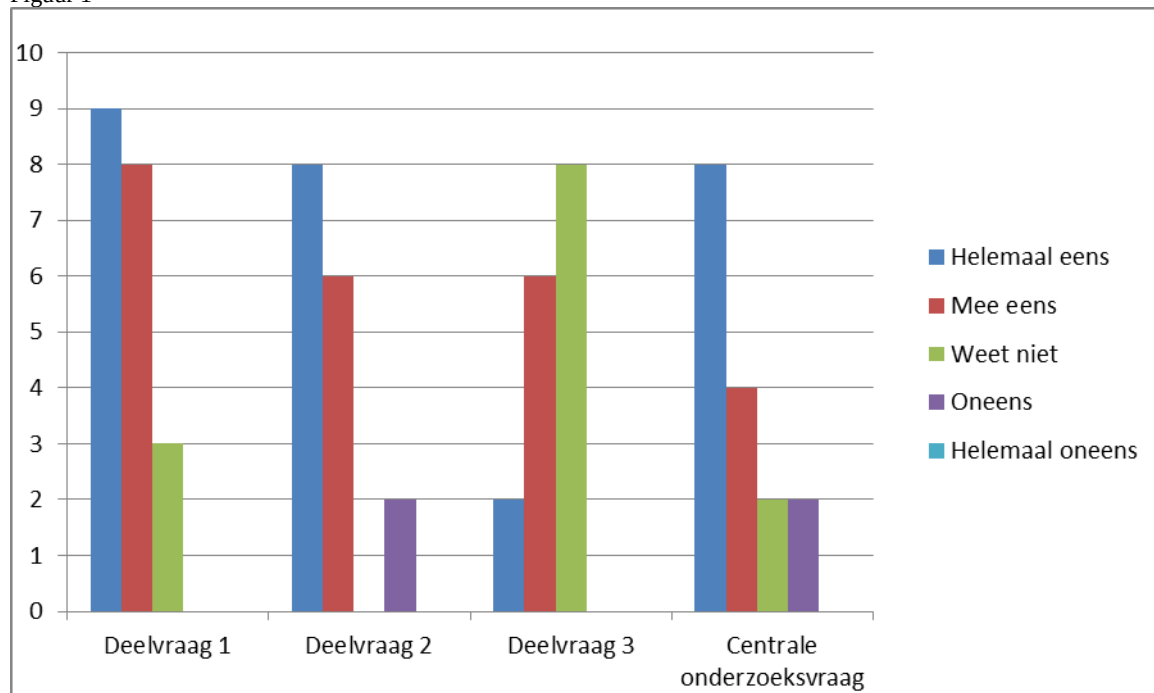
Deelvraag 1: *Geeft het leeskastje de kleuters en de leerkracht van de kleuters voldoende houvast bij het zich eigen maken van de tussendoelen van de beginnende geletterdheid?*

Ten aanzien van deelvraag 1 valt op te merken dat alle vier de leerkrachten die geïnterviewd zijn aangeven dat het leeskastje een uitdagend hulpmiddel is en de kleuters absoluut houvast geeft. Omdat alle tussendoelen structureel worden aangeboden en de leerkracht alerter is, krijgen de kleuters veel kansen om zich te ontwikkelen bij het beginnend leesproces. Alles is in het leeskastje aanwezig om de tussendoelen goed aan te bieden.

De ouders zijn eveneens unaniem van mening dat het leeskastje de kleuters voldoende houvast geeft bij het zich eigen maken van de tussendoelen. Dit blijkt dan ook uit de uitkomsten van de oudervragenlijsten. Uit de staafdiagram (figuur 1) kun je aflezen dat de ouders in meerderheid positief reageren op de vragen en stellingen met betrekking tot deelvraag 1.

Oudervragenlijst over het leeskastje

Figuur 1

De y-as = het aantal antwoorden per deelvraag en centrale onderzoeksvraag.

Ook de kleuters hebben door middel van het intekenen van een gedragspatroongrafiek laten zien hoe ze het werken met het leeskastje ervaren. De cirkeldiagram (figuur 2) laat zien dat de kleuters de verschillende activiteiten overwegend leuk vinden. Twee kleuters zijn geïnterviewd en vertellen over hun ervaringen met het leeskastje. Kleuter 1 geeft aan dat ze het voorlezen en de taalactiviteiten in de kring leuk vindt en dat ze de schrijfactiviteiten een beetje leuk vindt. Vervolgens zegt ze dat ze door de extra oefeningen beter kan rijmen en woorden in stukjes hakken. Ook weet ze nu beter hoeveel woordjes in een zin staan door te oefenen met de blokjes.

Kleuter 2 beschrijft zijn gedragspatroongrafiek heel duidelijk en zegt dat hij het voorlezen een beetje leuk vindt en dat hij daarna alles leuk vindt. Hij geeft heel goed aan dat hij het hakken van woorden nog moeilijk vindt en doordat er veel met het leeskastje geoefend wordt het hem steeds beter lukt. Hij zegt dat hij het verhaal van Woeste Willem helemaal kon navertellen met behulp van de gelamineerde vertelplaten en dat hij veel woorden leert met de meegebrachte spullen. Vooral de taalspelletjes in de kring vindt hij leuk

Deelvraag 2: Is het leeskastje een uitdagend hulpmiddel om bij de leerkrachten van groep 1 en 2 de tussendoelen concreet te verhelderen?

De leerkrachten geven in het interview aan dat ze de inhouden van de tussendoelen beter hebben leren kennen doordat ze concrete voorbeelden uit de praktijk hebben gezien. Door met het leeskastje erbij, samen te oefenen, uit te proberen en te herhalen raakten ze ermee vertrouwd. Ze zeggen alle vier dat ze deskundiger geworden zijn, maar dat ze ook wel steun hebben aan het voorbeeld van het activiteitenplan behorende bij het leeskastje, dat ze er nog regelmatig bij gebruiken. Ze hadden allemaal al belangstelling voor de beginnende geletterdheid maar zijn nu bewuster met het beginnend leesproces bezig.

Karina Wetzelaer, medebedenker van het leeskastje, zegt in haar vragenlijst dat vooral minder ervaren leerkrachten de relatie met het dyslexieprotocol beter kunnen leggen met behulp van het leeskastje. Leerkrachten en leerlingen hebben behoefte aan duidelijkheid.

Bij de bevraagde ouders zijn twee ouders overwegend positief, maar desondanks geven twee ouders te kennen dat ze het oneens zijn met een stelling binnen deelvraag 2. Ze gaven bij de aanvullende opmerkingen ook aan dat ze sommige dingen moeilijker kunnen beoordelen.

Deelvraag 3: Kan het leeskastje ondersteuning bieden bij het remediëren van het beginnend leesproces?

In de interviews vertellen de leerkrachten dat het leeskastje reële mogelijkheden biedt om zowel tijdens de grote als ook de kleine kring in te zetten voor extra hulp aan kleuters die een achterstand vertonen bij het beginnend leesproces. Als sterke punt wordt de kracht van de herhaling gezien en het nog concreter aanbieden van de tussendoelen met voorbeelden en materialen uit het leeskastje. Het kan ook een prima hulpmiddel zijn voor kinderen met faalangst. Er worden vaste momenten gepland om kleuters te helpen naar aanleiding van signalering van problemen. Karina Wetzelaer zegt dat je in een heel vroeg stadium al kunt nagaan wie er extra oefening nodig heeft en of dat helpt bij de ontwikkeling van het beginnend leesproces. Het is ook de bedoeling van het protocol om eerder te signaleren en te remediëren.

De antwoorden van de vier ouders laten zien dat ze moeilijk kunnen antwoorden op de vragen met betrekking tot de extra begeleiding omdat ze te weinig kennis hebben van de inhouden. De gedragspatroongrafieken laten zien dat 14 kleuters het extra oefenen met het leeskastje overwegend leuk vinden en maar 3 kleuters geven aan dat ze het niet of minder leuk vinden. Ook de twee kleuters die geïnterviewd zijn vertellen dat ze het extra oefenen met behulp van het leeskastje leuk vinden en dat ze daar zeker wat van geleerd hebben.

Kleuter 1 vertelt dat ze het extra oefenen in een klein groepje erg leuk vindt en dat ze graag veel beurten krijgt. Ze zegt dat ze de woordjes nu beter kan hakken en plakken.

Resultaten gedragspatroongrafiek gemaakt door 17 kleuters uit groep 2

Figuur 2

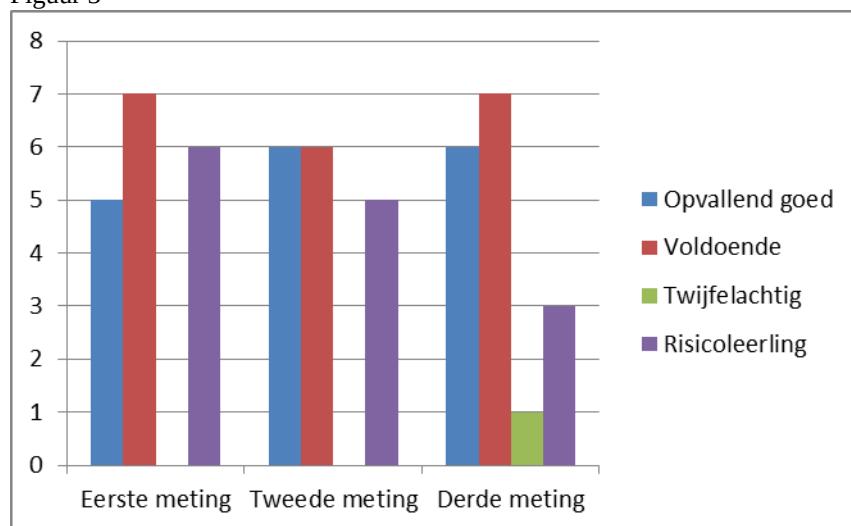

Centrale onderzoeksvraag: *Is het leeskastje een passend instrument om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij onze risicokleuters te signaleren?*

In onderstaande staafdiagrammen worden de gegevens uit de signaleringslijsten weergegeven rondom de vraag of je met behulp van het leeskastje vroegtijdig beginnende leesproblemen kunt signaleren.

De resultaten per meting na signalering

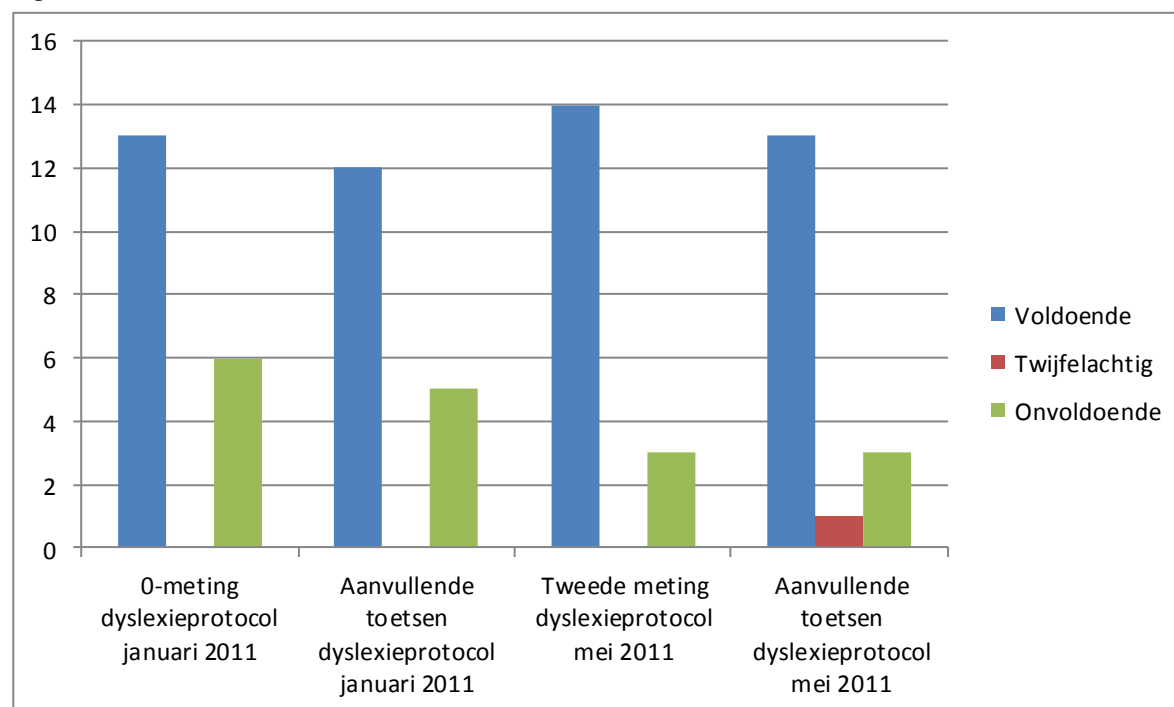
Figuur 3

De y-as = het aantal leerlingen per meting

Vergelijking van de resultaten van de signaleringslijsten protocol van de kinderen 0-meting (jan. 2011) en de tweede meting (mei 2011)

Figuur 4

Y-as = het aantal leerlingen per meting

Toelichting op figuur 3: Tijdens de drie metingen rondom de prentenboeken Sjamsi en Ali Baba, Feest en Woeste Willem werden de verschillende taalactiviteiten met betrekking tot de tussendoelen uitgevoerd en werd er door de leerkrachten geobserveerd en de resultaten op een signaleringslijst genoteerd. Figuur 3 laat zien dat er steeds verschillen optreden na de diverse metingen. Hierbij valt wel op te merken dat er één leerling na de eerste meting is verhuisd en niet meer meegedaan heeft met de tweede en derde meting. Daarom is er na de tweede meting één risicoleerling minder. Figuur 3 laat bij de derde meting zien dat er nog drie leerlingen zijn die als risicoleerling aangemerkt kunnen worden. Eén leerling scoort bij de derde meting twijfelachtig maar er is met elkaar afgesproken om deze leerling wel nog goed te blijven volgen tijdens zijn ontwikkeling van het beginnend leesproces. Verder kun je in figuur 3 aflezen dat er maar kleine verschillen zijn tussen de metingen wat betreft de voldoende scores en opvallend goede scores.

Toelichting figuur 4: In januari 2011 vond er een 0-meting plaats en werden de signaleringslijsten voor kleuters behorende bij het dyslexieprotocol ingevuld (Smits A. 2002) Daarnaast werden ook de aanvullende toetsen van het dyslexieprotocol in januari 2011 afgenomen. Ook valt hier op te merken dat er één leerling na de 0-meting verhuisd is en niet meer meegedaan heeft met de tweede meting in mei 2011, waardoor er na deze meting één risicoleerling minder is.

Als figuur 3 en figuur 4 met elkaar vergeleken worden dan kun je aflezen dat er veel overeenkomsten zijn tussen de verschillende resultaten.

5.6 Interpretatie van de resultaten

5.6.1 Betrouwbaarheid

De uitvoering van het onderzoek heeft plaatsgevonden in groep 2. Er werden drie prentenboeken gekozen die elk in een vooraf afgesproken periode met behulp van het leeskastje werden aangeboden. Tijdens iedere sessie werden de taalactiviteiten per tussendoel in de kring behandeld en registreerde de leerkracht de resultaten per leerling tijdens of direct na de taal-/kringactiviteiten op een signaleringsformulier betrekking hebbende op de tussendoelen van de beginnende geletterdheid. De aangeboden taalactiviteiten hadden steeds betrekking op de tussendoelen en er werden steeds dezelfde soort oefeningen per tussendoel aangeboden.

Per meting werden dus dezelfde vragen gesteld. De resultaten zijn op eenzelfde manier genoteerd en op een signaleringslijst verwerkt. Na afloop van de drie sessies was vergelijking van de resultaten dus mogelijk.

De resultaten van de drie observatieperiodes zijn ook vergeleken met de 0-meting in januari en met de tweede meting in mei. Vervolgens werden ook de resultaten van de aanvullende toetsen behorende bij het dyslexieprotocol in januari en mei met elkaar vergeleken. Zodoende kon er uit alle signaleringslijsten worden afgelezen of dezelfde leerlingen vroege kenmerken van leesproblemen vertonen bij het ontwikkelingsproces van het beginnend lezen. Verder kon er ook uit opgemaakt worden dat er leerlingen opvallend goed scoren bij het beginnend leesproces.

Tijdens het praktijkonderzoek in groep 2 zijn een aantal ouders uitgenodigd om te komen kijken naar lessen met het leeskastje. Deze ouders werden bevraagd naar hun mening. Na afloop van alle lessen met betrekking tot de drie verschillende thema's en prentenboeken hebben interviews plaatsgevonden met de 3 leerkrachten van onze school die met het leeskastje gewerkt hebben en 1 leerkracht van een andere basisschool die al geruime tijd werkt met het leeskastje. De interviews zijn op video vastgelegd. Ook Karin Wetzelaer werd bevraagd naar haar ervaringen met het leeskastje.

De kleuters lieten aan de hand van een gedragspatroongrafiek zien hoe zij het werken met het leeskastje ervaren. Twee kleuters gaven in een vraaggesprek naar aanleiding van hun gedragspatroongrafiek hun mening weer. De vraaggesprekken met de kleuters zijn gefilmd om een zo goed mogelijk beeld van hun mening over de methodiek van het leeskastje te kunnen vormen.

Alle gegevens zijn op eenzelfde manier geanalyseerd en verwerkt. De resultaten van alle metingen zijn op signaleringslijsten ingevuld, geanalyseerd en met elkaar vergeleken. De vragenlijsten van de ouders zijn geturfd en in een grafiek weergegeven. De uitkomsten van de gedragspatroongrafieken van alle kleuters zijn in cirkeldiagrammen gevisualiseerd. De vragen van de interviews met de leerkrachten zijn uitgewerkt en per deelvraag samengevat.

Ook de vragenlijst van Karina Wetzelaer is per deelvraag kort samengevat.

Omdat bij alle methoden op eenzelfde manier informatie en gegevens zijn verzameld, is het goed mogelijk en betrouwbaar om die met elkaar te vergelijken.

Door gebruik te maken van deze diverse methoden is het voor mij als praktijkonderzoeker mogelijk om een koppeling te leggen en conclusies te trekken.

Voorafgaand aan het onderzoek zijn afspraken gemaakt over de criteria die bij het signaleren gehanteerd zouden worden. Bij de interviews en vragenlijsten zijn de vragen zo geformuleerd dat leerkrachten, ouders en kinderen niet beïnvloed worden en een eerlijk antwoord of hun mening kunnen geven.

In mijn ogen is dit onderzoek betrouwbaar en zou ik ervan uit mogen gaan dat herhaling van het onderzoek door een andere persoon tot dezelfde resultaten leidt. Ook als een collega signaleert, de uitvoering van de activiteiten voor zijn/haar rekening neemt en leerkrachten en kinderen interviewt levert dat dezelfde resultaten op.

Doordat er gebruik gemaakt is van de diverse methoden zoals de methodiek van het leeskastje, metingen, evaluaties, interviews en vragenlijsten waaruit dezelfde gegevens gehaald zijn mogen we eruit opmaken dat het onderzoek betrouwbaar is.

5.6.2 Validiteit

Methodetriangulatie

Omdat tijdens het praktijkonderzoek de methodetriangulatie is toegepast en er vanuit minimaal drie invalshoeken is gekeken naar verschijnselen, gegevens en resultaten en met behulp van deze verschillende onderzoeksmethoden vrijwel dezelfde resultaten werden verkregen, mag er verondersteld worden dat de resultaten valide zijn.

Via literatuurstudie, de methodiek van het leeskastje, metingen, evaluaties, interviews en vragenlijsten is het onderzoek valide.

Het onderzoek heeft ertoe geleid dat de leerkrachten het leeskastje vooral verhelderend vonden om de tussendoelen bij de kinderen en henzelf concreet te maken en daarmee vroegtijdig beginnende leesproblemen bij kleuters te kunnen signaleren en tengevolge daarvan de nodige interventies te kunnen uitvoeren. Het toepassen, uitproberen, analyseren en evalueren heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan het resultaat en de betrouwbaarheid van het onderzoek

Bronnentriangulatie

Tijdens het onderzoek is er gebruik gemaakt van de mening en ervaringen van de leerkrachten van de kleuters en groep 3, die met het leeskastje gewerkt hebben. Ook de leerkracht van groep 2 van basisschool De L in L. is gevraagd naar haar ervaringen met het leeskastje. Geïnteresseerde ouders zijn ook bevraagd.

Als expert is Karina Wetzelaer, de medebedenker van het leeskastje, gevraagd naar haar ervaringen.

Met betrekking tot de centrale onderzoeksvraag kan hier kort samengevat worden dat alle leerkrachten zeggen dat ze beter op de hoogte zijn van de risicofactoren en signalen van het beginnend leesproces die in de kleutergroepen zichtbaar worden en door de taalactiviteiten met het leeskastje beter instaat zijn die te herkennen.

Het signaleren met behulp van de activiteiten met het leeskastje wordt niet als belastend gezien, maar als noodzaak om deze observaties vast te leggen op een signaleringslijst. Daardoor kun je doordacht extra begeleiding bieden. Ze zijn het er met zijn allen stellig over eens dat de kinderen een betere leesstart kunnen maken in groep 3 omdat die leerkracht waardevolle informatie krijgt vanuit groep 2.

De kleuters hebben in hun gedragspatroongrafiek heel duidelijk aangegeven dat ze het werken met het leeskastje overwegend leuk vinden. In de vraaggesprekjes met twee kleuters kwam nog eens naar voren dat ze er graag mee werken en er ook veel van leren en dingen makkelijker onthouden. Op videobeelden is te zien dat kleuters intensief aan de slag gaan met het zich eigen maken van de tussendoelen.

Ook de ouders die lessen met het leeskastje bijgewoond hebben geven aan dat ze vinden dat het leeskastje voor kleuters een geschikt hulpmiddel is bij het beginnend leesproces.

Kort samengevat kan er gesteld worden dat zowel voor de kleuters als de leerkrachten het leeskastje een geschikt middel is om de tussendoelen te verhelderen en structureel aan te bieden. Kleuters die onderdelen niet voldoende beheersen kunnen vroegtijdig gesignaleerd worden en vervolgens kunnen snel de nodige interventies uitgevoerd worden, waarbij het leeskastje ook een belangrijke functie kan vervullen.

6. Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

6.1.1 Samenvatting resultaten en uitkomsten van de centrale vraag en deelvragen

Centrale vraag: Is het leeskastje een passend instrument om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij onze risicokleuters te signaleren ?

Tijdens mijn onderzoek ben ik aan de slag gegaan met het onderzoeken van de mogelijkheden die het leeskastje te bieden heeft. Eerst heb ik literatuur erover bestudeerd en heb ik contact gezocht met Karina Wetzelaer, een van de bedenkers van het leeskastje. Vervolgens heb ik bij haar op school deelgenomen aan een workshop over het leeskastje om te ervaren wat je er allemaal mee kunt aanbieden en om mezelf de tussendoelen van de beginnende geletterdheid nog beter eigen te maken. Ook bij de andere leerkrachten van de onderbouw is het leeskastje gebruikt om bij hen de tussendoelen te verduidelijken zodat ze er doelmatig mee kunnen werken.

Bij ons op school is het leeskastje bij de kleuters geïntroduceerd en zijn we in groep 2 structureel aan de slag gegaan met het uitvoeren van de taalactiviteiten met het leeskastje. Binnen het onderzoek hebben we gekozen voor drie prentenboeken die passen binnen onze thema's van de methode Piramide. Vooraf is er een uniforme signaleringslijst gemaakt waarop de leerkrachten tijdens de oefensessies hun bevindingen en de resultaten van kleuters kort kunnen noteren. Van tevoren werden criteria afgesproken over het invullen van de resultaten en afspraken gemaakt over wanneer een leerling kenmerken vertoont van beginnende leesproblemen (= risicoleerling). Uit de signaleringslijsten van de 3 oefensessies is af te lezen dat er gedurende de drie oefensessies veranderingen in beheersingsniveau optraden. Leerlingen gaan doorgaans vooruit en deels hebben de veranderingen ook te maken met de nog grotere alertheid waarmee de lijsten ingevuld worden. Naar aanleiding van evaluatiegesprekken met elkaar over het verloop van de oefensessies en de gesignaleerde resultaten, kwamen we tot de conclusie dat we bepaalde onderdelen binnen de tussendoelen bij een betreffende leerling nog eens nauwkeurig moesten bekijken. Vervolgens kwamen we dan tot de conclusie dat een leerling het wel beheerst of een enkele keer niet.

Als de resultaten vergeleken worden met de signaleringslijsten behorende bij het dyslexieprotocol en de signaleringslijsten die gebruikt zijn bij het leeskastje is vast te stellen dat er heel veel overeenkomsten zijn en dat vrijwel dezelfde leerlingen kenmerken vertonen van beginnende leesproblemen, voldoende scores of opvallend goed scores.

Wat betreft het invullen van de signaleringslijsten van het dyslexieprotocol geeft de leerkracht van groep 2 aan dat ze die veel betrouwbaarder en bewuster invult, omdat ze nu veel relevante informatie heeft. Ze kent het beheersingsniveau van de kleuters nu beter. Er is structureel en doelgericht gewerkt met de tussendoelen.

Deelvraag 1:

Geeft het leeskastje de kleuters en de leerkracht van de kleuters voldoende houvast bij het zich eigen maken van de tussendoelen van de beginnende geletterdheid?

Ten aanzien van deelvraag 1 kan geconcludeerd worden dat alle kleuters en leerkrachten aangeven dat het leeskastje hen voldoende houvast biedt bij het zich eigen maken van de tussendoelen van de beginnende geletterdheid. Leerkrachten geven aan dat ze weten waar ze bij het beginnend leesproces nu beter op moeten letten en dat alle tussendoelen aan bod moeten komen. De kleuters laten hun mening heel goed zien in de gemaakte

gedragspatroongrafieken en twee kleuters vertellen in een vraaggesprekje dat ze veel leren met behulp van het leeskastje en er ook graag mee aan de slag gaan.

De ouders laten in hun beantwoorde vragenlijsten duidelijk blijken dat het leeskastje zowel de kleuters als de leerkrachten houvast biedt en dat ze er zelf ook al meer van begrijpen.

Eén ouder vertelt dat haar dochtertje veel meer belangstelling heeft gekregen voor de beginnende geletterdheid en ze ook meer interesse toont voor alles wat met boeken te maken heeft en functioneel schrijven van briefjes.

Deelvraag 2:

Is het leeskastje een uitdagend hulpmiddel om bij de leerkrachten van groep 1 en 2 de tussendoelen concreet te verhelderen?

Of het leeskastje als uitdagend hulpmiddel gebruikt kan worden om bij de leerkrachten van de kleutergroepen het beginnend leesproces te verhelderen is wel duidelijk geworden.

Nadat we tijdens 7 bouwvergaderingen de tussendoelen geïmplementeerd hebben en samen taalactiviteiten gekoppeld hebben aan de tussendoelen met verhelderende voorbeelden en steeds een leeskastje gevuld hebben met de betreffende taalactiviteiten werd het veel concreter en leerden de collega's de inhoud beter beheersen door het zelf te doen en te beleven. Daar zijn alle leerkrachten het unaniem over eens en bevestigen dat ook tijdens de interviews.

Door concrete voorbeelden met het leeskastje en het dyslexieprotocol van het expertisecentrum Nederlands (Wentink en Verhoeven 2008) en de leerlijn tussendoelen beginnende geletterdheid (Verhoeven en Aernoutse 2008) erbij te gebruiken kon er veel verhelderd worden, waardoor collega's het ook beter begrijpen en de link naar het dyslexieprotocol beter gelegd kon worden. Betekenisvol leren werkt zowel goed bij kinderen als ook bij leerkrachten. De bevraagde ouders reageren overwegend positief op de vragen over deelvraag 2 maar geven een enkele keer aan dat ze niet alles kunnen beoordelen.

Deelvraag 3:

Kan het leeskastje ondersteuning bieden bij het remediëren van het beginnend leesproces?

Nadat er drie oefensessies plaatsgevonden hebben met behulp van het leeskastje en gezien de vooruitgang die een aantal kleuters gemaakt hebben kan ik zeker wel stellen dat het leeskastje direct of indirect ondersteuning biedt bij het ontwikkelingsproces van het beginnend lezen.

Uiteraard is de invloed van het herhalingseffect en de doelgerichte werkhouding van de leerkrachten die veel bewuster met de ontwikkeling van het leesproces bezig zijn bepalend voor succes. Vanuit de grafieken en gesprekken met kleuters blijkt dat zij het extra oefenen niet als belastend ervaren maar dat het hen meer zelfvertrouwen geeft en ze de oefeningen juist erg leuk vinden. Vooral de succeservaring verstevigt hun basisvaardigheden.

Ouders concluderen dat de kinderen ook beter leren doordat de leerstof regelmatig wordt herhaalt en hun lange en korte termijn geheugen wordt getraind.

Ik kan concluderen dat er door leerkrachten, kinderen, ouders en Karin Wetzelaer als expert een positief antwoord gegeven kan worden op de centrale onderzoeksvraag dat het leeskastje een passend instrument is om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij onze risicoleerlingen te signaleren.

6.2 Aanbevelingen

6.2.1 Op welke punten levert het onderzoek herkenbare uitkomsten op?

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat het leeskastje een uitdagend en motiverend hulpmiddel is om bij de leerkrachten van groep 1 en 2 de tussendoelen van de beginnende geletterdheid te verduidelijken en het geeft de kinderen als ook de leerkrachten daarbij houvast. Je kunt het leeskastje als een geschikt instrument inzetten om vroegtijdig beginnende leesproblemen te signaleren en het biedt steun bij het remediëren van het beginnend leesproces. Leerkrachten zijn door deze positieve uitkomsten enthousiast geraakt, hun aandacht voor het beginnend leesproces is vergroot, ze zijn als het ware deskundiger geworden en hebben het leeskastje een vaste plek in de klas gegeven. Ze geven allemaal aan dat ze zich nu een duidelijker en onderbouwd beeld kunnen vormen van een kleuter ten aanzien van het beginnend lezen. Door meer informatie en doelgerichter te werken zijn ze beter op de hoogte van de risicofactoren en signalen die in de kleutergroepen zichtbaar worden.

6.2.2 Uitkomsten die elkaar ondersteunen of juist tegenstrijdig zijn.

Dat je met het leeskastje doeltreffend kunt aanbieden, signaleren en remediëren wordt bevestigd door alle methoden en bronnen. Leerkrachten zien het leeskastje als een welkome aanvulling bij hun taal-/leesonderwijs en de kleuters en de ouders zien het als een leuke en leerzame methode. Ook het gevarieerd aanbod en de diverse werkvormen worden als prettig ervaren. Tegenstrijdigheden zien we in de verschillende metingen niet of nauwelijks terug. Naast kleine veranderingen in beheersingsniveau zijn er overwegend overeenkomsten te zien.

6.2.3 Hoe heeft het onderzoek bijgedragen aan het oplossen van de vraagstelling?

Dit onderzoek heeft er toe geleid dat het aan de slag gaan met het leeskastje en een onderzoekende houding in zeer belangrijke mate heeft bijgedragen aan goed onderwijs met betrekking tot het beginnend taal-/leesonderwijs aan onze kleuters. We zijn ervan overtuigd geraakt dat we onze kleuters veel beter volgen tijdens het beginnend leesproces. Alle dingen die opvallen tijdens de taalactiviteiten worden genoteerd, zodat de kleuter signaleringslijst betrouwbaar ingevuld kan worden. De extra hulp wordt bewuster ingezet en leerkrachten weten wat ze moeten doen om de tussendoelen extra te verstevigen. Als je achteraf, meestal na afloop van een les, de kleuter signaleringslijst invult heb je houvast aan de inhoud die aan bod gekomen zijn met het leeskastje. Dat zit dan nog vers in het geheugen. Ook zien we bij kleuters een verhoogde motivatie en vinden ze het spannend om oefeningen uit de laatjes te halen.

6.2.4 Heeft het onderzoek geleid tot een daadwerkelijke verbetering van de praktijk?

We zijn het bij ons op school unaniem over eens dat het onderzoek heeft geleid tot een verbeterde praktijksituatie. Alle leerkrachten die met het leeskastje gewerkt hebben vinden deze manier van werken erg effectief en zijn in staat om adequaat te kunnen signaleren welke leerlingen opvallen met betrekking tot het beginnend leesproces.

De ontwikkeling van dit proces wordt beter gevolgd omdat de leerkracht doelbewust en met vaste regelmaat observeert, registreert en toetst naar aanleiding van de structureel aangeboden tussendoelen. Vervolgens krijgen de risicoleerlingen de juiste ondersteuning geboden. De leerlingen die opvallend goed scoren krijgen een verrijkingsaanbod.

6.2.5 Voor wie zijn de uitkomsten van het onderzoek belangrijk?

- In de eerste plaats voor de kinderen. Het leeskastje geeft vooral diegenen houvast die extra ondersteuning nodig hebben bij het beginnend leesproces.
- Voor risicokleuters waarbij het kastje een hulpmiddel is om extra te oefenen en door concrete voorbeelden de inhouden van de tussendoelen beter te leren. Het sluit aan bij de belevingswereld van het kind en kan er ook voor zorgen dat risicokleuters geen uitzonderingspositie innemen. De kinderen ervaren het als iets dat leuk is en het geeft hen meer zelfvertrouwen.
- Voor de leerkrachten van de kleutergroepen. Het leeskastje geeft de leerkracht houvast en meer plezier in het geven van taalonderwijs aan kleuters. Ze worden bewust gemaakt van de samenhang tussen problemen in de fase van beginnende geletterdheid en latere leesproblemen.
- Voor ouders, want het is fijn om te zien hoe bij hun kinderen een verhoogde belangstelling is ontstaan voor de beginnende geletterdheid. Het is een werkwijze die door de ouders als zeer stimulerend wordt ervaren. Voor ouders is het prettig om te zien dat kinderen vooruitgang boeken en ook plezier beleven aan deze motiverende werkwijze.
- Voor de school in zijn geheel. Het is voor alle betrokkenen een goede ontwikkeling dat onze kinderen al vroegtijdig gesignaleerd en goed gevolgd worden gedurende hun hele taal-/leesproces bij ons op school. De kwaliteit van ons leerlingvolgsysteem en onderwijsaanbod is daardoor sterk verbeterd. De inclusiegedachte speelt hierbij ook een belangrijke rol.
- Voor iedereen die betrokken is bij het beginnend leesproces van jonge kinderen en daar belangstelling voor heeft. Iedereen die belangstelling heeft voor het proces van beginnend lezen en het leeskastje als een nieuwe uitdaging ziet om het beginnend leesonderwijs naar een hoger peil te brengen wil ik daarbij graag helpen.

6.3 Mogelijk vervolgonderzoek

Voor veel kinderen is de overgang naar groep 3 spannend. Ze gaan leren lezen. Het is belangrijk dat ze daarbij vooral veel plezier krijgen in het lezen, zodat ze straks zelf op zoek gaan naar leesteksten. Ik denk dat het leeskastje ook in groep 3 kansen biedt om naast de gebruikelijke leesmethode op een speelse manier bezig te zijn met leesvoorwaarden en het aanvankelijk lezen. Het zal wellicht de leesmotivatie bevorderen. Onze leerkracht van groep 3 zoekt voortdurend naar mogelijkheden om de doorgaande lijn van groep 2 naar groep 3 te verbeteren. Het leeskastje zou mogelijkwerwijs ingezet kunnen worden tijdens vrije activiteiten aan het begin van het schooljaar. Door de herkenbare structuur, de eigen inbreng van de kinderen, het rijke aanbod aan taalactiviteiten en verwerkingsopdrachten zou ook de betrokkenheid en leesmotivatie van de groep 3 leerlingen verhoogd kunnen worden. We willen bij ons op school aan het begin van het nieuwe schooljaar gaan onderzoeken en uitproberen welke rol het leeskastje in groep 3 zou kunnen gaan vervullen bij het proces van het aanvankelijk lezen. In het leeskastje voor groep 3 zouden daar de volgende tussendoelen aan toegevoegd worden:

- Functioneel lezen en schrijven.
- Technisch lezen en schrijven.

E. van M., leerkracht van basisschool De V in H., heeft ons aangeboden om daarbij te willen helpen en de nodige informatie te verschaffen. Ze hebben bij haar op school al enige ervaring met het leeskastje in groep 3.

7. Discussie en reflectie

7.1 Discussie onderzoek

7.1.1 Aanpak van de vraagstelling

De vraagstelling is ontstaan uit de behoefte die er bij onze kleuterbouw lag wat betreft het vroegtijdig onderkennen van beginnende leesproblemen. Het dyslexieprotocol werd nog niet goed gebruikt en de tussendoelen werden niet voldoende begrepen. Leerkrachten van de kleuters hadden behoefte aan een goede werkwijze om kleuters op tijd te signaleren en wilden snel hulp kunnen bieden aan kleuters met kenmerken van beginnende leesproblemen. We wilden met zijn allen voorkomen dat beginnende leesproblemen te lang genegeerd worden en hadden ook behoefte aan een manier om effectief en structureel te signaleren. Omdat er nog geen pasklare oplossing was om die problemen te ontdekken vonden we het een goed idee om te onderzoeken en uit te proberen of het leeskastje een adequate bijdrage kan leveren aan het vroegtijdig opsporen van en hulp aan onze risicokleuters. Ook was er een toenemende belangstelling ontstaan voor goed taal-/leesonderwijs op onze school en als taalcoördinator vond ik het noodzakelijk om een taalbeleidsplan op te stellen om de kwaliteit van ons taal-/leesonderwijs te verbeteren. De kansen van leerlingen op een succesvolle schoolcarrière nemen toe bij goed taal-/leesonderwijs. Een vroegtijdige signalering/diagnostiek van de (beginnende) taal-/leesproblemen van onze jonge kinderen is van groot belang. Ik vind dat effectieve remedial teaching samen moet gaan met een effectieve aanpak van taal-/leesachterstanden in de klas. De transfer van het geleerde in de R.T.-situatie naar de klas vindt alleen plaats indien in de klas zelf voor de leerling een herkenbare aanpak wordt toegepast. In de kleutergroepen staat het werken met de methode Piramide centraal met betrekking tot taalverwerving, maar het aanbod op het gebied van het beginnend lezen is niet toereikend, vandaar dat de methodiek van het leeskastje als geschikt hulpmiddel ingezet kan worden om aan de hulpvraag van kinderen te beantwoorden.

7.1.2 Uitvoerbaarheid van het onderzoek

Het is een ontwerpgericht praktijkonderzoek waarbij iedere betrokkene bij het onderzoek, uitgaande van de verlegenheids situatie, heel ontwikkelingsgericht aan de slag kon gaan. Er was een van tevoren gepland tijdspad uitgestippeld waardoor alle benodigde activiteiten volgens plan konden worden uitgevoerd. Ik ben blij met het enthousiasme van mijn collega's en de super medewerking die ze hebben verleend om het onderzoek succesvol te kunnen afronden. Vooral de betrokkenheid van iedereen heeft mij enorm gesterkt tijdens onzekere fasen in het onderzoekstraject.

Door mijn eigen motivatie en plezier in dit praktijkonderzoek en de positieve reacties van leerkrachten, critical friends, kinderen, ouders en mijn begeleidster kan ik stellen dat het aardig gelukt is om het onderzoek tot een goed einde te brengen.

7.1.3 Acceptatie voor deskundigen

Het onderzoek is voor deskundigen en experts zeker wel acceptabel. Tijdens het onderzoek heb ik regelmatig overlegd met onze tweede taalcoördinator, de interne begeleider en leerkrachten in het bouwoverleg. De aanpak van het onderzoek werd steeds geëvalueerd en aan de hand van feedback werden aanbevelingen gedaan en tekortkomingen bijgesteld. Karina Wetzelaer en Els van Meer experts op het gebied van het beginnend leesonderwijs hebben mij waardevolle informatie verschaft om het onderzoek deskundig te kunnen uitvoeren.

Van mijn critical friends, waarmee ik vaak tussendoor samenkwam en van Anja Augustus, deskundige op het gebied van taal-/leesonderwijs en tevens mijn begeleidster, heb ik goede tips en adviezen ontvangen, waardoor het meesterstuk voor iedereen van belang kan zijn die zich verantwoordelijk voelt en aantoonbare interesse heeft voor het beginnend leesproces. Het is vooral belangrijk voor mensen die een grote betrokkenheid ervaren bij goed taal-/leesonderwijs en hoge verwachtingen hebben van zichzelf en leerlingen.

7.1.4 Effectiviteit

Er is door het onderzoek bij ons op school een toenemende belangstelling ontstaan voor het beginnend leesonderwijs aan jonge kinderen en het onderzoek heeft daadwerkelijk aan een verbetering van het taal-/leesonderwijs van de primaire doelgroep bijgedragen.

Het onderzoek met betrekking tot vroegtijdige signalering met behulp van het leeskastje is opgesteld aan de hand van meetbare en concrete doelen. Op die manier is het voor iedereen duidelijk wat ze moeten doen om betere resultaten te bereiken.

Leerkrachten die er aan meewerkten voelden zich er ook verantwoordelijk voor. Tevens was het van essentieel belang dat op vastgestelde momenten de resultaten gemeten werden, zodat veranderingen zichtbaar werden. Niet alleen was dit motiverend voor de betrokkenen maar ook kon zodoende bepaald worden of de juiste koers gevaren wordt. Een vroegtijdige signalering van de beginnende taal-/leesproblematiek van onze risicokleuters is van groot belang gebleken. Op basis van diagnose kan bepaald worden welke aanpak en interventies binnen de groep en eventueel in een klein groepje of individueel nodig zijn.

Zeker gezien de motivatie en het enthousiasme van mijn collega's en het positieve antwoord dat we kregen op de onderzoeksvraag, zijn wij stellig van plan om het leeskastje in het komende schooljaar als vaste routine te blijven inzetten bij het beginnend taal-/leesonderwijs en zonodig nog verbeteringen toe te passen.

7.1.5 Tevredenheid over de aanpak

Vanaf het begin van het onderzoek heb ik gekeken waar de onderwijsbehoeften lagen vanuit ons taalbeleidsplan dat we vorig schooljaar bij ons op school opgesteld hadden.

Dat taalbeleidsplan was voortdurend onderwerp van gesprek tussen leerkrachten onderling en tijdens team- en bouwvergaderingen. In de trendanalyse meten we onder andere de stand van zaken met betrekking tot het vak taal voor kleuters in de groepen 1 en 2. We constateerden dat er een neerwaartse trend zichtbaar was en dat er ook met name extra aandacht voor de beginnende geletterdheid moest komen. Het was ook een van de prioriteiten die in ons taalbeleidsplan opgenomen waren. Ik was het er samen met mijn collega's over eens dat dit een mooi aanknopingspunt zou kunnen zijn voor het praktijkonderzoek. Ik kwam na wat speurwerk al snel terecht bij het leeskastje. Iedereen raakte enthousiast en vond het zinvol daar onderzoek naar te verrichten. Ik ben dan ook zeer tevreden over de aanpak, de begeleiding, de medewerking van mijn collega's, de kinderen die betrokken waren en enorm hun best gedaan hebben en de interesse van ouders. En natuurlijk niet te vergeten de resultaten die uit het onderzoek naar voren kwamen.

Het was praktisch gezien handig en overzichtelijk om het onderzoek in groep 2, de primaire doelgroep uit te voeren. De leerkracht van groep 1 heeft het hele onderzoekstraject mee beleefd en heeft het leeskastje ook in groep 1 gebruikt om te ervaren welke mogelijkheden daar liggen om het op een doelgerichte manier structureel in te zetten. Ze heeft ook deelgenomen aan voorbereidende en evaluatiegesprekken en heeft zich daardoor een goed beeld kunnen vormen van deze nieuwe werkwijze. Door haar kennis en ervaring was een interview met haar ook waardevol voor mij. Ook voor groep 1 hebben we samen

prentenboeken verwerkt in een activiteitenplan en kon het leeskastje op een doelmatige wijze gevuld worden met oefenkaartjes. Het ligt in de planning om het onderzoek nog meer door te trekken naar groep 1 en wat ik eerder in hoofdstuk 6 al aangaf naar groep 3 om het kastje daar in te zetten als geschikt middel naast het aanvankelijk leesonderwijs. Het sluit wat betreft werkvorm aan bij de activiteiten in groep 2 en waarborgt daarmee als het ware de doorgaande lijn.

7.2 Reflectie op het eigen leerproces

Onderstaand beschrijf ik mijn competentieontwikkeling op het gebied van onderzoekend leren en lerend onderzoeken aan de hand van de Dublin descriptoren en hoe ik het uitvoeren van het praktijkonderzoek heb ervaren.

Kennis en inzicht

Tijdens dit onderzoekstraject heb ik aantoonbare kennis en inzichten verworven en me kunnen verdiepen in het proces van het beginnend leesonderwijs. Ik heb over het beginnend lezen literatuur gelezen en feedback ontvangen van mijn critical friends. Ik heb door kritisch te lezen, te luisteren, te schrijven, te evalueren en te handelen geleerd steeds weer verbeteringen aan te brengen in het onderzoek. Door deze verdieping en ontwikkeling heb ik de kans gekregen om een belangrijke bijdrage te mogen leveren aan goed taal-/leesonderwijs aan de kleuters en de doelgroep in het bijzonder.

Ik heb mijn eigen professionaliteit aanzienlijk kunnen verbeteren en mijn vaardigheden om risicoleerlingen extra ondersteuning te bieden sterk kunnen vergroten.

Omdat het traject opgebouwd was rond de eigen leer- en onderzoeksvraag heb ik daar als leerkracht, de kinderen en de hele school in haar ontwikkeling profijt van gehad, ook op de langere termijn.

Toepassen kennis en inzichten

Ik heb tijdens het traject van onderzoeken kunnen handelen vanuit kansen en mogelijkheden van kinderen en leerkrachten en met veel enthousiasme en passie talenten naar boven kunnen halen. Door deze opleiding en het uitvoeren van het onderzoek is het me gelukt om het ontwikkelingsperspectief van de kleuters beter te beschrijven en het taal-/leesonderwijs op die kansen en mogelijkheden leren in te richten.

Daarnaast heb ik geleerd een doel te hebben en te onderzoeken wat voor kinderen wenselijk en haalbaar is. Mijn hart lag altijd al bij de leerlingen die extra zorg nodig hebben en vind ik het belangrijk om me steeds verder te blijven verdiepen en ontwikkelen.

Doordat ik me door vormen van boeiend onderwijs laat leiden is onderzoeken van nieuwe inzichten en daarbij het coachen van leerkrachten en het werken met zorgleerlingen een enorme uitdaging voor mij. Op een positieve en motiverende manier heb ik geprobeerd de leerkrachten van de onderbouw te enthousiasmeren voor deze nieuwe werkwijze met het leeskastje. Ik heb het als een voorecht ervaren om zodoende een bijdrage te kunnen leveren aan de zorg van de kleuters in het algemeen en specifiek op het gebied van het taal-/leesonderwijs. Daarbij heb ik getracht kennis en inzichten en probleemoplossende vermogens toe te passen in voor mij nieuwe nog onbekende omstandigheden, met name het geven van onderwijs aan kleuters. Door middel van literatuurstudie over het onderwerp en feedback van ervaren collega's uit de kleuterbouw, interne en externe deskundigen en een onderzoekende houding ben ik gesterkt in het introduceren van nieuwe methoden en inhouden. Het effect hiervan was dat ik serieus genomen werd en dat mensen openstonden voor vernieuwing en verbetering van het beginnend leesonderwijs. Door teamleden

handvatten te geven en het onderzoek planmatig te laten verlopen kreeg ik greep op het verloop hiervan.

Oordeelsvorming

Vanwege regelmatige analyse en evaluatie tijdens het onderzoek concludeerde ik, vaak ook samen met collega's en critical friends, dat de planning en het handelen bijgesteld moest worden. Deze regelmatige analyses en evaluaties vond ik nodig zodat het onderzoek uiteindelijk leidt tot maatregelen die je moet nemen ter verbetering van de zwakke kanten en verder tot groei moet leiden van de sterke kanten ervan. Vanuit mijn reflectieve houding heb ik voornamelijk gekeken naar welke stappen ik genomen had, welk effect die hadden en wat er bijgesteld moest worden.

Ik ben tot de ontdekking gekomen dat voorlezen met gebruik van het leeskastje veel betekenis heeft gehad voor twee belangrijke hoofdzaken in de taal-/leesontwikkeling van kleuters, namelijk mondelinge taalvaardigheid en luisteren. Het is me ook duidelijk geworden dat het veelvuldig, planmatig en gestructureerd toepassen van interactief voorlezen met het leeskastje als hulpmiddel, een van de belangrijkste activiteiten is voor het ontwikkelen van kennis die nodig is om straks te komen tot lezen met begrip. Leerkrachten zijn bijgeschoold wat betreft hun interactieve vaardigheden en er zijn mogelijkheden geschept om bij elkaar te kijken en elkaar te ondersteunen. Het was voor mij van groot belang om mijn eigen oordeel met dat van deskundigen te vergelijken om zo te komen tot het gewenste resultaat.

Communicatie

Door goede communicatie en samenwerking met collega's, de interne begeleider, de taalcoördinator, ouders en andere betrokkenen was het mogelijk dat leerkrachten konden ervaren en uitproberen hoe kleuters de taal-/leesvoorwaarden onder de knie krijgen door kansen te creëren. Taalrijke ervaringen konden worden opgedaan die het leren voor kinderen een belevenis maakten. Met het leeskastje kregen kleuters ruimschoots de gelegenheid om ervaringen op te doen met de tussendoelen van de beginnende geletterdheid. Ook het visualiseren van de taal bleek een belangrijk aspect voor het ondersteunen van de zwakke mondelinge taalvaardigheid.

Tijdens regelmatig geplande bijeenkomsten met mijn critical friends werd op een doelmatige manier kennis en informatie uitgewisseld, zodat de puzzel uiteindelijk goed gelegd kon worden.

Leervaardigheden

Ik denk dat ik nu beter in staat ben om conclusies te trekken uit een onderzoek en die over te brengen op de mensen die daar dan effectief mee aan de slag gaan.

Zelf denk ik dat alle onderzoeksgegevens een antwoord gegeven hebben op mijn vraag en de gewenste situatie nagenoeg is bereikt. Het heeft volgens mij en andere betrokkenen bijgedragen aan het ontwikkelen en toepassen van nieuwe methoden en inzichten.

Ik kijk er naar uit om mijn praktijkonderzoek op een originele manier te presenteren en aan de hand van informatie, foto's, voorbeelden en videofragmentjes anderen te enthousiasmeren voor boeiend onderwijs met het leeskastje.

Deze masteropleiding en andere opleidingen hebben ertoe geleid dat ik zelfstandig kan werken aan mijn eigen professionele ontwikkeling. Ook de competentie ten aanzien van het met en zonder hulp gebruik maken van diverse bronnen heeft er voor gezorgd dat ik na afronding van dit onderzoek zelf in staat ben om de onderzoekende leervaardigheden door te trekken naar vervolgonderzoeken in de eigen praktijksituatie.

Kort samengevat kan ik zeggen dat ik gedurende deze opleiding en het proces van onderzoeken mijzelf heb kunnen bekwamen in het blijven onderzoeken op de lange termijn.

Samenvatting

Dit ontwerpgericht praktijkonderzoek heeft plaatsgevonden in groep 2 van basisschool De S. in G.

De **centrale onderzoeksvraag** luidt:

Is het leeskastje een passend instrument om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij onze risicokleuters te signaleren?

De gewenste situatie na dit onderzoek is dat het leeskastje routinematig als passend instrument wordt gebruikt om vroegtijdig beginnende leesproblemen te signaleren en dat het tevens ingezet wordt bij de nodige interventies, waardoor de leerlingen de tussendoelen van de beginnende geletterdheid beter gaan beheersen. Mede hierdoor ga ik ervan uit dat er ook een sterkere basis gelegd wordt met betrekking tot de leesvoorwaarden om een goede start te kunnen maken met het aanvankelijk leesonderwijs. De directe aanleiding voor mijn onderzoek heeft vooral te maken met het feit dat de kinderen al met een behoorlijke taalachterstand in de eerste kleutergroep instromen en als gevolg daarvan worden wij al snel geconfronteerd met vroegtijdige hiaten in de taal-/leesontwikkeling van een aantal kleuters. Dit onderzoek laat zien dat je met behulp van het leeskastje kleuters al heel snel op een uitdagende en speelse manier in aanraking kunt laten komen met allerlei activiteiten rondom de geschreven en gedrukte taal. Daarbij komen alle cruciale aspecten aan de orde die bij de tussendoelen van de beginnende geletterdheid genoemd worden. Het structureel aanbieden van de tussendoelen van de beginnende geletterdheid heeft tot doel om een belangrijke bijdrage te leveren aan de preventie van beginnende leesproblemen in de kleutergroepen en in groep 3. Vroegtijdige onderkenning en behandeling van problemen die tot beginnende leesproblemen kunnen leiden is veel doelmatiger dan laat signaleren en reageren. De dan nog minder grote achterstanden of minder grote problemen bieden een betere kans voor succesvolle behandeling.

De nieuwswaarde zit in het feit dat risicokleuters met behulp van het leeskastje vroegtijdig gesignaleerd kunnen worden en dat op tijd met de juiste interventies gestart kan worden wat vervolgens kan leiden tot betere prestaties met betrekking tot het beginnend leesproces van die kleuters. Om de onderzoeksvraag goed te onderzoeken heb ik literatuur bestudeerd en is er voorbereidend werk verricht om het leeskastje in de praktijk uit te proberen. In samenwerking met mijn collega van groep 2 zijn er drie prentenboeken uitgekozen die aansluiten bij het thema dat aan de orde is. Samen met de leerkrachten van groep 1, 2 en 3 heb ik de activiteitenplannen gemaakt rondom de verschillende prentenboeken om de tussendoelen met behulp van het leeskastje structureel aan de groep aan te bieden en hen ook actief erbij te betrekken, zodat ze de inhoud van de tussendoelen en het proces van het beginnend lezen beter leren kennen. Betekenisvol leren werkt goed bij kinderen. Waarom zou het dan niet goed bij leerkrachten kunnen werken? In het kader van dit onderzoek is gewerkt met signaleringen, metingen, evaluaties, interviews en vragenlijsten om de resultaten per deelvraag te kunnen onderbouwen.

Deelvragen:

1. Geeft het leeskastje de kleuters en de leerkracht van de kleuters voldoende houvast bij het zich eigen maken van de tussendoelen van de beginnende geletterdheid?

Ten aanzien van deelvraag 1 valt te concluderen dat alle deskundigen, leerkrachten, ouders en kleuters aangeven dat het leeskastje een uitdagend hulpmiddel is en hen absoluut houvast

geeft. Omdat alle tussendoelen structureel worden aangeboden en de leerkracht alerter is, krijgen de kleuters veel kansen om zich te ontwikkelen bij het beginnend leesproces

2. Is het leeskastje een uitdagend hulpmiddel om bij de leerkrachten van groep 1 en 2 de tussendoelen concreet te verhelderen?

Alle leerkrachten geven in het interview aan dat ze de inhouden van de tussendoelen beter hebben leren kennen doordat ze concrete voorbeelden uit de praktijk hebben gezien. Door met het leeskastje erbij, samen te oefenen, uit te proberen en te herhalen raakten ze ermee vertrouwd. Karina Wetzelaer, medebedenker van het leeskastje, zegt in haar vragenlijst dat vooral minder ervaren leerkrachten de relatie met het dyslexieprotocol beter kunnen leggen met behulp van het leeskastje. Leerkrachten en leerlingen hebben behoefte aan duidelijkheid en structuur.

3. Kan het leeskastje ondersteuning bieden bij het remediëren van het beginnend leesproces?

In de interviews vertellen de leerkrachten dat het leeskastje reële mogelijkheden biedt om zowel tijdens de grote als ook de kleine kring in te zetten voor extra hulp aan kleuters die een achterstand vertonen bij het beginnend leesproces. Als sterke punt wordt de kracht van de herhaling gezien en het nog concreter aanbieden van de tussendoelen met voorbeelden en materialen uit het leeskastje.

Conclusie uit het onderzoek

De conclusie uit het onderzoek is dat er door leerkrachten, kinderen, ouders en Karin Wetzelaer als expert een positief antwoord gegeven kan worden op de centrale onderzoeksvraag dat het leeskastje een passend instrument is om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij onze risicoleerlingen te signaleren.

Uit het onderzoek is ook naar voren gekomen, en niet minder belangrijk, dat het leeskastje een uitdagend en motiverend hulpmiddel is om bij de leerkrachten van groep 1 en 2 de tussendoelen van de beginnende geletterdheid te verduidelijken en het geeft de kinderen als ook de leerkrachten daarbij houvast. Je kunt het leeskastje absoluut als een geschikt instrument inzetten om vroegtijdig beginnende leesproblemen te signaleren en het biedt vervolgens ook steun bij het remediëren van het beginnend leesproces.

Het is zinvol om in een vervolgonderzoek te onderzoeken of het leeskastje ook in groep 3 kansen biedt om naast de gebruikelijke leesmethode op een speelse manier bezig te zijn met de leesvoorwaarden en het aanvankelijk lezen.

Literatuurlijst

Boeken

Aarnoutse, C., Verhoeven, L. (2008). Tussendoelen beginnende geletterdheid, Een leerlijn voor groep 1 t/m 3. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Ahlers, L. (2007). Een goede leesstart in groep 1 en 2. Amersfoort: CPS onderwijsontwikkeling en advies.

Beek van der, A., van Elsäcker, W., Hillen, J., Peters, S. (2006). De Taallijn. Interactief taalonderwijs in groep 1 en 2. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Harinck, F., (2006). Basisprincipes praktijkonderzoek. Antwerpen-Apeldoorn: Garant

Kallenberg, T, Koster, B, Onstenk, J, Scheepsmas, W (2007). Ontwikkeling door onderzoek: een handreiking voor leraren. Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff

Kleef van, M., Tomesen, M. (2002). Werken aan taalbewustzijn: prototype voor het stimuleren van fonologisch bewustzijn in betekenisvolle contexten. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Loeve, D., (1999). Van beginnende geletterdheid tot lezen: ideeënboek voor groep 1, 2 en 3. Drunen: Delubas.

Stoep, J., Verhoeven, L. (2000). Stimulering van beginnende geletterdheid bij kleuters uit risicogroepen. Leuven/Apeldoorn: Garant.

Vernooy, K., (2004). Alle kinderen vlot leren lezen. Amersfoort: CPS onderwijsontwikkeling en advies.

Wentink, H, Verhoeven, L, Druenen, M. (2008). Protocol leesproblemen en dyslexie voor groep 1 en 2. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands

Artikelen

Aarnoutse C., de Blauw A., van het Zandt R. (1999). Beginnende geletterdheid kan eerder en speelser. Nieuwsbrief Expertise Centrum Nederlands, 1999/05, pag. 21-23

Bauer L. (2009). Kernthema's voor de bevordering van de kwaliteit in inclusief onderwijs

Filipiak, P. (2009). Beginnend lezen. Stem het af! Jeugd School Wereld, 2009/04, pag. 1-4

Meer van E., Wismans J. (2009). Het leeskastje voor groep 1 en 2. Het Jonge Kind, 2009/03, pag.16-19

Meer van E. (2009). Het leeskastje voor groep 3. Het Jonge Kind, 2009/04, pag.22-25

Mommers F.C. (2002). Het voorspellen en voorkomen van leesmoeilijkheden. De wereld van het jonge kind, 2002/04, pag. 232-234

Peters S., de Blauw A., van het Zandt R., Droop M. (2003). Evalueren met de tussendoelen beginnende geletterdheid. Jeugd in school en wereld, 2003/10, pag. 20-24

Ros B. (2000). Al spelend stappen de kleuters de wereld van taal binnen. Geletterdheid begint al in groep 1. Didactief en school, 2000/03, pag. 24-26

Smits A., (2000). Risicokleuters helpen lezen en spellen. Tijdschrift voor Remedial Teaching, 2000/03, pag. 24-28

Verbeeck K. (1999). Beginnende geletterdheid? Dat zie je gewoon!. Nieuwsbrief Expertise Centrum Nederlands, 1999/04, pag. 1-4

Vloedgraven J. (2009). Vroegtijdige screening leesproblemen met screeningsinstrument beginnende geletterdheid. Taal lezen primair, 2009/10, pag. 14-16

Wetzelaar, K (2009). Het leeskastje: Boeken en praatjes, letters en laatjes. Tijdschrift voor Remedial Teaching, 2009/03, pag. 24-26

Publicaties op internet

Bauer L. (2009). Kernthema's voor de bevordering van de kwaliteit in inclusief onderwijs. Binnengehaald 11 april 2011 van <http://www.european-agency.org/publications/ereports/key-principles-for-promoting-quality-in-inclusive-education/key-principles-NL.pdf>

Boers M. (2008). Aan de slag met leesonderwijs. Binnengehaald 12 november 2010 van http://www.edux.nl/site_files/uploads/Aan%20de%20slag%20met%20het%20leesonderwijs!WorkshopVVEBorgingsdag.pdf

Groenewegen H. (2004). Inclusief onderwijs,...ook iets voor Nederland? Binnengehaald 18 januari 2011 van <http://www.onderwijsweb.nl/dossiers/inclusie/pages/inclusiefonderwijsookietsvoornederland.aspx>

Rijksoverheid. (2011). Passend onderwijs. Binnengehaald 3 april 2011 <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs>

Stolwijk D. (2008). Goede leesstart. Voorbereiding op Begrijpend en Technisch lezen in groep 1 en 2. Binnengehaald op 12 april 2011 van <http://www.taalpilots.nl/implementatiekoffer/inhoud/lezen/beginnendegeletterdheid>

Stolwijk D. en Leenders Y. (2008). Systematisch en planmatig werken aan taalonderwijs in de kleuterperiode. Binnengehaald op 12 april 2011 van <http://www.taalpilots.nl/implementatiekoffer/inhoud/lezen/beginnendegeletterdheid>

Vlaeyen K. (2008). Boekenwurm gezocht en leeskastje gevonden. Binnengehaald 16 november 2010 van <http://www.scribd.com/doc/6112740/Boekenwurm-Gezocht-en-Leeskastje-Gevonden>

Wetzelaar K. (2006). Kennisnet Leerlingzorg Archief: Het leeskastje. Binnengehaald 16 november 2010 <http://leerlingzorgpo.kennisnet.nl/archief/bijdragen2006/leeskastje>

Bijlage I

Eerste meting met het leeskastje: Thema: Kleur en vorm

Prentenboekboek 1: Sjamsi en Ali Baba in de stad

Van: Ghazi Abdel-Qadir

Beginnende geletterdheid

en

Mondeling taalgebruik

Signaleringslijst
tussendoelen
beginnende
geletterdheid en
mondelling
taalvaardigheid

		1. Boekoriëntatie		2. Verhaalbegrip		3. Functie van geschreven taal		Scoort opvallend goed in mondeling taalgebruik		Ik zie vroege kenmerken van beginnende leesproblemen
		- Toont interesse in prentenboeken - Kent leeswijze en kijkrichting - Weet dat het verhaal een opbouw heeft - Kan voorspellingen doen van de inhoud van het boek		- Kan voorspelling doen tijdens verhaal - Stelt uit zichzelf vragen - Imitteert voorleesgedrag - Leest echt - Kan een verhaal navertellen - Kan een verhaal naspelen		- Weet dat je tekst niet kunt voorlezen als die bedekt is - Herkent symbolen en pictogrammen - Weet dat tekens mogelijkheden bieden tot communicatie - Kent onderscheid tussen lezen en schrijven				
1. T. B.		☐ V V V V		V V ☐ ☐ ☐		V ☐ ☐ V		☐ ja		☐ ja
2. K. B.		V V V V		V V V V V V		V V V V		☐ ja		☐ ja
3. N. C.		V V V V		V V V V V V		V V V V		☐ ja		☐ ja
4. D. E.		V ☐ V ☐ ☐		V V ☐ ☐ ☐		V V V ☐		☐ ja		☐ ja
5. J. G.		V ☐ ☐ ☐ ☐		☐ ☐ ☐ V V		V V V ☐		☐ ja		☐ ja
6. J. d. H.		V V V ☐		V V ☐ V V V		V V V V		☐ ja		☐ ja
7. L. H.		V V V V		V G G V V V		V V V V		☐ ja		☐ ja
8. I. J.		V V V V		V V V V V V		V V V V		☐ ja		☐ ja
9. D. J.		V V V V		V V V V V V		V V V V		☐ ja		☐ ja
10. E. K.		☐ ☐ ☐ ☐		☐ ☐ V ☐ ☐		V V ☐ ☐		☐ ja		☐ ja
11. S. K.		V V V G		G V V V G V		V G V V		☐ ja		☐ ja
12. I. K.		V ☐ V ☐		☐ ☐ ☐ ☐		V ☐ V ☐		☐ ja		☐ ja
13. D. K.		G G G G		G V V V G V		V V V V		☐ ja		☐ ja
14. S. v.d. L.		V V V V		V V V V V V		V V V V		☐ ja		☐ ja
15. N. M.		V V V V		V V V V V V		V V V V		☐ ja		☐ ja
16. Z. P.		V V V G		V V V V G V		V V V V		☐ ja		☐ ja
17. B. S.		V V V V		V V V V V V		V V V V		☐ ja		☐ ja
18. F. S.		V V ☐ ☐		V V ☐ ☐		V V V ☐		☐ ja		☐ ja

Observatiemomenten: 17 t/m 31 januari 2011

G = Goed

☐ ja = Opvallend goed

V = Voldoende

☐ ja = Risicoleerling

☐ = Onvoldoende

De afspraak is dat een leerling een risicoleerling is als hij/zij 3 tussendoelen of meer onvoldoende beheerst. Per tussendoel de helft van de onderdelen of meer onvoldoende is onvoldoende beheerst.

Eerste meting met het leeskastje

Thema: Kleur en vorm

Prentenboekboek 1: Sjamsi en Ali Baba in de stad

Van: Ghazi Abdel-Qadir

Beginnende geletterdheid

en

Mondeling taalgebruik

Signaleringslijst
tussendoelen
beginnende
geletterdheid en
mondelinge
taalvaardigheid

Signaeringslijst																				
tussendoelen beginnende geletterdheid en mondellinget taalvaardigheid																				
4. Relatie tussen gesproken en geschreven taal																				
- Vraagt leerkracht iets op te schrijven - Weet dat je geschreven woorden kunt uitspreken en vastleggen op papier - Schrijft uit zichzelf - Begrijpt pictogrammen																				
5. Taal bewustzijn																				
- Kan woorden in zinnen verdelen - Kan een woord in klankgroepen verdelen - Past eindrijm toe - Herkent beginrijm																				
6. Alfabetisch principe																				
- Kan drieklankwoorden auditief synthetiseren - Kan letters correct benoemen																				
7. Functioneel lezen en schrijven																				
- Leest eigen naam - Schrijft eigen naam - Schrijft functionele teksten - Leest zelfstandig prentenboeken en teksten																				
Scoort opvallend goed in mondelinge taalvaardigheid																				
Vroege kenmerken van beginnende leesproblemen																				
1. T. B.		V	V	O	O		V	O	O	O		O	O		V	V	O	O	☐ ja	☒ ja
2. K. B.		V	V	V	V		V	G	V	V		V	G		V	V	V	V	☐ ja	☐ ja
3. N. C.		V	V	V	V		V	V	V	O		V	V		V	V	V	V	☐ ja	☐ ja
4. D. E.		V	V	O	O		V	O	V	O		O	O		V	V	O	O	☐ ja	☒ ja
5. J. G.		V	V	O	O		V	O	V	O		O	O		V	V	V	O	☐ ja	☒ ja
6. J. d. H.		V	V	V	V		O	V	V	V		V	V		V	V	V	V	☐ ja	☐ ja
7. L. H.		G	V	V	V		V	V	V	V		G	G		V	V	V	V	☒ ja	☐ ja
8. I. J.		V	V	V	V		V	V	G	V		G	G		V	V	V	V	☐ ja	☐ ja
9. D. J.		V	V	V	V		G	V	G	V		V	V		V	V	V	V	☒ ja	☐ ja
10. E. K.		O	V	V	O		O	O	O	O		O	O		V	V	O	O	☐ ja	☒ ja
11. S. K.		V	V	V	V		G	G	V	G		V	G		V	V	G	V	☒ ja	☐ ja
12. I. K.		O	V	V	O		V	O	O	V		V	V		V	V	O	O	☐ ja	☒ ja
13. D. K.		V	G	G	G		V	V	G	V		G	G		V	V	G	G	☒ ja	☐ ja
14. S. v.d. L.		V	V	V	V		V	V	V	V		G	V		V	V	V	V	☐ ja	☐ ja
15. N. M.		V	V	V	V		V	V	V	V		V	V		V	V	V	V	☐ ja	☐ ja
16. Z. P.		V	V	V	V		G	V	V	G		V	V		V	V	V	V	☒ ja	☐ ja
17. B. S.		V	V	V	V		V	V	V	G		V	V		V	V	V	V	☐ ja	☐ ja
18. F. S.		V	V	O	O		O	V	V	O		O	O		V	V	O	O	☐ ja	☒ ja

Observatiemomenten: 17 t/m 31 januari 2011

G = Goed

ja = Opvallend goed

V = Voldoende

ja = Risicoleerling

O = Onvoldoende

De afspraak is dat een leerling een risicoleerling is als hij/zij 3 tussendoelen of meer onvoldoende beheerst. Per tussendoel de helft van de onderdelen of meer onvoldoende is onvoldoende beheerst.

Tweede meting met het leeskastje

Thema: Feest

Prentenboek 2: Feest!

Van: Brigitte Minne en An Candaele

Beginnende geletterdheid

en

Mondeling taalgebruik

Signaleringslijst
tussendoelen
beginnende
geletterdheid en
mondelinge
taalvaardigheid

1. Boekoriëntatie

- Toont interesse in prentenboeken
- Kent leeswijze en kijkrichting
- Weet dat het verhaal een opbouw heeft
- Kan voorspellingen doen van de inhoud van het boek

2. Verhaalbegrip

- Kan voorspelling doen tijdens verhaal
- Stelt uit zichzelf vragen
- Imitiert voorleesgedrag
- Leest echt
- Kan een verhaal navertellen
- Kan een verhaal naspelen

3. Functie van geschreven taal

- Weet dat je tekst niet kunt voorlezen als die bedekt is
- Herkent symbolen en pictogrammen
- Weet dat tekens mogelijkheden bieden tot communicatie
- Kent onderscheid tussen lezen en schrijven

Scoort opvallend goed in mondeling taalgebruik

Ik zie vroege kenmerken van beginnende leesproblemen

1. T. B.		O V V V		V V OO OV		V V O V	☐ ja	☒ ja
2. K. B.		V V V V		V V VV VV		V V V V	☐ ja	☐ ja
3. N. C.		V V V V		V V VV VV		V V V V	☐ ja	☐ ja
4. D. E.		V O V O		V V OO OO		V V V V	☐ ja	☒ ja
5. J. G.		V O O V		V O OO VV		V V V V	☐ ja	☒ ja
6. J. d. H.		V V V V V		V V OV VV		V V V V	☐ ja	☐ ja
7. L. H.		V V V V		V G GV VV		V V V V	☒ ja	☐ ja
8. I. J.		V V V G		G V VV G V		V V V V	☒ ja	☐ ja
9. D. J.		G V V G		G V VV GV		V V V V	☒ ja	☐ ja
10. E. K.		O O O O		O O V O OO		V V O O	☐ ja	☒ ja
11. S. K.		V V V G		G V VV GV		V G V V	☒ ja	☐ ja
12. I. K.		V O V O		O O V O OO		V V V V	☐ ja	☒ ja
13. D. K.		G G G G		G V VV GV		V V V V	☒ ja	☐ ja
14. S. v.d. L.		V V V V		V V VV VV		G V V V	☐ ja	☐ ja
15. N. M.		V V V G		G V VV VV		V V V V	☐ ja	☐ ja
16. Z. P.		G V V G		G V VV GV		V V V V	☒ ja	☐ ja
17. B. S.		V V V V		V V VV GV		V V V V	☐ ja	☐ ja
18. = Verhuisd								

Observatiemomenten: 3 februari t/m 18 februari 2011

G = Goed

V = Voldoende

O = Onvoldoende

G = Veranderd t.o.v. eerste meting

V = Veranderd t.o.v. eerste meting

O = Veranderd t.o.v. eerste meting

ja = Opvallend goed

ja = Risicoleerling

De afspraak is dat een leerling een risicoleerling is als hij/zij 3 tussendoelen of meer onvoldoende beheerst. Per tussendoel de helft van de onderdelen of meer onvoldoende is onvoldoende beheerst.

Tweede meting met het leeskastje

Thema: Feest

Prentenboekboek 2: Feest!

Van: Brigitte Minne en An Candaele

Beginnende geletterdheid

en

Mondeling taalgebruik

Signaleringslijst
tussendoelen
beginnende
geletterdheid en
mondelijke
taalvaardigheid

Signaeringslijst tussendoelen beginnende geletterdheid en mondelling taalvaardigheid														
4. Relatie tussen gesproken en geschreven taal														
- Vraagt leerkracht iets op te schrijven - Weet dat je geschreven woorden kunt uitspreken en vastleggen op papier - Schrijft uit zichzelf - Begrijpt pictogrammen														
5. Taal bewustzijn														
- Kan woorden in zinnen verdelen - Kan een woord in klankgroepen verdelen - Past eindrijm toe - Herkent beginrijm														
6. Alfabetisch principe														
- Kan drieklankwoorden auditief synthetiseren - Kan letters correct benoemen														
7. Functioneel lezen en schrijven														
- Leest eigen naam - Schrijft eigen naam - Schrijft functionele teksten - Leest zelfstandig prentenboeken en teksten														
Scoort opvallend goed in mondelinge taalvaardigheid														
Vroege kenmerken van beginnende leesproblemen														
1. T. B.		V V	O V		V V	V O		O	O		V V	O O	☐ ja	☒ ja
2. K. B.		V V	V V		V G	V V		V	G		V V	V V	☐ ja	☐ ja
3. N. C.		V V	V V		V V	V V		V	V		V V	V V	☐ ja	☐ ja
4. D. E.		V V	O V		O O	V O		O	O		V V	O O	☐ ja	☒ ja
5. J. G.		V V	O V		V O	V O		O	O		V V	V O	☐ ja	☒ ja
6. J. d. H.		V V	V V		V V	V V		V	V		V V	V V	☐ ja	☐ ja
7. L. H.		G V	V V		V V	V V		G	G		V G	V V	☒ ja	☐ ja
8. I. J.		V V	V V		V V	G G		G	G		V G	V V	☒ ja	☐ ja
9. D. J.		V V	V V		G V	G V		V	V		V V	V V	☒ ja	☐ ja
10. E. K.		O V	O O		O O	O O		O	O		V V	O O	☐ ja	☒ ja
11. S. K.		V V	G V		G G	V G		V	G		V G	G V	☒ ja	☐ ja
12. I. K.		O V	O O		V O	O V		V	V		V V	O O	☐ ja	☒ ja
13. D. K.		V G	G G		V V	G V		V	G		V G	G G	☒ ja	☐ ja
14. S. v.d. L.		V V	V V		V V	V V		G	G		V G	V V	☐ ja	☐ ja
15. N. M.		V V	V V		V V	V V		V	V		V V	V V	☐ ja	☐ ja
16. Z. P.		V V	V V		G V	V G		V	V		V G	V V	☒ ja	☐ ja
17. B. S.		V V	V V		V V	V G		O	V		V G	V V	☐ ja	☐ ja
18. = Verhuisd														

Observatiemomenten: 3 februari t/m 18 februari 2011

G = Goed

V = Voldoende

O = Onvoldoende

G = Veranderd t.o.v. eerste meting

V = Veranderd t.o.v. eerste meting

O = Veranderd t.o.v. eerste meting

ja = Opvallend goed

ja = Risicoleerling

De afspraak is dat een leerling een risicoleerling is als hij/zij 3 tussendoelen of meer onvoldoende beheerst. Per tussendoel de helft van de onderdelen of meer onvoldoende is onvoldoende beheerst.

Derde meting met het leeskastje
Thema: Kleding/Carnaval
Prentenboek 3: Woeste Willem
Van: Ingrid en Dieter Schubert

Beginnende geletterdheid en Mondeling taalgebruik

**Signaleringslijst
tussendoelen
beginnende
geletterdheid en
mondelinge
taalvaardigheid**

		1. Boekoriëntatie		2. Verhaalbegrip		3. Functie van geschreven taal		Scoort opvallend goed in mondeling taalgebruik		Ik zie vroege kenmerken van beginnende leesproblemen
		- Toont interesse in prentenboeken - Kent leeswijze en kijkrichting - Weet dat het verhaal een opbouw heeft - Kan voorspellingen doen van de inhoud van het boek		- Kan voorspelling doen tijdens verhaal - Stelt uit zichzelf vragen - Imitteert voorleesgedrag - Leest echt - Kan een verhaal navertellen - Kan een verhaal naspelen		- Weet dat je tekst niet kunt voorlezen als die bedekt is - Herkent symbolen en pictogrammen - Weet dat tekens mogelijkheden bieden tot communicatie - Kent onderscheid tussen lezen en schrijven				
1. T. B.		V V V V		V V V O V		V V O V		ja		ja
2. K. B.		V V V V		V V V V V		V V V V		ja		ja
3. N. C.		V V V V		V V V V V		V V V V		ja		ja
4. D. E.		V V V O		V V O O O		V V V V		ja		ja
5. J. G.		V O O V		V O O V V		V V V V		ja		ja
6. J. d. H.		V V V V		V V V V V		V V V V		ja		ja
7. L. H.		V V V V		G G G V G		V V V V		ja		ja
8. I. J.		V V V G		G V V V G		V V V V		ja		ja
9. D. J.		G V V G		G V V V G		V V V V		ja		ja
10. E. K.		V O O O		O O V O O		V V O O		ja		ja
11. S. K.		V V V G		G V V V G		V G V V		ja		ja
12. I. K.		V V V O		V O V O V		V V V V		ja		ja
13. D. K.		G G G G		G V V V G		V V V V		ja		ja
14. S. v.d. L.		V V V V		V V V V V		G V V V		ja		ja
15. N. M.		V V V G		G V V V V		V V V V		ja		ja
16. Z. P.		G V V G		V V V V G		V V V V		ja		ja
17. B. S.		V V V V		V V V V G		V V V V		ja		ja
18. = Verhuisd										

Observatiemomenten: 21 februari t/m 18 maart

G = Goed
V = Voldoende
O = Onvoldoende

G = Veranderd t.o.v. eerste meting
V = Veranderd t.o.v. eerste meting
O = Veranderd t.o.v. eerste meting
V = Veranderd t.o.v. tweede meting
G = Veranderd t.o.v. tweede meting

ja = Opvallend goed
ja = Risicoleerling
ja = Twijfelachtig

De afspraak is dat een leerling een risicoleerling is als hij/zij 3 tussendoelen of meer onvoldoende beheerst. Per tussendoel de helft van de onderdelen of meer onvoldoende is onvoldoende beheerst.

Derde meting met het leeskastje

Thema: Keding/Carnaval

Prentenboekboek 3: Woeste Willem

Van: Ingrid en Dieter Schubert

Beginnende geletterdheid

en

Mondeling taalgebruik

Signaleringslijst
tussendoelen
beginnende
geletterdheid en
mondelijke
taalvaardigheid

4. Relatie tussen gesproken en geschreven taal

- Vraagt leerkracht iets op te schrijven
- Weet dat je geschreven woorden kunt uitspreken en vastleggen op papier
- Schrijft uit zichzelf
- Begrijpt pictogrammen

5. Taal bewustzijn

- Kan woorden in zinnen verdelen
- Kan een woord in klankgroepen verdelen
- Past eindrijm toe
- Herkent beginrijm

6. Alfabetisch principe

- Kan drieklankwoorden auditief synthetiseren
- Kan letters correct benoemen

7. Functioneel lezen en schrijven

- Leest eigen naam
- Schrijft eigen naam
- Schrijft functionele teksten
- Leest zelfstandig prentenboeken en teksten

Scoort opvallend goed in mondelinge taalvaardigheid

Vroege kenmerken van beginnende leesproblemen

1. T. B.		V V	O V		V V	V V		V V	O		V V	O O		ja	ja
2. K. B.		V V	V V		V G	V V		V	G		V V	V V		ja	ja
3. N. C.		V V	V V		V V	V V		V	V		V V	V V		ja	ja
4. D. E.		V V	O V		O V	V O		O	O		V V	O O		ja	ja
5. J. G.		V V	O V		V O	V O		O	O		V V	V O		ja	ja
6. J. d. H.		V V	V V		V V	V V		V	V		V V	V V		ja	ja
7. L. H.		G V	V V		V V	V V		G	G		V G	G V		ja	ja
8. I. J.		V V	V V		V G	G V		G	G		V G	V V		ja	ja
9. D. J.		V V	V V		G V	G G		V	V		V V	V V		ja	ja
10. E. K.		O V	V O		O O	V O		O	O		V V	O O		ja	ja
11. S. K.		V V	G V		G G	V G		V	G		V G	G V		ja	ja
12. I. K.		V V	V O		V V	V V		V	V		V V	V V		ja	ja
13. D. K.		V G	G G		V V	G V		V	G		V G	G G		ja	ja
14. S. v.d. L.		V V	V V		V V	V V		G	G		V G	V V		ja	ja
15. N. M.		V V	V V		V V	V V		V	V		V V	V V		ja	ja
16. Z. P.		V V	V V		G V	V G		V	V		V G	V V		ja	ja
17. B. S.		V V	V V		V V	V G		V	V		V G	V V		ja	ja
18. = Verhuisd															

Observatiemomenten: 21 februari t/m 18 maart

G = Goed

V = Voldoende

O = Onvoldoende

G = Veranderd t.o.v. eerste meting

V = Veranderd t.o.v. eerste meting

O = Veranderd t.o.v. eerste meting

V = Veranderd t.o.v. tweede meting

O = Veranderd t.o.v. tweede meting

ja = Opvallend goed

ja = Risicoleerling

ja = Twijfelachtig

De afspraak is dat een leerling een risicoleerling is als hij/zij 3 tussendoelen of meer onvoldoende beheerst. Per tussendoel de helft van de onderdelen of meer onvoldoende is onvoldoende beheerst.

Bijlage II

Signaleringslijst kleuters groep 2: 0-meting januari 2011

Beginnende geletterdheid en Mondeling taalgebruik

Signaleringslijst
tussendoelen
beginnende
geletterdheid en
mondeling
taalvaardigheid

1. Boekoriëntatie

- Luistert aandachtig bij voorlezen
- Kent leeswijze en kijkrichting
- Reacties sluiten aan bij het verhaal
- Kan voorspellingen doen van de inhoud van het boek

2. Verhaalbegrip

- Kan voorspelling doen tijdens verhaal
- Stelt uit zichzelf vragen
- Imitteert voorleesgedrag
- Leest echt
- Kan een verhaal navertellen
- Kan een verhaal naspelen

3. Functie van geschreven taal

- Weet dat je tekst niet kunt voorlezen als die bedekt is
- Herkent symbolen en pictogrammen
- Weet dat tekens mogelijkheden bieden tot communicatie
- Kent onderscheid tussen lezen en schrijven

Scoort opvallend goed in mondeling taal gebruik

Ik zie vroege kenmerken van beginnende leesproblemen

1. T. B.	J	J	J	N	J	J	N	N	N	N	J	J	J	J	☐ ja	☒ ja
2. K. B.	J	J	J	J	J	N	J	J	J	J	J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
3. N. C.	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
4. D. E.	J	J	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	☐ ja	☒ ja
5. J. G.	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	☐ ja	☒ ja
6. J. d. H.	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
7. L. H.	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
8. I. J.	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
9. D. J.	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
10. E. K.	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	☐ ja	☒ ja
11. S. K.	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
12. I. K.	J	J	J	N	N	N	J	N	J	J	J	J	J	J	☐ ja	☒ ja
13. D. K.	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
14. S. v.d. L.	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
15. N. M.	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
16. Z. P.	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
17. B. S.	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
18. F. S.	J	J	J	J	J	J	J	N	J	J	J	J	J	J	☐ ja	☒ ja

☒ = Nee

J = Ja

Signaleringslijst kleuters groep 2: 0-meting januari 2011

Beginnende geletterdheid

en

Mondeling taalgebruik

Signaleringslijst
tussendoelen
beginnende
geletterdheid en
mondelijke
taalvaardigheid

4. Relatie tussen gesproken en geschreven taal

- Vraagt leerkracht iets op te schrijven
- Weet dat je geschreven woorden kunt uitspreken en vastleggen op papier
- Schrijft uit zichzelf om te communiceren
- Begrijpt pictogrammen

5. Taal bewustzijn

- Kan rijmpjes en versjes onthouden
- Kan een woord in klankgroepen verdelen
- Past eindrijm toe
- Herkent beginrijm

6. Alfabetisch principe

- Kan drieklankwoorden auditief synthetiseren
- Kan letters correct benoemen

7. Functioneel lezen en schrijven

- Leest eigen naam
- Schrijft eigen naam
- Schrijft functionele teksten
- Leest zelfstandig prentenboeken en teksten

Scoort opvallend goed in mondelinge taalvaardigheid

Vroege kenmerken van beginnende leesproblemen

1. T. B.		N	J	N	J		N	J	J	J		J	N		J	J	N	N		ja	ja
2. K. B.		J	J	J	J		J	J	J	J		J	J		J	J	J	J		ja	ja
3. N. C.		J	J	J	J		J	J	J	J		J	J		J	J	J	J		ja	ja
4. D. E.		J	J	N	J		N	N	N	N		N	N		J	J	N	N		ja	ja
5. J. G.		N	J	N	J		N	J	J	N		J	N		J	J	N	N		ja	ja
6. J. d. H.		J	J	J	J		J	J	J	J		J	N		J	J	J	J		ja	ja
7. L. H.		J	J	J	J		J	J	J	J		J	J		J	J	J	J		ja	ja
8. I. J.		J	J	J	J		J	J	J	J		J	J		J	J	J	J		ja	ja
9. D. J.		J	J	J	J		J	J	J	J		J	J		J	J	J	J		ja	ja
10. E. K.		N	N	J	J		N	N	N	N		N	N		J	J	N	N		ja	ja
11. S. K.		J	J	J	J		J	J	J	J		J	J		J	J	J	J		ja	ja
12. I. K.		J	J	J	J		N	J	J	N		J	J		J	J	J	J		ja	ja
13. D. K.		J	J	J	J		J	J	J	J		J	J		J	J	J	J		ja	ja
14. S.v.d.L.		J	J	J	J		J	J	J	J		J	J		J	J	J	J		ja	ja
15. N. M.		J	J	J	J		J	J	J	J		J	J		J	J	J	J		ja	ja
16. Z. P.		J	J	J	J		J	J	J	J		J	J		J	J	J	J		ja	ja
17. B. S.		J	J	J	J		J	J	J	J		N	J		J	J	J	J		ja	ja
18. F. S.		N	J	N	J		N	J	J	N		J	N		J	J	N	N		ja	ja

N = Nee

J = Ja

Signaleringslijst kleuters groep 2: Tweede meting mei 2011

Beginnende geletterdheid

en

Mondeling taalgebruik

Signaleringslijst
tussendoelen
beginnende
geletterdheid en
mondellinge
taalvaardigheid

1. Boekoriëntatie

- Luistert aandachtig bij voorlezen
- Kent leeswijze en kijkrichting
- Reacties sluiten aan bij het verhaal
- Kan voorspellingen doen van de inhoud van het boek

2. Verhaalbegrip

- Kan voorspelling doen tijdens verhaal
- Stelt uit zichzelf vragen
- Imitteert voorleesgedrag
- Leest echt
- Kan een verhaal navertellen
- Kan een verhaal naspelen

3. Functie van geschreven taal

- Weet dat je tekst niet kunt voorlezen als die bedekt is
- Herkent symbolen en pictogrammen
- Weet dat tekens mogelijkheden bieden tot communicatie
- Kent onderscheid tussen lezen en schrijven

Scoort opvallend goed in mondeling taal gebruik

Ik zie vroege kenmerken van beginnende leesproblemen

1. T. B.		J	J	J	N		J	J	J	N	N	N		J	J	J	J	☐ ja	☒ ja
2. K. B.		J	J	J	J		J	J	J	J	J	J		J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
3. N. C.		J	J	J	J		J	J	J	J	J	J		J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
4. D. E.		J	J	N	N		N	N	N	N	N	J		J	J	J	J	☐ ja	☒ ja
5. J. G.		J	J	N	N		N	J	N	N	J	J		J	J	J	J	☐ ja	☒ ja
6. J. d. H.		J	J	J	J		J	J	J	J	J	J		J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
7. L. H.		J	J	J	J		J	J	J	J	J	J		J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
8. I. J.		J	J	J	J		J	J	J	J	J	J		J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
9. D. J.		J	J	J	J		J	J	J	J	J	J		J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
10. E. K.		J	N	N	N		N	N	N	N	N	N		J	J	J	J	☐ ja	☒ ja
11. S. K.		J	J	J	J		J	J	J	J	J	J		J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
12. I. K.		J	J	J	N		J	N	J	N	J	J		J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
13. D. K.		J	J	J	J		J	J	J	J	J	J		J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
14. S. v.d. L.		J	J	J	J		J	J	J	J	J	J		J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
15. N. M.		J	J	J	J		J	J	J	J	J	J		J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
16. Z. P.		J	J	J	J		J	J	J	J	J	J		J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
17. B. S.		J	J	J	J		J	J	J	J	J	J		J	J	J	J	☐ ja	☐ ja
18. = Verhuisd																			

N = Nee

J = Veranderd t.o.v. de 0-meting in januari

J = Ja

☒ = Twijfelachtig maar wel goed blijven volgen

Signaleringslijst kleuters groep 2: Tweede meting mei 2011

Beginnende geletterdheid

en

Mondeling taalgebruik

Signaleringslijst
tussendoelen
beginnende
geletterdheid en
mondelijke
taalvaardigheid

4. Relatie tussen gesproken en geschreven taal

- Vraagt leerkracht iets op te schrijven
- Weet dat je geschreven woorden kunt uitspreken en vastleggen op papier
- Schrijft uit zichzelf om te communiceren
- Begrijpt pictogrammen

5. Taal bewustzijn

- Kan rijmpjes en versjes onthouden
- Kan een woord in klankgroepen verdelen
- Past eindrijm toe
- Herkent beginrijm

6. Alfabetisch principe

- Kan drieklankwoorden auditief synthetiseren
- Kan letters correct benoemen

7. Functioneel lezen en schrijven

- Leest eigen naam
- Schrijft eigen naam
- Schrijft functionele teksten
- Leest zelfstandig prentenboeken en teksten

Scoort opvallend goed in mondelinge taalvaardigheid

Vroege kenmerken van beginnende leesproblemen

1. T. B.		J J	N J		N J	J J		J	N		J J	N N	☐ ja	☒ ja
2. K. B.		J J	J J		J J	J J		J	J		J J	J J	☐ ja	☐ ja
3. N. C.		J J	J J		J J	J J		J	J		J J	J J	☐ ja	☐ ja
4. D. E.		J J	N J		N N	N N		N	N		J J	N N	☐ ja	☒ ja
5. J. G.		N J	N J		N J	J N		J	N		J J	N N	☐ ja	☒ ja
6. J. d. H.		J J	J J		J J	J J		J	J		J J	J J	☐ ja	☐ ja
7. L. H.		J J	J J		J J	J J		J	J		J J	J J	☐ ja	☐ ja
8. I. J.		J J	J J		J J	J J		J	J		J J	J J	☐ ja	☐ ja
9. D. J.		J J	J J		J J	J J		J	J		J J	J J	☐ ja	☐ ja
10. E. K.		N N	J J		N N	J N		N	N		J J	N N	☐ ja	☒ ja
11. S. K.		J J	J J		J J	J J		J	J		J J	J J	☐ ja	☐ ja
12. I. K.		J J	J J		N J	J J		J	J		J J	J J	☐ ja	☐ ja
13. D. K.		J J	J J		J J	J J		J	J		J J	J J	☐ ja	☐ ja
14. S. v.d. L.		J J	J J		J J	J J		J	J		J J	J J	☐ ja	☐ ja
15. N. M.		J J	J J		J J	J J		J	J		J J	J J	☐ ja	☐ ja
16. Z. P.		J J	J J		J J	J J		J	J		J J	J J	☐ ja	☐ ja
17. B. S.		J J	J J		J J	J J		J	J		J J	J J	☐ ja	☐ ja
18. =Verhuisd														

N = Nee

J = Veranderd t.o.v. de 0-meting in januari

J = Ja

Ja = Twijfelachtig maar wel goed blijven volgen

Bijlage III**Aanvullende kleutertoetsen dyslexieprotocol januari 2011**

Januari 2011	Kleur benoemen	Auditieve analyse	Auditieve synthese	Letters benoemen	Invented spelling
1. T. B.	42 seconden *Onvoldoende	Score 20 Goed	Score 8 Voldoende	Score 2 *Onvoldoende	Score 4 *Onvoldoende
2. K. B.	25 seconden Goed	Score 20 Goed	Score 9 Goed	Score 11 Goed	Score 10 Voldoende
3. N. C.	19 seconden Goed	Score 20 Goed	Score 9 Goed	Score 12 Goed	Score 17 Goed
4. D. E.	19 seconden Goed	Score 2 *Onvoldoende	Score 5 *Onvoldoende	Score 1 *Onvoldoende	5 Voldoende
5. J. G.	25 seconden Goed	Score 14 *Onvoldoende	Score 8 Voldoende	Score 2 *Onvoldoende	Score 4 *Onvoldoende
6. J.d.H.	23 seconden Goed	Score 20 Goed	Score 10 Goed	Score 7 Voldoende	Score 12 Goed
7. L. H.	29 seconden Voldoende	Score 20 Goed	Score 10 Goed	Score 21 Goed	Score 19 Goed
8. I. J.	16 seconden Goed	Score 20 Goed	Score 10 Goed	Score 17 Goed	Score 21 Goed
9. D. J.	22 seconden Goed	Score 20 Goed	Score 10 Goed	Score 9 Voldoende	Score 19 Goed
10. E. K.	31 seconden 1 fout *Onvoldoende	Score 10 *Onvoldoende	Score 1 *Onvoldoende	Score 1 *Onvoldoende	Score 4 *Onvoldoende
11. S. K.	16 seconden Goed	Score 20 Goed	Score 10 Goed	Score 21 Goed	Score 17 Goed
12. I. K.	28 seconden Voldoende	Score 20 Goed	Score 10 Goed	Score 13 Goed	Score 5 Voldoende
13. D. K.	18 seconden Goed	Score 20 Goed	Score 8 Voldoende	Score 9 Voldoende	Score 13 Goed
14. S v.d. L	16 seconden Goed	Score 20 Goed	Score 10 Goed	Score 7 Voldoende	Score 11 Goed
15. N. M	19 seconden Goed	Score 20 Goed	Score 10 Goed	Score 19 Goed	Score 17 Goed
16. Z. P.	23 seconden Goed	Score 20 Goed	Score 9 Goed	Score 7 Voldoende	Score 12 Goed
17. B. S.	23 seconden Goed	Score 20 Goed	Score 1 *Onvoldoende	Score 13 Goed	Score 9 Voldoende
18. F. S.	31 seconden 1 fout *Onvoldoende	Score 10 *Onvoldoende	Score 1 *Onvoldoende	Score 1 *Onvoldoende	Score 4 *Onvoldoende

*** T. B., D. E., J. G., E. K. en F. S. laten kenmerken van beginnende leesproblemen zien. Ze scoren 3 of meer van de 5 onderdelen onvoldoende
B. S. scoort onvoldoende bij de toets auditieve synthese.**

Aanvullende kleutertoetsen dyslexieprotocol mei 2011

Mei 2011	Kleur benoemen	Auditieve analyse	Auditieve synthese	Letters benoemen	Invented spelling
1. T. B.	28 seconden Voldoende	Score 20 Goed	Score 9 Voldoende	Score 5 Onvoldoende	Score 6 Voldoende
4. D. E.	17 seconden Goed	Score 20 Goed	Score 8 Onvoldoende	Score 8 Onvoldoende	Score 10 voldoende
5. J. G.	25 seconden Goed	Score 12 Onvoldoende	Score 9 Voldoende	Score 3 Onvoldoende	Score 5 Onvoldoende
10. E. K.	29 seconden Voldoende	Score 14 Onvoldoende	Score 9 Voldoende	Score 3 Onvoldoende	Score 5 Onvoldoende

Voldoende en Goed = veranderd t.o.v. de meting in januari

E. K. en J. G. scoren 3 van de 5 onderdelen onvoldoende. E. K. scoort bij het onderdeel kleur benoemen en auditieve synthese nu voldoende. J. G. scoort bij het onderdeel auditieve synthese nu ook voldoende. Desondanks tonen deze leerlingen nog steeds kenmerken van beginnende leesproblemen.

D. E. scoort bij de aanvullende toetsen nog maar bij 2 onderdelen onvoldoende. Bij het onderdeel auditieve analyse heeft hij een enorme vooruitgang gemaakt. Ook D. E. toont nog steeds kenmerken van beginnende leesproblemen en moeten we goed blijven volgen.

T. B. scoort nog maar bij 1 onderdeel onvoldoende en laat bij kleur benoemen en invented spelling vooruitgang zien. Ook T. B. blijven we de komende tijd wel nog volgen in zijn ontwikkeling. Het is twijfelachtig of T. B. nog een risicoleerling is.

F. S. was bij de vorige meting in januari een risicoleerling maar is verhuisd en zit op een andere basisschool. Hij is in deze tabel ook niet meer opgenomen.

Erg leuk

Niet leuk

Gedragspatroongrafiek van het leeskastje: De Springplank groep 2

Naam: ibing

- Voorlezen prentenboek

- Taalactiviteiten in kring

- Schrijfactiviteiten leeskastje

- Extra oefeningen leeskastje

Bijlage IV

Onderzoeksinterview over het leeskastje

Juf C. groep 1
Basisschool De S. in G.

Introductie van het interview:

Dit interview heeft betrekking op de werkwijze met het leeskastje hoe we dat tot nu toe toegepast hebben. Ik vraag naar je mening en jouw kennis over dit onderwerp. Bij dit interview is het van belang om erachter te komen hoe effectief deze manier van werken is om adequaat te kunnen signaleren welke leerlingen opvallen met betrekking tot het beginnend leesproces. Om de ontwikkeling van de beginnende geletterdheid bij kleuters zo goed mogelijk te volgen, is het belangrijk dat de leerkracht toetst, observeert en registreert. Aan de hand van ervaringen die we de afgelopen tijd opgedaan hebben met deze nieuwe werkwijze m.b.v. het leeskastje vraag ik je een aantal vragen te beantwoorden en je oordeel te geven om het effect te meten van dit praktijkonderzoek. Alle antwoorden en meningen zijn van belang voor het onderzoek.

Probeer een zo eerlijk mogelijk antwoord te geven op mijn vragen of stellingen.

Zodra ik alle resultaten van het onderzoek geanalyseerd heb en het afgerond is zal ik dat met jou bespreken.

Alvast bedankt voor je interesse en medewerking aan dit onderzoek en de tijd die we er samen aan hebben besteed!

A. De volgende vragen hebben betrekking op deelvraag 1.

1. Is het leeskastje een uitdagend hulpmiddel om de tussendoelen van de beginnende geletterdheid structureel aan te bieden?

Doordat ik nu veel meer aandacht besteedt aan de boekoriëntatie, zie ik bij de kinderen een verhoogde motivatie. Ze vinden het spannend om oefeningen uit de laatjes te kiezen. Sommige oefeningen zijn voor de kinderen van groep 1 nog moeilijk. Vooral de oefeningen uit de laatjes taalbewustzijn.

2. Worden alle laatjes van het leeskastje steeds gevuld met geschikte en gevarieerde taalactiviteiten behorende bij de 7 tussendoelen van de beginnende geletterdheid?

Alle laatjes worden bij het behorende boekje gevuld, maar ik moet wel regelmatig de lijst erbij nemen waarop aangegeven wordt welke taaloefening bij het betreffende laatje hoort. De schrijfoefeningen zijn voor groep 1 ook nog moeilijk.

3. Heeft het leeskastje een eigen plek in de klas en wordt het leeskastje op een aantal wekelijks geplande momenten als vaste routine ingezet en is het daardoor volgens jou herkenbaar en vertrouwd voor kinderen en leerkrachten.

Ja, ik gebruik het leeskastje twee keer per week als vaste routine en ook regelmatig als herhaling met een klein groepje. Dus leerlingen die extra oefening nodig hebben.

4. Geeft het leeskastje de kleuters volgens jou voldoende houvast bij het zich eigen maken van de tussendoelen van de beginnende geletterdheid?

Absoluut, Er zit alles in om de tussendoelen goed aan te bieden en alles heeft betrekking op het prentenboek. Vooral met laatje 2 kan ik de nieuwe woorden visueel maken.

B. De volgende vragen hebben betrekking op deelvraag 2

5. Tijdens 7 bouwvergaderingen hebben we de tussendoelen geïmplementeerd en samen taalactiviteiten gekoppeld aan de tussendoelen met verhelderende voorbeelden. Leerde je door deze concrete voorbeelden met behulp van het leeskastje de inhoud van de tussendoelen beter kennen?

Voorheen vond ik dat nog best moeilijk, maar nu we er meer informatie over gekregen hebben en we er concreet mee gewerkt hebben, kreeg ik een beter beeld van hoe het allemaal werkt.

6. Heeft het leeskastje jouw aandacht voor het beginnend leesproces bij kleuters vergroot?

Eigenlijk ben ik er nu veel bewuster mee bezig.

7. Kun je nu we vaak samen geoefend hebben makkelijker per tussendoel taalactiviteiten bedenken die kunnen worden ingezet om de doelstellingen van het beginnend leesproces te bereiken?

Ik vind van wel. Door het veelvuldig aanbieden van deze taalspelletjes zie je ook groei bij kinderen. Het bedenken van de oefeningen gaat steeds makkelijker omdat ik zelf ook meer weet over de inhoud van de tussendoelen.

8. Weet je nu beter waar je bij het inrichten van een “geletterd” leeskastje op moet letten?

Soms nog wel moeilijk. Ik heb steun van het format met de activiteiten dat ik erbij gebruik om de latjes op de juiste manier te vullen. Ook vaak even voor de zekerheid nakijken.

C. De volgende vragen hebben betrekking op deelvraag 3

9. Biedt het leeskastje volgens jou ook extra steun en houvast aan leerlingen die achterblijven in hun ontwikkeling bij het beginnend leesproces?

Juist meer, omdat je die leerlingen er goed bij betreft. Vooral de visuele ondersteuning en het effect van de herhaling is belangrijk.

10. Creëer je na signalering van hiaten extra leer- en oefenmomenten voor risicoleerlingen en kan het leeskastje daarbij een ondersteunende rol spelen?

Ik zou het leeskastje eigenlijk nog meer als vaste routine willen inzetten voor de risicoleerlingen, vooral vanwege het effect van de herhaling

11. Geef je de extra begeleiding nu ook vaker in aansluiting op de geletterde activiteiten met het leeskastje die door de hele groep werden uitgevoerd?

Ik spring meer in op de leerlingen die uitvallen omdat ik gericht observeer en signaleer. Ik vind ook dat ik van deze werkwijze in groep 1 meer gebruik moet maken. Misschien kan dit een aandachtspunt zijn voor het komende schooljaar.

12. Kan extra ondersteuning met het leeskastje ervoor zorgen dat risicokinderen geen uitzonderingspositie innemen?

Ik denk dat deze kinderen daar geen last van hebben en het ook niet als uitzonderingspositie ervaren.

Het leeskastje heeft een vaste plaats ingenomen in ons programma en de kinderen beleven dit als iets wat erg leuk is. Ik geef ze daarmee ook zelfvertrouwen

D. Deze vragen hebben betrekking op de centrale onderzoeksvraag

13. Door meer informatie en door doelgerichte oefeningen met het leeskastje ben ik beter op de hoogte van de risicofactoren en signalen van het beginnend leesproces die in de kleutergroepen zichtbaar kunnen worden.

Ik heb een betere kijk gekregen op het beginnend leesproces en ik heb geleerd hoe belangrijk het structureel aanbieden van deze taal oefeningen is.

14. Tijdens het werken met het leeskastje maak ik regelmatig aantekeningen en registreer ik bewuster en doelgerichter op de signaleringslijst, zodat ik weet welke leerlingen opvallend scoren en extra ondersteuning nodig hebben.

Ja, ik zie waar de problemen zitten en wat extra aandacht verdient.

15. Stel je nu eerder individuele handelingsplannen op voor leerlingen die achterblijven in de ontwikkeling van de beginnende geletterdheid omdat je structureel signaleert tijdens taalactiviteiten met het leeskastje?

Ik maak altijd een groepshandelingsplan naar aanleiding van wat ik gesignaleerd heb. Zodoende nemen uitvallers ook geen uitzonderingspositie in.

16. Is het leeskastje een passend instrument om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij onze risicokleuters te signaleren?

Absoluut!

Onderzoeksinterview over het leeskastje

**Juf M. groep 2
Basisschool De S. in G**

Introductie van het interview:

Dit interview heeft betrekking op de werkwijze met het leeskastje hoe we dat tot nu toe toegepast hebben. Ik vraag naar je mening en jouw kennis over dit onderwerp. Bij dit interview is het van belang om erachter te komen hoe effectief deze manier van werken is om adequaat te kunnen signaleren welke leerlingen opvallen met betrekking tot het beginnend leesproces. Om de ontwikkeling van de beginnende geletterdheid bij kleuters zo goed mogelijk te volgen, is het belangrijk dat de leerkracht toetst, observeert en registreert. Aan de hand van ervaringen die we de afgelopen tijd opgedaan hebben met deze nieuwe werkwijze m.b.v. het leeskastje mag je een aantal vragen beantwoorden en je oordeel geven om het effect te meten van dit praktijkonderzoek. Alle antwoorden en meningen zijn van belang voor het onderzoek.

Probeer een zo eerlijk mogelijk antwoord te geven op mijn vragen of stellingen.

Zodra ik alle resultaten van het onderzoek geanalyseerd heb en het afgerond is zal ik dat met jou bespreken.

Alvast bedankt voor je interesse en medewerking aan dit onderzoek en de tijd die we er samen aan hebben besteed!

A. De volgende vragen hebben betrekking op deelvraag 1.

1. Is het leeskastje een uitdagend hulpmiddel om de tussendoelen van de beginnende geletterdheid structureel aan te bieden?

Ja, het geeft zowel de kinderen als ook de leerkracht steun bij het structureel aanbieden van de tussendoelen beginnende geletterdheid.

2. Worden alle laatjes van het leeskastje steeds gevuld met geschikte en gevarieerde taalactiviteiten behorende bij de 7 tussendoelen van de beginnende geletterdheid?

Monique zegt dat we steeds hebben gezorgd voor een deskundig gevuld leeskastje omdat we samen veel aandacht besteed hebben aan het oefenen met concrete voorbeelden. Ik vind dat jij er heel veel tijd in hebt gestoken. Dat mag best gezegd worden. We hebben er veel van geleerd.

3. Heeft het leeskastje een eigen plek in de klas en wordt het leeskastje op een aantal wekelijks geplande momenten als vaste routine ingezet en is het daardoor volgens jou herkenbaar en vertrouwd voor kinderen en leerkrachten.

Op de weekplanning staat het in ieder geval 4 dagen ingepland en ook geregeld 's morgens en 's middags. Vaak extra hulp en ondersteuning.

4. Geeft het leeskastje de kleuters volgens jou voldoende houvast bij het zich eigen maken van de tussendoelen van de beginnende geletterdheid?

Alle tussendoelen worden aangeboden en de kans dat je taalactiviteiten niet aanbiedt is erg klein. De keuters krijgen veel beurten en kansen om zich te ontwikkelen.

B. De volgende vragen hebben betrekking op deelvraag 2

5. Tijdens 7 bouwvergaderingen hebben we de tussendoelen geïmplementeerd en samen taalactiviteiten gekoppeld aan de tussendoelen met verhelderende voorbeelden. Leerde je door deze concrete voorbeelden met behulp van het leeskastje de inhoud van de tussendoelen beter kennen?

Ja, als je het vaak samen oefent, uitprobeert en herhaalt leer je de inhoud van de tussendoelen beter kennen en raak je ermee vertrouwd.

6. Heeft het leeskastje jouw aandacht voor het beginnend leesproces bij kleuters vergroot?

Die interesse voor de beginnende geletterdheid had ik ook al toen ik ontdekte dat kinderen geletterdheid snel oppikken als je het regelmatig aanbiedt. De belangstelling is wel sterker geworden door de introductie van het leeskastje en toen ik ontdekte dat het een prachtig hulpmiddel is om kinderen de tussendoelen met vaste regelmaat aan te bieden op een aantrekkelijke en gevarieerde manier. Vooral de extra aandacht voor het taalbewustzijn.

7. Kun je nu we vaak samen geoefend hebben makkelijker per tussendoel taalactiviteiten bedenken die kunnen worden ingezet om de doelstellingen van het beginnend leesproces te bereiken?

Ik ben daardoor wel deskundiger geworden, denk ik. Ik ga ook bewuster zoeken in andere methodes; bijvoorbeeld “Wat zeg je”

8. Weet je nu beter waar je bij het inrichten van een “geletterd” leeskastje op moet letten?

Ik denk dat ik het leeskastje wel goed kan inrichten met geschikte materialen voor onder andere de woordenschat en weet wel wat kleuters nodig hebben om zich bij het beginnend leesproces voldoende te ontwikkelen.

C. De volgende vragen hebben betrekking op deelvraag 3

9. Biedt het leeskastje volgens jou ook extra steun en houvast aan leerlingen die achterblijven in hun ontwikkeling bij het beginnend leesproces?

Ik zie reële mogelijkheden om het kastje zowel in de grote als ook de kleine groep in te zetten en zo nodig ook voor individuele hulp aan kleuters. Het sterke punt vind ik het goede effect van de herhaling en het nog concreter aanbieden met voorbeelden en materialen. Ook een prima hulpmiddel voor kinderen met faalangst.

10. Creëer je na signalering van hiaten extra leer- en oefenmomenten voor risicoleerlingen en kan het leeskastje daarbij een ondersteunende rol spelen?

Ik plan vaste momenten om kinderen te helpen naar aanleiding van signalering. Ook de variatie van de oefeningen bij het leeskastje spreken me aan. Ik maak daarbij gebruik van de letterbij, woordmuur, woordspin....

11. Geef je de extra begeleiding nu ook vaker in aansluiting op de geletterde activiteiten met het leeskastje die door de hele groep werden uitgevoerd?

Doordat ik constateer dat bepaalde kinderen opvallend zwak scoren of opvallend goed biedt ik extra ondersteuning en verrijking

12. Kan extra ondersteuning met het leeskastje ervoor zorgen dat risicokinderen geen uitzonderingspositie innemen?

In combinatie met andere factoren. We besteden nu zoveel aandacht aan de beginnende geletterdheid en het leeskastje biedt leuke en gevarieerde taal oefeningen die de kleuters graag doen, waardoor ze niet in de gaten hebben dat ze een speciale hulpgroep zijn.

D. Deze vragen hebben betrekking op de centrale onderzoeksvraag

13. Door meer informatie en door doelgerichte oefeningen met het leeskastje ben ik beter op de hoogte van de risicofactoren en signalen van het beginnend leesproces die in de kleutergroepen zichtbaar kunnen worden.

Doordat alle tussendoelen zo uitgebreid aan bod komen krijg je vrij snel in beeld waar de problemen zitten en welke leerlingen in aanmerking komen voor de juiste interventies.

14. Tijdens het werken met het leeskastje maak ik regelmatig aantekeningen en registreer ik bewuster en doelgerichter op de signaleringslijst, zodat ik weet welke leerlingen opvallend scoren en extra ondersteuning nodig hebben.

Dat lukt best aardig, maar niet altijd even makkelijk tijdens het werken, maar ik vul het wel meestal erna in en dan kan ik het eerlijker invullen omdat ik de activiteiten ook kort geleden met de kinderen gedaan heb. Dat vond ik eerder moeilijker en dan moest ik er te lang over nadenken, of ik wist het gewoon op dat moment niet. Eerlijk gezegd niet zo'n betrouwbaar beeld.

15. Stel je nu eerder individuele handelingsplannen op voor leerlingen die achterblijven in de ontwikkeling van de beginnende geletterdheid omdat je structureel signaleert tijdens taalactiviteiten met het leeskastje?

Ik pas wel eerder interventies toe en maak een doelgerichter handelingsplan, omdat ik nu beter weet wie problemen heeft met het beginnend leesproces en wat ik hen extra kan aanbieden.

16. Is het leeskastje een passend instrument om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij onze risicokleuters te signaleren?

Ik vind van wel, want dat blijkt wel uit mijn vorige antwoorden

Introductie van het interview:

Dit interview heeft betrekking op de werkwijze met het leeskastje hoe we dat tot nu toe toegepast hebben. Ik vraag naar je mening en jouw kennis over dit onderwerp. Bij dit interview is het van belang om erachter te komen hoe effectief deze manier van werken is om adequaat te kunnen signaleren welke leerlingen opvallen met betrekking tot het beginnend leesproces. Om de ontwikkeling van de beginnende geletterdheid bij kleuters zo goed mogelijk te volgen, is het belangrijk dat de leerkracht toetst, observeert en registreert. Aan de hand van ervaringen die we de afgelopen tijd opgedaan hebben met deze nieuwe werkwijze m.b.v. het leeskastje vraag ik je een aantal vragen te beantwoorden en je oordeel te geven om het effect te meten van dit praktijkonderzoek. Alle antwoorden en meningen zijn van belang voor het onderzoek.

Probeer een zo eerlijk mogelijk antwoord te geven op mijn vragen of stellingen.

Zodra ik alle resultaten van het onderzoek geanalyseerd heb en het afgerond is zal ik dat met jou bespreken.

Alvast bedankt voor je interesse en medewerking aan dit onderzoek en de tijd die we er samen aan hebben besteed!

A. De volgende vragen hebben betrekking op deelvraag 1.

1. Is het leeskastje een uitdagend hulpmiddel om de tussendoelen van de beginnende geletterdheid structureel aan te bieden?

Ik vind het een uitdagend hulpmiddel zowel voor de leerlingen als ook voor de leerkrachten. Het bevordert de motivatie en maakt kleuters nieuwsgierig.

2. Worden alle laatjes van het leeskastje steeds gevuld met geschikte en gevarieerde taalactiviteiten behorende bij de 7 tussendoelen van de beginnende geletterdheid?

Alle laatjes worden steeds gevuld met kaartjes waarop goede taal oefeningen staan die aansluiten bij de tussendoelen. Omdat we dat vaker gezamenlijk hebben gedaan lukt dat vrij aardig. Vooral het zoeken naar rijmwoorden werkt is dan prettig

3. Heeft het leeskastje een eigen plek in de klas en wordt het leeskastje op een aantal wekelijks geplande momenten als vaste routine ingezet en is het daardoor volgens jou herkenbaar en vertrouwd voor kinderen en leerkrachten.

Het heeft inderdaad een vaste plek in mijn groep en het kastje wordt "aangekleed" in aansluiting op het thema van het prentenboek. Het werken met het leeskastje staat bijna dagelijks ingepland en wordt dus structureel gebruikt. De kinderen mogen zelf een laatje open maken maar ik stuur het wel zo dat alle laatjes aan bod komen

4. Geeft het leeskastje de kleuters volgens jou voldoende houvast bij het zich eigen maken van de tussendoelen van de beginnende geletterdheid?

Ja, zowel voor de kleuters als ook voor de leerkrachten zelf. Je bent alerter dat alles aangeboden wordt. Het is motiverend en wekt nieuwsgierigheid op

B. De volgende vragen hebben betrekking op deelvraag 2

5. Tijdens 7 bouwvergaderingen hebben we de tussendoelen geïmplementeerd en samen taalactiviteiten gekoppeld aan de tussendoelen met verhelderende voorbeelden. Leerde je door deze concrete voorbeelden met behulp van het leeskastje de inhoud van de tussendoelen beter kennen?

Ja, ik deed wel al veel maar in onze methode kwamen sommige onderdelen te weinig aan bod. Ik ben alerter geworden op het aanbod. Vooral het rijmen, letterkennis, volgorde van verhalen. Laatje 4 en 5 zijn enorm belangrijk voor het taalbewustzijn.

6. Heeft het leeskastje jouw aandacht voor het beginnend leesproces bij kleuters vergroot?

Ik had wel aandacht voor dat beginnend leesproces, maar nu ben ik er nog bewuster mee bezig. Ik zie het leeskastje als leidraad en het geeft mij en de kinderen houvast.

7. Kun je nu we vaak samen geoefend hebben makkelijker per tussendoel taalactiviteiten bedenken die kunnen worden ingezet om de doelstellingen van het beginnend leesproces te bereiken?

Ja, door te oefenen ben ik daar deskundiger in geworden. Je wordt er handiger in.

8. Weet je nu beter waar je bij het inrichten van een “geletterd” leeskastje op moet letten?

Ik zie het als een hulpmiddel waardoor ik ook veel aandacht heb voor de woordenschat door de vele concrete materialen die ik in en rondom het leeskastje uitstal. Ik gebruik ook het format zodat ik de juiste dingen erbij kan zoeken. Dat geeft duidelijkheid. We bewaren alles in manden waardoor het ieder jaar weer gebruikt kan worden.

C. De volgende vragen hebben betrekking op deelvraag 3

9. Biedt het leeskastje volgens jou ook extra steun en houvast aan leerlingen die achterblijven in hun ontwikkeling bij het beginnend leesproces?

Dit is wel iets wat je goed met een klein groepje kunt doen. Je kunt met zo'n groepje nog eens extra aandacht besteden aan bijvoorbeeld verhaalbegrip. Het hangt af van de grootte van de groep.

10. Creëer je na signalering van hiaten extra leer- en oefenmomenten voor risicoleerlingen en kan het leeskastje daarbij een ondersteunende rol spelen?

Ik doe dat meestal en regelmatig in een klein groepje zodat deze kinderen allemaal extra oefeningen krijgen. De een krijgt meer aandacht voor verhaalbegrip en de ander onder andere voor eindrijm of beginrijm. Ook in de grote kring geef ik die kinderen extra aandacht of beurten. Ik heb altijd de signaleringslijst erbij

11. Geef je de extra begeleiding nu ook vaker in aansluiting op de geletterde activiteiten met het leeskastje die door de hele groep werden uitgevoerd?

In een klein groepje extra ondersteuning naar aanleiding van observaties met behulp van het leeskastje

12. Kan extra ondersteuning met het leeskastje ervoor zorgen dat risicokinderen geen uitzonderingspositie innemen?

*Mijn ervaring is dat de kinderen het leuk vinden om met het leeskastje te werken.
Ze ervaren het niet als ik kan iets niet zo goed*

D. Deze vragen hebben betrekking op de centrale onderzoeksvraag

13. Door meer informatie en door doelgerichte oefeningen met het leeskastje ben ik beter op de hoogte van de risicofactoren en signalen van het beginnend leesproces die in de kleutergroepen zichtbaar kunnen worden.

Daar ben ik het mee eens. Ik heb nu een duidelijker beeld van de leerlingen

14. Tijdens het werken met het leeskastje maak ik regelmatig aantekeningen en registreer ik bewuster en doelgerichter op de signaleringslijst, zodat ik weet welke leerlingen opvallend scoren en extra ondersteuning nodig hebben.

*Ja, dat is ook belangrijk. Het invullen tijdens het werken lukt niet altijd, maar achteraf heb ik een goede kijk op de beheersing per leerling en zie ik ook opvallende dingen.
Doordat je het vaak herhaalt leer je de taalontwikkeling van kinderen beter kennen.*

15. Stel je nu eerder individuele handelingsplannen op voor leerlingen die achterblijven in de ontwikkeling van de beginnende geletterdheid omdat je structureel signaleert tijdens taalactiviteiten met het leeskastje?

*Bij hardnekkige problemen individueel, maar meestal een groepshandelingsplan.
Als je het aan een klein groepje aanbiedt komt alles aan bod.*

16. Is het leeskastje een passend instrument om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij onze risicokleuters te signaleren?

*Ja, naar mijn mening wel In onze methode komt rijmen te weinig aan bod.
Ik zou het leeskastje ook willen doortrekken naar groep 3. Dat zou misschien goed zijn om bij de start in groep 3 de risicoleerlingen nog een extra ondersteuning te geven ten gunste van een goede leesstart.*

Onderzoeksinterview over het leeskastje: Juf T. v.d. B. van basisschool de L. in L.

Introductie van het interview:

Dit interview heeft betrekking op de werkwijze met het leeskastje hoe jij dat bij jullie op school tot nu toe toegepast hebben. Ik vraag naar je mening en jouw kennis over dit onderwerp. Bij dit interview is het van belang om erachter te komen hoe effectief deze manier van werken is om adequaat te kunnen signaleren welke leerlingen opvallen met betrekking tot het beginnend leesproces. Om de ontwikkeling van de beginnende geletterdheid bij kleuters zo goed mogelijk te volgen, is het belangrijk dat de leerkracht toetst, observeert en registreert. Aan de hand van ervaringen die jij de afgelopen tijd opgedaan hebt met deze werkwijze met behulp van het leeskastje vraag ik je een aantal vragen te beantwoorden en je oordeel te geven om het effect te meten van mijn praktijkonderzoek. Alle antwoorden en meningen zijn van belang voor het onderzoek.

Probeer een zo eerlijk mogelijk antwoord te geven op mijn vragen of stellingen.

Zodra ik alle resultaten van het onderzoek geanalyseerd heb en het afgerond is zal ik dat met jou bespreken. Ik vond het fijn dat ik bij jou op school mocht komen kijken hoe jij werkt met het leeskastje.

Alvast bedankt voor je interesse en medewerking aan dit onderzoek en de tijd die je er aan hebt willen besteden!

A. De volgende vragen hebben betrekking op deelvraag 1.

1. Is het leeskastje een uitdagend hulpmiddel om de tussendoelen van de beginnende geletterdheid structureel aan te bieden?

Zeer zeker, omdat leerlingen er zelf mee aan de slag gaan en het prentenboek iets van hun wordt. Ze gaan samen leren en doen allerlei ontdekkingen.

2. Worden de laatjes van jouw leeskastje steeds gevuld met geschikte en gevarieerde taalactiviteiten behorende bij de 7 tussendoelen van de beginnende geletterdheid?

Ja, ik gebruik dan wel de officiële lijst behorende bij het leeskastje erbij. Daar heb ik dan voldoende steun aan. Zo weet ik dat ik de juiste oefeningen in de laatjes stop.

3. Heeft het leeskastje een eigen plek in de klas en wordt het leeskastje op een aantal wekelijks geplande momenten als vaste routine ingezet en is het daardoor volgens jou herkenbaar en vertrouwd voor kinderen en leerkrachten.

Ja, de kinderen weten al dat het iedere dag op de planning staat. We openen iedere dag een nieuw laatje op volgorde vanaf laatje 1. Zo voorkomen we dat je oefeningen overslaat. Het is ook handig voor mijn duo-partner.

4. Geeft het leeskastje de kleuters volgens jou voldoende houvast bij het zich eigen maken van de tussendoelen van de beginnende geletterdheid?

Absoluut, de kleuters hebben houvast aan de spulletjes die ze zelf gemaakt hebben of zelf meegebracht. Ze mogen ook zelfstandig werken met het leeskastje.

B. De volgende vragen hebben betrekking op deelvraag 2

5. Tijdens 7 bouwvergaderingen hebben wij op onze school de tussendoelen geïmplementeerd en samen taalactiviteiten gekoppeld aan deze doelen met verhelderende voorbeelden. Denk je dat door deze concrete voorbeelden met behulp van het leeskastje de inhouden van de tussendoelen bij de leerkrachten duidelijker zijn geworden ?

Ik denk van wel, want door voorbeelden te laten zien uit de praktijk leer je de inhouden beter kennen. Ik vind dat jullie dat goed aangepakt hebben. Ik heb het hier eigenlijk overwegend zelf moeten uitzoeken aan de hand van de informatie die ik had over het leeskastje.

6. Heeft het leeskastje jouw aandacht voor het beginnend leesproces bij kleuters vergroot?

Ja, door de activiteiten met het leeskastje ontdekte ik dat je de checklist van het dyslexieprotocol makkelijker kunt invullen. Je haalt de kinderen er meteen uit die extra aandacht nodig hebben. Je volgt kleuters bewuster tijdens het beginnend leesproces.

7. Kun je nu je vaker met leeskastje gewerkt hebt makkelijker per tussendoel taalactiviteiten bedenken die kunnen worden ingezet om de doelstellingen van het beginnend leesproces te bereiken?

Wij gebruiken hier in onze groep de kant en klaar uitgewerkte prentenboeken van het leeskastje. Ik zou de invulling van nieuwe boeken wel graag zelf willen doen maar dat kost erg veel tijd. Ik zou de activiteitenplannen van jullie prentenboeken wel graag willen ontvangen, misschien dat het ons motiveert om dat ook te gaan proberen.

8. Weet je waar je bij het inrichten van een “geletterd” leeskastje op moet letten?

Ja, door de handleiding en handreikingen en hulp van collega's.

C. De volgende vragen hebben betrekking op deelvraag 3

9. Biedt het leeskastje volgens jou ook extra steun en houvast aan leerlingen die achterblijven in hun ontwikkeling bij het beginnend leesproces?

Ja, want ze hebben houvast aan de pictogrammen, de concrete spullen en de structurele aanbieder in de grote kring. Ze leren ook veel van elkaar doordat iedereen en alle oefeningen aan bod komen.

10. Creëer je na signalering van hiaten extra leer- en oefenmomenten voor risicoleerlingen en kan het leeskastje daarbij een ondersteunende rol spelen?

Als pré-teaching en ook achteraf of alleen met een klein groepje waarbij extra herhaling en ondersteuning nodig is.

11. Geef je de extra begeleiding nu ook vaker in aansluiting op de geletterde activiteiten met het leeskastje die door de hele groep werden uitgevoerd?

Soms, er zijn natuurlijk meer kinderen met een handelingsplan met betrekking tot andere onderdelen. Het gaat hier vaker om een groepshandelingsplan.

12. Kan extra ondersteuning met het leeskastje ervoor zorgen dat risicokinderen geen uitzonderingspositie innemen?

Ze merken zelf niet dat we extra oefenen omdat ze het niet kennen. Iedere kleuter werkt met het leeskastje waardoor niemand het ervaart als een uitzonderingspositie.

Ze vinden het alleen maar leuk. De meeste kleuters vragen spontaan of we er weer mee gaan werken.

D. Deze vragen hebben betrekking op de centrale onderzoeksvraag

13. Door meer informatie en door doelgerichte oefeningen met het leeskastje ben ik beter op de hoogte van de risicofactoren en signalen van het beginnend leesproces die in de kleutergroepen zichtbaar kunnen worden.

Als ik achteraf, meestal na afloop van de dag, de kleuter signaleringslijst invul heb ik houvast aan de dingen die ik met het leeskastje heb gedaan. Dan zit het nog vers in mijn geheugen. Ik noteer gedurende de oefeningen even snel op een memo.

14. Tijdens het werken met het leeskastje maak ik regelmatig aantekeningen en registreer ik bewuster en doelgerichter op de signaleringslijst, zodat ik weet welke leerlingen opvallend scoren en extra ondersteuning nodig hebben..

Alle dingen die mij opvallen noteer ik kort op een memo, zodat ik de signaleringslijst betrouwbaar kan invullen.

15. Stel je nu eerder individuele handelingsplannen op voor leerlingen die achterblijven in de ontwikkeling van de beginnende geletterdheid omdat je structureel signaleert tijdens taalactiviteiten met het leeskastje?

Ik zet de hulp nu bewuster in. Wat kan ik doen om de tussendoelen extra te verstevigen?

16. Is het leeskastje een passend instrument om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij onze risicokleuters te signaleren?

Zeer zeker wel, het is leuk om te doen en ook heel praktisch. Het sluit aan bij de belevingswereld van de kleuters

Introductie van de vragenlijst:

Deze vragenlijst heeft betrekking op de werkwijze met het leeskastje hoe jullie dat tot nu toe toegepast hebben. Ik vraag naar je mening en jouw kennis over dit onderwerp. Bij deze vragenlijst is het van belang om erachter te komen hoe effectief deze manier van werken is om adequaat te kunnen signaleren welke leerlingen opvallen met betrekking tot het beginnend leesproces. Om de ontwikkeling van de beginnende geletterdheid bij kleuters zo goed mogelijk te volgen, is het belangrijk dat de leerkracht toetst, observeert en registreert. Aan de hand van ervaringen die jij de afgelopen tijd opgedaan hebt met deze werkwijze m.b.v. het leeskastje vraag ik je een aantal vragen te beantwoorden en je oordeel te geven om het effect te meten van mijn praktijkonderzoek. Alle antwoorden en meningen zijn van belang voor het onderzoek.

Probeer een zo eerlijk mogelijk antwoord te geven op mijn vragen of stellingen.

Zodra ik alle resultaten van het onderzoek geanalyseerd heb en het afgerond is zal ik dat met jou bespreken.

Alvast bedankt voor je interesse en medewerking aan dit onderzoek en de tijd die je eraan wilde besteden!

John

A. De volgende vragen hebben betrekking op deelvraag 1.

1. Is het leeskastje een uitdagend hulpmiddel om de tussendoelen van de beginnende geletterdheid structureel aan te bieden?

Het is niet alleen uitdagend, maar vooral verhelderend voor leerkrachten. De tussendoelen worden concreet gemaakt.

2. Worden de laatjes van jouw leeskastje steeds gevuld met geschikte en gevarieerde taalactiviteiten behorende bij de 7 tussendoelen van de beginnende geletterdheid?

Dat is uitvoerig terug te lezen in de activiteiten plannen. De leerkracht zelf geeft het kastje vorm. Hierdoor wordt het protocol "doorleefd". Leerkrachten zijn bewust bezig met het protocol.

3. Heeft het leeskastje een eigen plek in de klas en wordt het leeskastje op een aantal wekelijks geplande momenten als vaste routine ingezet en is het daardoor volgens jou herkenbaar en vertrouwd voor kinderen en leerkrachten.

Het heeft een eigen, herkenbare plek, voor kinderen én voor leerkrachten. Het wordt vast ingezet, maar ook op momenten die gewoon even gevuld moeten worden met kort activiteiten.

4. Geeft het leeskastje de kleuters volgens jou voldoende houvast bij het zich eigen maken van de tussendoelen van de beginnende geletterdheid?

Het geeft vooral de leerkracht houvast, en de kinderen taalplezier. Leerkrachten worden bewust gemaakt van de samenhang tussen problemen in de fase van de ontluikende geletterdheid en latere leesproblemen.

B. De volgende vragen hebben betrekking op deelvraag 2

5. Tijdens 7 bouwvergaderingen hebben wij op onze school de tussendoelen geïmplementeerd en samen taalactiviteiten gekoppeld aan deze doelen met verhelderende voorbeelden. Denk je dat door deze concrete voorbeelden met behulp van het leeskastje de inhoud van de tussendoelen bij de leerkrachten duidelijker zijn geworden ?

Ik denk dat ervaren leerkrachten zullen zeggen “dat doen we al allemaal”, maar nu weten we waarom we het doen en wat de relatie is met het protocol. Voor minder ervaren, veelal jonge leerkrachten is het soms minder vanzelfsprekend.

6. Heeft het leeskastje jouw aandacht voor het beginnend leesproces bij kleuters vergroot?

Die aandacht was er al, anders begin je niet aan zo’n project. Wat mij vooral verbaasd heeft is het enthousiasme waarmee gereageerd werd door collega’s. Blijkbaar zijn er veel mensen die “door de bomen het bos niet zien” en behoefte hebben aan een duidelijke structuur.

7. Kun je nu je vaker met het leeskastje gewerkt hebt makkelijker per tussendoel taalactiviteiten bedenken die kunnen worden ingezet om de doelstellingen van het beginnend leesproces te bereiken?

In feite bedenk je niet steeds iets nieuws, je past alleen de inhoud aan het thema aan.

8. Weet je waar je bij het inrichten van een “geletterd” leeskastje op moet letten?

Daar ga ik wel van uit!

C. De volgende vragen hebben betrekking op deelvraag 3

9. Biedt het leeskastje volgens jou ook extra steun en houvast aan leerlingen die achterblijven in hun ontwikkeling bij het beginnend leesproces?

Juist dat is de bedoeling van het dyslexie protocol, eerder signaleren en remediëren. In een heel vroeg stadium kun je al na gaan of “extra oefenen” helpt. Lukt het niet, dan weet je dat je extra alert moet zijn.

10. Creëer je na signalering van hiaten extra leer- en oefenmomenten voor risicoleerlingen en kan het leeskastje daarbij een ondersteunende rol spelen?

Zie ook vraag 9. Kinderen die extra ondersteuning nodig hebben krijgen dit. De eigen leerkracht verzorgt dit en legt het vast.

11. Geef je de extra begeleiding nu ook vaker in aansluiting op de geletterde activiteiten met het leeskastje die door de hele groep werden uitgevoerd?

Het kastje wordt in de grote groep, in de kleine groep en individueel aangeboden.

12. Kan extra ondersteuning met het leeskastje ervoor zorgen dat risicokinderen geen uitzonderingspositie innemen?

Mijn ervaring met kleuters is dat ze extra aandacht altijd fijn vinden!

D. Deze vragen hebben betrekking op de centrale onderzoeksvraag

13. Door meer informatie en door doelgerichte oefeningen met het leeskastje ben ik beter op de hoogte van de risicofactoren en signalen van het beginnend leesproces die in de kleutergroepen zichtbaar kunnen worden.

Beter op de hoogte, én beter in staat om te herkennen.

14. Tijdens het werken met het leeskastje maak ik regelmatig aantekeningen en registreer ik bewuster en doelgerichter op de signaleringslijst, zodat ik weet welke leerlingen opvallend scoren en extra ondersteuning nodig hebben.

De signaleringslijst moet niet gezien worden als extra belasting, maar als noodzaak om observaties vast te leggen.

15. Stel je nu eerder individuele handelingsplannen op voor leerlingen die achterblijven in de ontwikkeling van de beginnende geletterdheid omdat je structureel signaleert tijdens taalactiviteiten met het leeskastje?

Niet altijd eerder, maar wel beter doordacht en beargumenteerd.

16. Is het leeskastje een passend instrument om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij onze risicokleuters te signaleren?

Dit hebben wij wel zo ervaren. Beter signaleren én ook remediëren. Kinderen maken een betere start in groep 3 omdat de leerkracht veel waardevolle informatie krijgt vanuit groep 2.

Overige opmerkingen: *Succes met je praktijkonderzoek over het leeskastje!*

Bijlage V

Oudervragenlijst met betrekking tot het werken met het leeskastje

U bent enige tijd geleden uitgenodigd om te komen kijken naar taalactiviteiten met behulp van **het leeskastje**. We gebruiken het leeskastje in groep 2 al geruime tijd om de kleuters voldoende houvast te bieden bij het beginnend leesproces. Ook hebben de leerkrachten het gebruikt om de doelen van het beginnend leesonderwijs bij henzelf beter te verhelderen door zelf taalactiviteiten te maken behorende bij de prentenboeken en de verschillende taalonderdelen (laatjes). Verder biedt het werken met het kastje mogelijkheden om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij kinderen te ontdekken. Vervolgens kan het leeskastje dan meerwaarde bieden bij het geven van extra ondersteuning aan kinderen met beginnende leesproblemen.

Omwille van mijn praktijkonderzoek wil ik U vriendelijk vragen om deze vragenlijst in te vullen. Ik wil graag onderzoeken of het leeskastje een positieve bijdrage kan leveren aan goed beginnend leesonderwijs met aandacht en zorg voor alle kleuters.

Alle gestelde vragen zijn van belang om het onderzoek goed te kunnen evalueren.

Uw antwoorden worden vertrouwelijk behandeld en komen alleen maar ten goede aan het praktijkonderzoek. De vragen gaan niet over individuele leerlingen. Ze hebben alleen maar betrekking op uw mening over het effect van het werken met het leeskastje.

Zodra mijn onderzoek af is, zal ik een samenvatting van de resultaten met u bespreken.

Veel plezier met het beantwoorden van de vragen en alvast vriendelijk bedankt voor uw belangstelling en medewerking!

Deze vragenlijst is ingevuld door:

O moeder O verzorgster ☒ vader O verzorger O iemand anders

Vraag 1

Het leeskastje is een aantrekkelijk hulpmiddel waarin allerlei voorwerpen en taalactiviteiten zitten die betrekking hebben op het aangeboden prentenboek.

☒ Helemaal eens O Mee eens O Weet niet O Oneens O Helemaal oneens

Vraag 2

Door het werken met het leeskastje wordt de betrokkenheid van de kinderen bij de inhoud van het prentenboek vergroot.

O Helemaal eens ☒ Mee eens O Weet niet O Oneens O Helemaal oneens

Vraag 3

Het leeskastje motiveert kinderen om samen taalactiviteiten uit te voeren die betrekking hebben op de inhoud van een prentenboek.

O Helemaal eens ☒ Mee eens O Weet niet O Oneens O Helemaal oneens

Vraag 4

Met behulp van pictogrammen, prenten en voorwerpen kunnen kinderen het verhaal beter navertellen en kunnen we erachter komen of het verhaal is begrepen.

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 5

Een uitnodigend leeskastje met een gevarieerd en doordacht aanbod, biedt kansen voor kleuters om naderhand een betere lezer te worden en geeft hen voldoende steun bij het beginnend leesproces

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 6

De leerkrachten hebben samen het leeskastje gebruikt om de doelen van de beginnende geletterdheid beter te leren kennen en zijn daardoor in staat om de juiste taalactiviteiten aan te bieden en om beter te signaleren wie bepaalde onderdelen nog niet beheerst of juist heel goed beheerst.

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 7

Bij de invulling van de taalactiviteiten is voldoende rekening gehouden met de aansluiting bij het prentenboek en de beleavingswereld van de kinderen.

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 8

De leerkrachten hebben per tussendoel (per laatje) geschikte taalactiviteiten bedacht die kunnen worden ingezet om de doelstelling te bereiken.

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 9

De leerkracht zorgt voor voldoende variatie in het aanbod, zodat hij/zij die kan afstemmen op de individuele behoeften van de kinderen. (bijvoorbeeld: mondelinge uitleg, hardop denken, concrete voorwerpen gebruiken, spelvormen gebruiken, voorbeelden geven)

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 10

De leerkracht noteert regelmatig zijn/haar bevindingen op een signaleringslijst tijdens de taal oefeningen.

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 11

Doordat de leerkracht regelmatig aantekeningen maakt van zijn observaties en de resultaten registreert kan hij/zij het beheersingsniveau van elke leerling goed in kaart brengen.

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 12

De leerkracht leert het beheersingsniveau van de individuele leerlingen beter kennen door met behulp van het leeskastje gerichte oefeningen aan te bieden en doelgerichter te luisteren en te kijken.

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 13

De risicokinderen worden eerder en beter gesignaleerd als kinderen routinematig en structureel met het leeskastje werken.

☐ helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 14

De leerkracht biedt extra begeleiding met behulp van het leeskastje aan leerlingen die achterblijven in hun ontwikkeling met betrekking tot beginnende geletterdheid.

☐ Helemaal eens ☐ Mee eens ☒ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 15

De leerkracht creëert extra leer- en oefenmomenten voor kinderen die dat nodig hebben.

☐ Helemaal eens ☐ Mee eens ☒ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 16

De leerkracht zorgt ervoor dat de leerlingen succeservaringen opdoen en biedt oefeningen aan op het niveau van het kind.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 17

De leerkracht geeft kinderen voldoende zelfvertrouwen en gaat in op de hulpvraag van een kind

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Overige opmerkingen/reacties over het leeskastje:

De kinderen leren ook veel doordat de leerstof regelmatig wordt herhaalt en hun lange en korte termijn geheugen wordt getraind.

Voor de leerkracht is het volgens mij een goed hulpmiddel om te zien bij welke leerlingen de stof is blijven hangen of niet.

Conclusie: Het leeskastje is een leerzame methode

Oudervragenlijst met betrekking tot het werken met het leeskastje

U bent enige tijd geleden uitgenodigd om te komen kijken naar taalactiviteiten met behulp van **het leeskastje**. We gebruiken het leeskastje in groep 2 al geruime tijd om de kleuters voldoende houvast te bieden bij het beginnend leesproces. Ook hebben de leerkrachten het gebruikt om de doelen van het beginnend leesonderwijs bij henzelf beter te verhelderen door zelf taalactiviteiten te maken behorende bij de prentenboeken en de verschillende taalonderdelen (laatjes) . Verder biedt het werken met het kastje mogelijkheden om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij kinderen te ontdekken. Vervolgens kan het leeskastje dan meerwaarde bieden bij het geven van extra ondersteuning aan kinderen met beginnende leesproblemen.

Omwille van mijn praktijkonderzoek wil ik U vriendelijk vragen om deze vragenlijst in te vullen. Ik wil graag onderzoeken of het leeskastje een positieve bijdrage kan leveren aan goed beginnend leesonderwijs met aandacht en zorg voor alle kleuters.

Alle gestelde vragen zijn van belang om het onderzoek goed te kunnen evalueren.

Uw antwoorden worden vertrouwelijk behandeld en komen alleen maar ten goede aan het praktijkonderzoek. De vragen gaan niet over individuele leerlingen. Ze hebben alleen maar betrekking op uw mening over het effect van het werken met het leeskastje.

Zodra mijn onderzoek af is, zal ik een samenvatting van de resultaten met u bespreken.

Veel plezier met het beantwoorden van de vragen en alvast vriendelijk bedankt voor uw belangstelling en medewerking!

Deze vragenlijst is ingevuld door:

☒ moeder ☐ verzorgster ☐ vader ☐ verzorger ☐ iemand anders

Vraag 1

Het leeskastje is een aantrekkelijk hulpmiddel waarin allerlei voorwerpen en taalactiviteiten zitten die betrekking hebben op het aangeboden prentenboek.

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 2

Door het werken met het leeskastje wordt de betrokkenheid van de kinderen bij de inhoud van het prentenboek vergroot.

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 3

Het leeskastje motiveert kinderen om samen taalactiviteiten uit te voeren die betrekking hebben op de inhoud van een prentenboek.

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 4

Met behulp van pictogrammen, prenten en voorwerpen kunnen kinderen het verhaal beter navertellen en kunnen we erachter komen of het verhaal is begrepen.

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 5

Een uitnodigend leeskastje met een gevarieerd en doordacht aanbod, biedt kansen voor kleuters om straks een betere lezer te worden en geeft hen voldoende steun bij het beginnend leesproces

☐ Helemaal eens ☐ Mee eens ☒ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 6

De leerkrachten hebben samen het leeskastje gebruikt om de doelen van de beginnende geletterdheid beter te leren kennen en zijn daardoor in staat om de juiste taalactiviteiten aan te bieden en om beter na te gaan wie bepaalde onderdelen nog niet beheerst of juist heel goed beheerst.

☐ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☒ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 7

Bij de invulling van de taalactiviteiten is voldoende rekening gehouden met de aansluiting bij het prentenboek en de belevingswereld van de kinderen.

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 8

De leerkrachten hebben per tussendoel (per laatje) geschikte taalactiviteiten bedacht die kunnen worden ingezet om de doelstelling te bereiken.

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 9

De leerkracht zorgt voor voldoende variatie in het aanbod, zodat hij/zij die kan afstemmen op de individuele behoeften van de kinderen. (bijvoorbeeld: mondelinge uitleg, hardop denken, concrete voorwerpen gebruiken, spelvormen gebruiken, voorbeelden geven)

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 10

De leerkracht noteert regelmatig zijn/haar bevindingen op een signaleringslijst tijdens de taal oefeningen.

☐ Helemaal eens ☐ Mee eens ☒ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 11

Doordat de leerkracht regelmatig aantekeningen maakt van zijn observaties en de resultaten registreert kan hij/zij het beheersingsniveau van elke leerling goed in kaart brengen.

☐ Helemaal eens ☒ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 12

De leerkracht leert het beheersingsniveau van de individuele leerlingen beter kennen door met behulp van het leeskastje gerichte oefeningen aan te bieden en doelgerichter te luisteren en te kijken.

O Helemaal eens ☒ Mee eens O Weet niet O Oneens O Helemaal oneens

Vraag 13

De risicokinderen worden eerder en beter gesignaleerd als kinderen routinematig en structureel met het leeskastje werken.

O helemaal eens O Mee eens O Weet niet ☒ Oneens O Helemaal oneens

Vraag 14

De leerkracht biedt extra begeleiding met behulp van het leeskastje aan leerlingen die achterblijven in hun ontwikkeling met betrekking tot beginnende geletterdheid.

O Helemaal eens O Mee eens ☒ Weet niet O Oneens O Helemaal oneens

Vraag 15

De leerkracht creëert extra leer- en oefenmomenten voor kinderen die dat nodig hebben.

O Helemaal eens ☒ Mee eens O Weet niet O Oneens O Helemaal oneens

Vraag 16

De leerkracht zorgt ervoor dat de leerlingen succeservaringen opdoen en biedt oefeningen aan op het niveau van het kind.

O Helemaal eens ☒ Mee eens O Weet niet O Oneens O Helemaal oneens

Vraag 17

De leerkracht geeft kinderen voldoende zelfvertrouwen en gaat in op de hulpvraag van een kind

O Helemaal eens ☒ Mee eens O Weet niet O Oneens O Helemaal oneens

Overige opmerkingen of reacties over het leeskastje:

In de grote kring zijn er wel een aantal kinderen die voor hun beurt praten, daardoor sneeuwden anderen onder of krijgen minder kans.

Bij de kinderen was er veel herkenning van woorden, goede opdrachtjes, het hakken met de bijl, zinnen in losse woorden verdelen met blokjes. Erg leerzaam!

Oudervragenlijst met betrekking tot het werken met het leeskastje

U bent enige tijd geleden uitgenodigd om te komen kijken naar taalactiviteiten met behulp van **het leeskastje**. We gebruiken het leeskastje in groep 2 al geruime tijd om de kleuters voldoende houvast te bieden bij het beginnend leesproces. Ook hebben de leerkrachten het gebruikt om de doelen van het beginnend leesonderwijs bij henzelf beter te verhelderen door zelf taalactiviteiten te maken behorende bij de prentenboeken en de verschillende taalonderdelen (laatjes) . Verder biedt het werken met het kastje mogelijkheden om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij kinderen te ontdekken. Vervolgens kan het leeskastje dan meerwaarde bieden bij het geven van extra ondersteuning aan kinderen met beginnende leesproblemen.

Omwille van mijn praktijkonderzoek wil ik U vriendelijk vragen om deze vragenlijst in te vullen. Ik wil graag onderzoeken of het leeskastje een positieve bijdrage kan leveren aan goed beginnend leesonderwijs met aandacht en zorg voor alle kleuters.

Alle gestelde vragen zijn van belang om het onderzoek goed te kunnen evalueren.

Uw antwoorden worden vertrouwelijk behandeld en komen alleen maar ten goede aan het praktijkonderzoek. De vragen gaan niet over individuele leerlingen. Ze hebben alleen maar betrekking op uw mening over het effect van het werken met het leeskastje.

Zodra mijn onderzoek af is, zal ik een samenvatting van de resultaten met u bespreken.

Veel plezier met het beantwoorden van de vragen en alvast vriendelijk bedankt voor uw belangstelling en medewerking!

Deze vragenlijst is ingevuld door:

☒ moeder ☐ verzorgster ☐ vader ☐ verzorger ☐ iemand anders

Vraag 1

Het leeskastje is een aantrekkelijk hulpmiddel waarin allerlei voorwerpen en taalactiviteiten zitten die betrekking hebben op het aangeboden prentenboek.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 2

Door het werken met het leeskastje wordt de betrokkenheid van de kinderen bij de inhoud van het prentenboek vergroot.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 3

Het leeskastje motiveert kinderen om samen taalactiviteiten uit te voeren die betrekking hebben op de inhoud van een prentenboek.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 4

Met behulp van pictogrammen, prenten en voorwerpen kunnen kinderen het verhaal beter navertellen en kunnen we erachter komen of het verhaal is begrepen.

☐ Helemaal eens ☐ Mee eens ☒ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 5

Een uitnodigend leeskastje met een gevarieerd en doordacht aanbod, biedt kansen voor kleuters om straks een betere lezer te worden en geeft hen voldoende steun bij het beginnend leesproces

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 6

De leerkrachten hebben samen het leeskastje gebruikt om de doelen van de beginnende geletterdheid beter te leren kennen en zijn daardoor in staat om de juiste taalactiviteiten aan te bieden en om beter na te gaan wie bepaalde onderdelen nog niet beheerst of juist heel goed beheerst.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 7

Bij de invulling van de taalactiviteiten is voldoende rekening gehouden met de aansluiting bij het prentenboek en de belevingswereld van de kinderen.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 8

De leerkrachten hebben per tussendoel (per laatje) geschikte taalactiviteiten bedacht die kunnen worden ingezet om de doelstelling te bereiken.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 9

De leerkracht zorgt voor voldoende variatie in het aanbod, zodat hij/zij die kan afstemmen op de individuele behoeften van de kinderen. (bijvoorbeeld: mondelinge uitleg, hardop denken, concrete voorwerpen gebruiken, spelvormen gebruiken, voorbeelden geven)

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 10

De leerkracht noteert regelmatig zijn/haar bevindingen op een signaleringslijst tijdens de taal oefeningen.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 11

Doordat de leerkracht regelmatig aantekeningen maakt van zijn observaties en de resultaten registreert kan hij/zij het beheersingsniveau van elke leerling goed in kaart brengen.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 12

De leerkracht leert het beheersingsniveau van de individuele leerlingen beter kennen door met behulp van het leeskastje gerichte oefeningen aan te bieden en doelgerichter te luisteren en te kijken.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 13

De risicokinderen worden eerder en beter gesignaleerd als kinderen routinematig en structureel met het leeskastje werken.

☒ helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 14

De leerkracht biedt extra begeleiding met behulp van het leeskastje aan leerlingen die achterblijven in hun ontwikkeling met betrekking tot beginnende geletterdheid.

☐ Helemaal eens ☐ Mee eens ☒ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 15

De leerkracht creëert extra leer- en oefenmomenten voor kinderen die dat nodig hebben.

☐ Helemaal eens ☐ Mee eens ☒ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 16

De leerkracht zorgt ervoor dat de leerlingen succeservaringen opdoen en biedt oefeningen aan op het niveau van het kind.

☐ Helemaal eens ☐ Mee eens ☒ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 17

De leerkracht geeft kinderen voldoende zelfvertrouwen en gaat in op de hulpvraag van een kind

☐ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Overige opmerkingen of reacties over het leeskastje:

In mijn eigen situatie met mijn kind merkte ik op een gegeven moment meer interesse in boekjes voorlezen (eerst helemaal niet) en ook interesse in letters, woordjes leren en zelf proberen een verhaal na te vertellen. Ik begreep niet waar die belangstelling opeens vandaan kwam, totdat ik werd uitgenodigd om te komen kijken naar taalactiviteiten met behulp van het leeskastje. Dus bij mijn kind heeft het in ieder geval geleid tot meer interesse in taalactiviteiten en heeft ze daar zeker wat van opgestoken.

Oudervragenlijst met betrekking tot het werken met het leeskastje

U bent enige tijd geleden uitgenodigd om te komen kijken naar taalactiviteiten met behulp van **het leeskastje**. We gebruiken het leeskastje in groep 2 al geruime tijd om de kleuters voldoende houvast te bieden bij het beginnend leesproces. Ook hebben de leerkrachten het gebruikt om de doelen van het beginnend leesonderwijs bij henzelf beter te verhelderen door zelf taalactiviteiten te maken behorende bij de prentenboeken en de verschillende taalonderdelen (laatjes). Verder biedt het werken met het kastje mogelijkheden om vroegtijdig beginnende leesproblemen bij kinderen te ontdekken. Vervolgens kan het leeskastje dan meerwaarde bieden bij het geven van extra ondersteuning aan kinderen met beginnende leesproblemen.

Omwille van mijn praktijkonderzoek wil ik U vriendelijk vragen om deze vragenlijst in te vullen. Ik wil graag onderzoeken of het leeskastje een positieve bijdrage kan leveren aan goed beginnend leesonderwijs met aandacht en zorg voor alle kleuters.

Alle gestelde vragen zijn van belang om het onderzoek goed te kunnen evalueren.

Uw antwoorden worden vertrouwelijk behandeld en komen alleen maar ten goede aan het praktijkonderzoek. De vragen gaan niet over individuele leerlingen. Ze hebben alleen maar betrekking op uw mening over het effect van het werken met het leeskastje.

Zodra mijn onderzoek af is, zal ik een samenvatting van de resultaten met u bespreken.

Veel plezier met het beantwoorden van de vragen en alvast vriendelijk bedankt voor uw belangstelling en medewerking!

Deze vragenlijst is ingevuld door:

☒ moeder ☐ verzorgster ☐ vader ☐ verzorger ☐ iemand anders

Vraag 1

Het leeskastje is een aantrekkelijk hulpmiddel waarin allerlei voorwerpen en taalactiviteiten zitten die betrekking hebben op het aangeboden prentenboek.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 2

Door het werken met het leeskastje wordt de betrokkenheid van de kinderen bij de inhoud van het prentenboek vergroot.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 3

Het leeskastje motiveert kinderen om samen taalactiviteiten uit te voeren die betrekking hebben op de inhoud van een prentenboek.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 4

Met behulp van pictogrammen, prenten en voorwerpen kunnen kinderen het verhaal beter navertellen en kunnen we erachter komen of het verhaal is begrepen.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 5

Een uitnodigend leeskastje met een gevarieerd en doordacht aanbod, biedt kansen voor kleuters om straks een betere lezer te worden en geeft hen voldoende steun bij het beginnend leesproces

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 6

De leerkrachten hebben samen het leeskastje gebruikt om de doelen van de beginnende geletterdheid beter te leren kennen en zijn daardoor in staat om de juiste taalactiviteiten aan te bieden en om beter na te gaan wie bepaalde onderdelen nog niet beheerst of juist heel goed beheerst.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 7

Bij de invulling van de taalactiviteiten is voldoende rekening gehouden met de aansluiting bij het prentenboek en de belevingswereld van de kinderen.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 8

De leerkrachten hebben per tussendoel (per laatje) geschikte taalactiviteiten bedacht die kunnen worden ingezet om de doelstelling te bereiken.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 9

De leerkracht zorgt voor voldoende variatie in het aanbod, zodat hij/zij die kan afstemmen op de individuele behoeften van de kinderen. (bijvoorbeeld: mondelinge uitleg, hardop denken, concrete voorwerpen gebruiken, spelvormen gebruiken, voorbeelden geven)

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 10

De leerkracht noteert regelmatig zijn/haar bevindingen op een signaleringslijst tijdens de taaloefeningen.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 11

Doordat de leerkracht regelmatig aantekeningen maakt van zijn observaties en de resultaten registreert kan hij/zij het beheersingsniveau van elke leerling goed in kaart brengen.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 12

De leerkracht leert het beheersingsniveau van de individuele leerlingen beter kennen door met behulp van het leeskastje gerichte oefeningen aan te bieden en doelgerichter te luisteren en te kijken.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 13

De risicokinderen worden eerder en beter gesignaleerd als kinderen routinematig en structureel met het leeskastje werken.

☒ helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 14

De leerkracht biedt extra begeleiding met behulp van het leeskastje aan leerlingen die achterblijven in hun ontwikkeling met betrekking tot beginnende geletterdheid.

☐ Helemaal eens ☐ Mee eens ☒ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 15

De leerkracht creëert extra leer- en oefenmomenten voor kinderen die dat nodig hebben.

☐ Helemaal eens ☐ Mee eens ☒ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Vraag 16

De leerkracht zorgt ervoor dat de leerlingen succeservaringen opdoen en biedt oefeningen aan op het niveau van het kind.

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

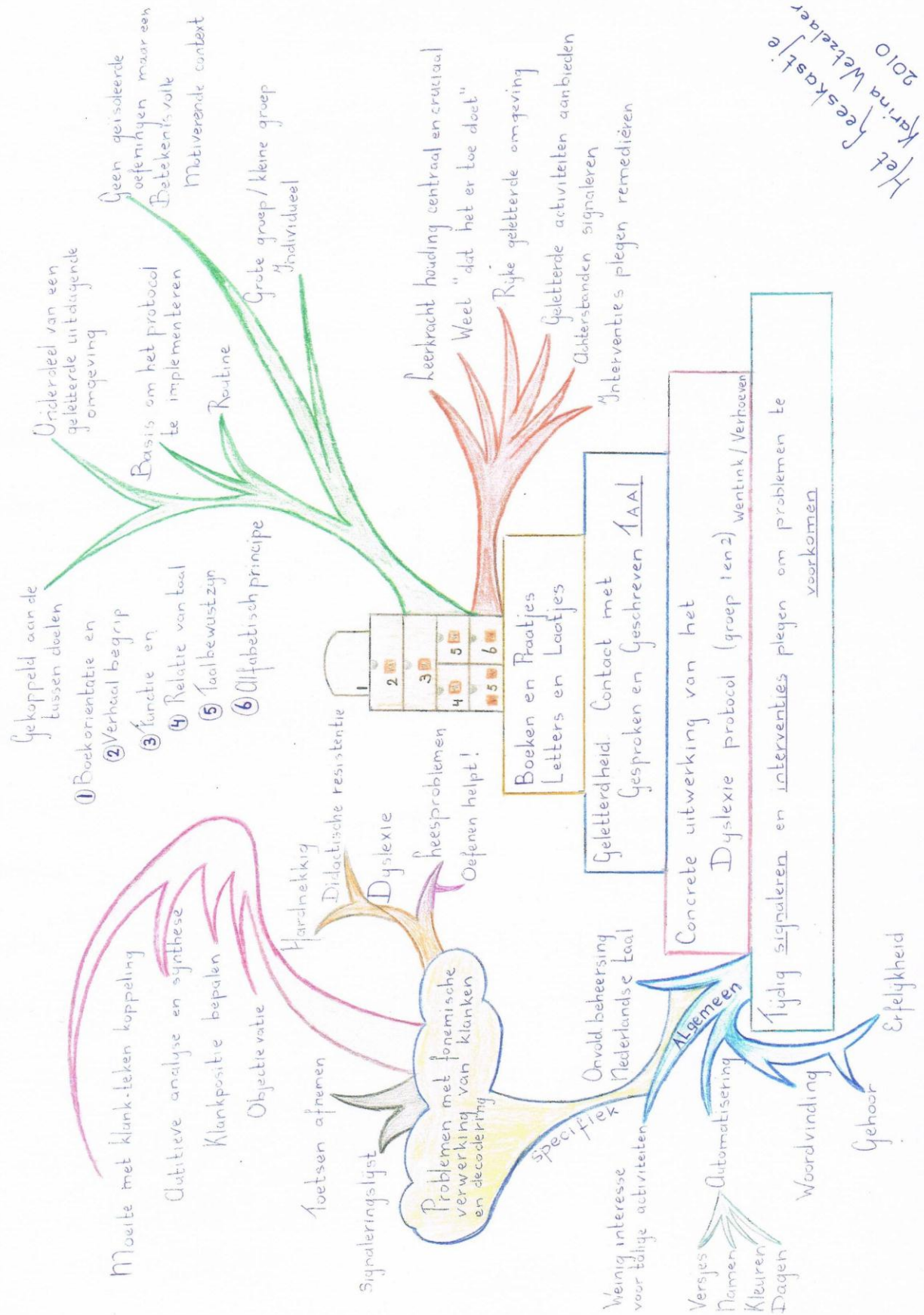
Vraag 17

De leerkracht geeft kinderen voldoende zelfvertrouwen en gaat in op de hulpvraag van een kind

☒ Helemaal eens ☐ Mee eens ☐ Weet niet ☐ Oneens ☐ Helemaal oneens

Overige opmerkingen of reacties over het leeskastje:

Op vraag 14 en 15 heb ik te weinig zicht maar als de leerkrachten hier daadwerkelijk mee aan de slag gaan is dat zeer goed.

Het leeskastje
Karin Wezel
2010

Bijlage VI

Activiteitenplan van het leeskastje: Boeken & praatjes, Letters en laatjes.

Titel: Sjamsi en Ali Baba in de stad

Illustraties: Alice Hoogstad

Thema: Ghazi Abdel-Quadir

Het boek is vooral geschikt om voor te lezen rond het thema:

“De markt, boodschappen doen”.

Met name in de periode vóór de start met het project kan het al aangeboden worden. Het verhaal gaat over Sjamsi die voor het eerst met zijn moeder mee naar de stad mag. Als hij belooft dat hij de haan goed vast houdt, mag hij die meenemen. Op de markt weet de haan toch te ontsnappen en richt een ravage aan! Sjamsi probeert wanhopig zijn haan te redden uit de handen van de woedende kooplui.....

Introductie-activiteit.

Doel:

- De kinderen maken kennis met het kastje: Boeken en praatjes, letters en laatjes
- De kinderen kunnen aan de hand van de titel van het boek een voorspelling doen over de inhoud.
- De leerlingen weten dat het over boeken en letters gaat als ze met dit kastje werken.

Inhoud activiteit:

De kinderen zitten in de kring.

De leerkracht zet het kastje op een centrale plaats.

Het kastje wordt bekeken.

- Wat zou het zijn?
- Welke tekeningen / pictogrammen zie je?
- Wat zit er in?
- Wat hoort erop de standaard te staan?

De leerkracht vertelt dat er een nieuw kastje in de klas staat dat de naam heeft:

"Boeken en praatjes, letters en laatjes".

Als je goed naar deze naam luistert dan weet je ook wat we gaan doen.

Luister nog maar eens goed: "Boeken en praatjes, letters en laatjes"

We gaan een boekje lezen en daarna gaan we steeds een ander laatje open maken en er een praatje of spelletje mee doen.

Boeken & praatjes, Letters en laatjes.

Tussendoel 1: Boekoriëntatie. boekenstandaard

Doel:

- De leerlingen kunnen na afloop van de boekoriëntatie de titel van het verhaal aanwijzen.
- De kinderen kunnen aan de hand van de tekeningen op de voorkant van het boek, een

- Voorspelling maken van de inhoud van het boek.
- De kinderen weten dat het boek van voren naar achteren wordt gelezen.

Inhoud activiteit:

De leerkracht vertelt dat ze/hij een boek heeft meegenomen.

- Kijk eens goed naar de tekening op de voorkant van het boek,
“Waar zou het boek over gaan”?

- We beginnen aan de voorkant.

Als het verhaal uit is kijk ik naar de achterkant. Welke tekening zie je daar?

- Op de voorkant van het boek staan letters. Dat noemen we **de titel** van het boek.

De leerkracht leest de titel voor:

Dit wordt ondersteund door een pictogram.

- Als ze dit heeft gedaan komt de praatpop tevoorschijn. (Sjamsi en de haan).

Het verhaal kan vanuit verschillende personen (na)verteld worden.

De juf/meester vraagt aan de pop wie hij is.

Er wordt een begin gemaakt met het verhaal schema.

Op de flap wordt het woord “**wie**” geschreven. Daarachter het woord met pictogram geschreven.

Tussendoel 2: Verhaalbegrip laatje 2

De volgende activiteiten kunnen na het lezen worden uitgevoerd m.b.t. verhaalbegrip.(Tussendoel 2)

Bij het voorlezen past de grote la met het □ symbool.

De la wordt open gemaakt.

Bij herhaald “voorlezen” kunnen de voorwerpen gebruikt worden.

In de la liggen: **Een potje pudding, een zandtaartje, een suikerspin, een geldstuk, fruit, een slagroom spuitbus, een potje jam,....**

Spullen die eventueel niet in het laatje passen, liggen er naast: **Een hoofddoek, een knuffelkameel, een speelgoedbus, een knuffelhaan, een marktkraampje....**

Doel:

- De kinderen kunnen voorspellingen doen over het verloop van het verhaal.

Inhoud activiteit :

De spullen uit de grote la worden bekeken.

Er zitten ook plaatjes in. Het zijn de **afbeeldingen uit het boek** die gekopieerd en gelamineerd zijn. Ze gaan allemaal over het boek. Enkele plaatjes worden bekeken en dan even aan de kant gelegd. De spullen die in de hoek staan en te groot zijn voor het kastje, worden ook genoemd.

Vervolgens wordt het boek “voorgelezen”. De attributen bieden hierbij een ondersteunende rol.

Op het moment dat er een probleem is, wordt samen naar een oplossing gezocht. Hoe gaat het verhaal verder. De laatste onderbreking is het zoeken naar een goed einde van het verhaal.

Het verhaal kan **meerdere keren** worden voorgelezen, op verschillende tijdstippen.

1.Verhaalschema maken m.b.v. pictogrammen:

Doel:

- de leerlingen krijgen inzicht in pictogrammen m.b.t. het verhaalschema.
- de leerlingen zijn in staat om vragen te beantwoorden, m.b.t. de inhoud van het boek.
- na afloop zijn de kinderen in staat om de schematisch aangegeven verhaallijn te

verwoorden.

Activiteit:

- Op een flap heeft de leerkracht een pictogram en de “wie” vraag geschreven.
- De overige pictogrammen worden besproken en ingevuld op de flap.

Op deze manier kan het verhaalschema in kaart worden gebracht.

In eerste instantie kunnen de volgende vragen worden gesteld:

- over wie gaat het verhaal ?
- waar speelt het verhaal zich af?
- begin, wat kun je vertellen over het begin van het verhaal ?
- afloop, hoe loopt het verhaal af ?

Verhaalschema	
• Wie? Over wie gaat het verhaal? (Wie is de hoofdpersoon?)	
• Waar? Als het verhaal begint, waar is ... dan? (Waar speelt het verhaal zich af?)	
• Wat dan? Wat gebeurt er in het verhaal ? (En, wat gebeurt er nog meer?)	
• Begin? Hoe begint het verhaal? (Wat kun je vertellen over het begin?)	
• Afloop? Hoe loopt het verhaal af? (Wat kun je vertellen over de afloop?)	
• Probleem? Wat is het probleem? (Is er een probleem?)	
• Oplossing? Hoe wordt het probleem opgelost? (Is er een oplossing?)	

Uit: Stimulerende lees- en schrijfactiviteiten onderbouw. Margareth van Kleef en Marieke Tomesen

2. Navertellen van het verhaal m.b.v. afbeeldingen.

Doel:

- De kinderen kunnen de verhaallijn globaal na vertellen aan de hand van de afbeeldingen.

Activiteit:

Alle voor het verhaal belangrijke afbeeldingen worden gekopieerd en gelamineerd.

Eén kind opent de lade en de afbeeldingen worden bekeken.

De leerkracht selecteert een aantal, of alle afbeeldingen en vraagt aan een kind of meerdere kinderen om met deze afbeeldingen **in de goede volgorde van het verhaal** te leggen.

Daarna wordt er gekeken of het kind m.b.v. deze plaatjes in goede volgorde het verhaal kan navertellen.

Afhankelijk van het kind en de groep kan het aantal afbeeldingen uitgebreid worden en kan het verhaal gedetailleerder omschreven worden.

3. Navertellen van het verhaal m.b.v. materiaal.

Doel:

- De kinderen breiden hun woordenschat uit door de voorwerpen te gebruiken en herhaald te benoemen. Alle voorbeeldmaterialen worden gelabeld met woordkaartjes.

Activiteit:

Eén kind opent de lade en de voorwerpen worden benoemd.

De leerkracht selecteert een aantal voorwerpen en vraagt aan de leerlingen om met deze voorwerpen de goede volgorde van het verhaal te leggen.
Daarna wordt er gekeken of de kinderen het verhaal kunnen navertellen.
Afhankelijk van het kind en de groep kan het aantal voorwerpen uitgebreid worden en kan het verhaal gedetailleerder verteld worden.

Tussendoel 3: Functies van geschreven taal □ □ Laatje 3

Doel:

- Kinderen weten dat geschreven taal een communicatief doel heeft.
- De kinderen weten dat symbolen verwijzen naar woorden.
- Kinderen weten dat gesproken woorden permanent kunnen worden vastgelegd op papier.
- Kinderen weten wat het verschil is tussen lezen en schrijven.
- In dit boek staat geschreven tekst.

Activiteit:

- Op een flap heeft de leerkracht een pictogram “.....” en de “wie” vraag geschreven.
- De overige pictogrammen worden besproken en ingevuld op de flap.

Op deze manier kan het verhaalschema in kaart worden gebracht.

In eerste instantie kunnen de volgende vragen worden gesteld:

- **wie**; over wie gaat het verhaal ?
- **waar** speelt het verhaal zich af?
- **begin**; wat kun je vertellen over het begin van het verhaal?
- **afloop**; hoe loopt het verhaal af?

Deze vragen kunnen uitgebreid worden.

Na afloop kan een kind aan de hand van de pictogrammen, woorden en de eigen gemaakte tekeningen de verhaallijn verwoorden.

Deze flap, met het verhaalschema moet een centrale plek krijgen, binnen het thema.

Gedragspatroongrafiek

Een gedragspatroongrafiek is een hulpmiddel om een toename of afname van een variabele in de loop van der tijd te laten zien. Op de horizontale as (X-as) staan de gebeurtenissen eventueel in tijd vermeld, de variabele (of het gedrag dat veranderd) staat op de verticale as (Y-as). De bedoeling van de grafiek is om te laten zien hoe een variabele (gedrag) in de loop van der tijd veranderd. Voor het gedrag kunnen bij kleuters “smiley’s” gebruikt worden.

☺ □ □

□

Werken met gedragspatroongrafieken bestaat in het algemeen uit drie opeenvolgende stappen:

1. Het beschrijven van een probleem

In de klas kan dit ook het vertellen van een prentenboek, het lezen van een verhaal zijn.

2. Het zoeken naar de variabelen

Bij deze stap gaat het om de vraag welke de belangrijkste factoren zijn die in dit verhaal een rol spelen. Wat neemt toe of af in dit verhaal?

3. Het tekenen van het patroon van de variabele(n) in de gedragspatroongrafiek

De lijn in de grafiek geeft aan hoe de variabele in de loop der tijd toeneemt of afneemt.

Als de tijd op de X-as staat en de variabele op de Y-as, kan de lijn worden getekend. Hierbij is van belang dat dit nauwkeurig gebeurt, maar dat er niet te veel aandacht besteed wordt

aan details. Het gaat om het zichtbaar maken van een patroon. Indien er in een groep gewerkt wordt, is het meestal handig om iedereen zijn of haar lijn te laten tekenen en vervolgens met elkaar in gesprek te gaan. De wijze waarop de lijn getekend wordt is immers mede afhankelijk van het perspectief van degene die de grafiek maakt.

Kinderen worden stap voor stap begeleid bij de ontwikkeling van het denken in samenhangen.

Het is in het begin nodig om enige aandacht te besteden aan de lijngrafiek. Het is natuurlijk van groot belang dat de kinderen begrijpen hoe een grafiek in elkaar zit.

Boeken & praatjes, Letters en laatjes.

Keuzeactiviteit: functies van geschreven taal.

Doel:

- de leerlingen ervaren dat je iets kunt leren door te lezen
- de leerlingen leren dat je m.b.v. letters en tekeningen werkschema's kunt maken.
- de leerlingen ervaren dat werkschema's je helpen bij het uitvoeren van activiteiten.

Activiteiten.

In het laatje zit algemene informatie die te maken heeft met het boek.

Deze informatie kan interactief worden voorgelezen.

Hierbij kunnen werkschema's gemaakt worden.

Maak een stappenplan wat door de kinderen "gelezen" kan worden.

(Zie ook laatje 3 relatie gesproken en geschreven taal)

Woordenschat:

Woordenschat als zodanig maakt geen deel uit van het dyslexieprotocol.

Toch is woordenschat dé sleutel voor schoolsucces en onlosmakelijk verbonden met taal.

Vandaar dat we deze woordenlijst hebben opgenomen in ons leeskastje.

De woorden komen steeds terug in de verschillende activiteiten. Herhaling is noodzakelijk om woorden te laten beklijven.

- ☐ ☐ Allerlei soorten boodschappen.
- ☐ Welke marktkramen die er allemaal zijn ☐
- ☐ ☐ Informatie over het ontstaan van de markt
- ☐ ☐ Functie van de markt .
- ☐ ☐ Informatie over de rijdende winkel
- ☐ ☐ Familie relaties "neefjes, nichtjes".
- ☐ ☐ Informatie over betaalmiddelen
- ☐ ☐ De rol van de rechter

Woordenschat:

Zelfstandige naamwoorden

de moeder
de stad
de haan
een vriend
de bus
de winkel
de kruidenier
de boodschappen
de suikerspin

Werkwoorden

rennen
roepen
vertrekken
antwoorden
haasten
zitten
vasthouden
weglopen
wachten

Begrippen

opgewonden
blij
spannend
overstuur
verschrikt
gelukkig
woedend
ruzie
wanhopig

de drilpudding	prijzen	prijzend
de koopman	vinden	benauwd
de zandtaart	voelen	trots
het geldstuk	fladderen	tevreden
de munt	kopen	boos
de straat	verkopen	teleurgesteld
het kraampje	remmen	jammer
de perzik	luisteren	
het fruit	ontsnappen	
de staartveren	gevangen	
de aardbeien	vluchten	
de soep	rollen	
de melkverkoper	schreeuwen	
de schaal	bederven	
de slagroom	zuchten	
de rechter		
de markt		
de binnenplaats		
een idee		
een voorstel		

Gevoelens

dankbaar
schrik
spijt
geluk
blijdschap
verdriet
liefde
vredig

Uitdrukkingen

vol met boodschappen
raakte overstuur
zo fijn als meisjeshaar
hij prijst zijn koopwaar aan
het water loopt mij in de mond
op het laatste moment
ergens soep van koken
dat spat alle kanten op

In de informatie la zijn de meeste voorwerpen terug te vinden.

Dit kan concreet zijn, “echte” voorwerpen, maar ook in de vorm van afbeeldingen.

Deze voorwerpen of plaatjes krijgen een vaste plaats in de klas en worden dagelijks meerdere malen herhaald benoemd.

Er kan gebruik gemaakt worden van een **woordspin**, of een **woorden parachute**.

Boeken & praatjes, Letters en laatjes.

Tussendoel 4: Relatie tussen gesproken en geschreven taal Laatje 4

Doel :

- ☐ ☐ De kinderen weten dat ze het versje dat ze horen ook kunnen opschrijven.
- ☐ ☐ Geschreven woorden kunnen worden uitgesproken
- ☐ ☐ Kinderen kunnen tekeningen maken bij woorden waardoor ze het versje kunnen “lezen”.
- ☐ ☐ Kinderen kunnen woorden als globale eenheden lezen en schrijven. (eigen naam, voor het kind belangrijke personen, logo's)

Activiteit :

Als een kind dit laatje wil openmaken, wijs dan kort even op het pictogram.
Wat zie je? Wat zou je moeten gaan doen?
In het laatje ligt een briefje. Wat zou er op staan? Kun je al een woord lezen?
Het is een versje

**Vandaag voor het eerst naar de stad
Zo'n mooie dag heeft Sjamsi nog nooit gehad
Ali Baba zijn beste vriend mag ook mee
Dat is wel heel erg fijn voor die twee
Samen gaan ze met de bus
En ze moesten zich haasten dus
O, wat is het spannend in de stad
Want de haan die kraaide maar wat
Sjamsi blijft maar hopen
Dat de haan niet weg zal lopen
Maar toch was hij stout
En heel veel dingen gingen fout
Steeds weet de haan te ontsnappen
Terwijl Sjamsi alles weer op moet lappen
Gelukkig lost de rechter alles op
En was alles weer top**

Gezamenlijk wordt dit versje meerdere keren beluisterd.

“Het zou handig zijn als we dit kunnen opschrijven op een flap. Dan kunnen we het versje horen, maar ook zien. We luisteren nu steeds naar één zin. Eén kind helpt mij met het opschrijven van het gedicht, en herhaalt steeds de zin van het versje.

Als het hele versje opgeschreven is, gaan we tekeningen / picto's maken bij de woorden die je veel hoort / ziet”.

Eventueel kan op het laatst het versje opgezegd worden waarbij de leerkracht de woorden aanwijst die gesproken worden. Kloppen de tekeningen ?

Het versje kan ook door kinderen worden nagespeeld.

Boeken & praatjes, Letters en laatjes

Tussendoel 5: Taalbewustzijn (Fonologisch bewustzijn) Laatje 5 (oor)

Doel:

- ☐ ☐ Kinderen kunnen woorden en zinnen onderscheiden
- ☐ ☐ Kinderen kunnen onderscheid maken tussen vorm en betekenis van woorden (Objectivatie)
- ☐ ☐ Kinderen kunnen woorden in klankgroepen verdelen.
- ☐ ☐ Kinderen kunnen spelen met klankpatronen. (rijm)

Activiteit 1: Werken met het versje:

vervolgactiviteit

Doel :

- de kinderen kunnen samen het versje opzeggen.
- twee kinderen kunnen dit ook alleen.
- de kinderen zijn in staat om eindrijm te herkennen.
- de kinderen kunnen zelf rijmwoorden maken.

Als dit laatje open wordt gemaakt, treffen de kinderen hierin het versje aan.

Dit versje wordt gezamenlijk nog eens gelezen.
 Vervolgens vraagt de leerkracht of de kinderen woordjes horen die rijmen.
 De rijmwoorden worden opgezocht op de flap en nogmaals genoteerd.
 Wat zien jullie bij deze woorden ?

Rijmwoorden hebben dezelfde letters op het einde. (eindrijm) Geef aan dat de g en de ch anders uitzien, maar hetzelfde klinken.

haan	baan	stad	pad	vangen	hangen
bus	kus	hoek	koek	haast	raast
winkel	rinkel	druk	stuk	kraai	maai
mond	rond	taart	baard	wacht	zacht
raam	naam	binnen	winnen	lief	dief
zien	tien	water	later	heel	veel
hier	dier	rennen	pennen	vluchten	zuchten
schop	kop	grond	rond	rollen	bollen
kip	lip	rukken	stukken	vlak	plak
mooi	dooi	mand	hand	straat	praat

Activiteit 2: **Rijmen** (eindrijm)

Doel:

- rijmzinnen kunnen afmaken.
- spelen met klankpatronen

De zin wordt langzaam voorgelezen. Het laatste woord moeten de kinderen aanvullen.
 Dit kan in de grote en in de kleine kring gebeuren.

Rijmzinnen

Sjamsi was helemaal **opgewonden** want hij had een mooie haan **gevonden**
 Ali Baba was een prachtig **beest** dat nog nooit in de stad was **geweest**
 Het was spannend in de **stad** en ze zagen daar ook een..... **kat**
 Ali is geen **dief** maar wel heel erg.....**lief**
 De **kruidenier** zij tegen Sjamsi: “Kom eens.....**hier**”
 Toen hij daar **stond** liep Sjamsi het water in de..... **mond**
 Je moet naar het kraampje **lopen** daar kun je lekkere dingen.....**kopen**
 Heb jij de munt **ergens**, ik vind die**nergens**
 Hij was wild om zich heen aan het **schoppen** en was niet te**stoppen**
 De koopman greep hem bij zijn **staartveren** en ging hem eens een lesje**leren**
 De mensen stoven uit **elkaar**, want wat gebeurde er**daar?**
 De koopman schudt Ali Baba **heen** en.....**weer**
 Die haan is van **mij** schreeuwde**hij**
 “Geef die haan **terug**”: riep hij..... **vlug**
 Opeens kreeg Shamsi een **idee**: “Zo krijg ik die haan wel**mee**”
 Met een **list** stopte hij hem in een donkere**kist**

Activiteit 3: **Zinnen opdelen in woorden.**

Doel :

- de kinderen kunnen zinnen opdelen in woorden.
 - de kinderen kunnen aangeven hoeveel woorden er zijn met behulp van materiaal. Bij dit boek kunnen de blokjes gebruikt worden, maar ook munten.
- De zinnen van 4 en 5 woorden zijn meer geschikt voor groep 1 leerlingen. De langere zinnen

kunnen door de groep 2 leerlingen gedaan worden. Bepalend hiervoor is echter de ontwikkeling van het kind en niet de groep waar het in zit.

Lange en korte zinnen kunnen aangegeven worden.

Let op het neerleggen van de blokjes. (munten)

Hanteren ze de leesrichting, gaan ze geordend te werk?

Straks mag hij voor het eerst mee

De haan is mooi

Hij is daar nog nooit geweest

Ali stapt in de bus

Sjamsi zit bij het raam

De haan kraait hard

De taart is heel erg lekker

Daar ligt de munt

Meteen rende de haan weg

De auto moest hard remmen voor de haan

Hij wist steeds te ontsnappen

Ali raakt de kraam

Het fruit rolt over de grond

Van wie is die stomme kip?

Van schrik laat zij de mand vallen

Daar staan drie schalen met slagroom

De man trok de haan uit de schaal

Die vrouw werkt op de markt

Dat is een goed idee

Activiteit 4: Woorden in klankgroepen verdelen.

De leerkracht zegt het woord in één keer, aan elkaar

Elke klankgroep krijgt een tik met de bijl, of met de (...?...).

Een andere manier is het verbinden van lettergrepen tot woorden.

De leerkracht zegt het woord **in stukjes**, de kinderen maken er één woord van.

op	schie	ten	per	zik	en	koop	man
bin	nen	plaats	kin	de	ren		
ver	trek	ken	flad	de	ren		
haas	ten		straat	ve	ren		
vast	hou	den	aard	bei	en		
moe	der		aard	bei	en	ver	koop ster
krui	de	nier	rem	men			
bood	schap	pen	melk	ver	ko	per	
o	ver	stuur	slag	room			
sui	ker	spin	wan	ho	pig		
weg	lo	pen	rech	ter			
ge	luk	kig	ten	slot	te		
ge	vang	en	vruch	ten	sa	la	de
per	zi	ken	ku	ke	le	ku	

Boeken & praatjes,

Letters en laatjes.

Keuzeactiviteit: Taalbewustzijn (fonemisch bewustzijn) Laatje 5 (Plakselpotje en bijl)

Doel:

☐☐ Kinderen herkennen **beginrijm** en kunnen hier ook mee spelen.

Activiteit 1: sorteren van woorden op beginrijm

Doel :

- de kinderen zijn in staat om beginrijm te herkennen in langgerekte woorden
- de kinderen kunnen woorden herkennen die een andere beginletter hebben
- de kinderen kunnen zelf woorden bedenken met deze beginrijm.

Activiteit :

In dit laatje ligt een briefje waarop woorden staan. Dit zijn de woorden die horen bij het verhaal . De juf vertelt dat ze woordjes gaat oplezen:

"Jullie moeten goed naar deze woordjes luisteren. Kunnen jullie vertellen waarom deze bij elkaar horen?"

De leerkracht praat met een langgerekte beginklank.

**Stad sjamsi stil suiker spannend steeds schrik soep slagroom
Vandaag vangen vriend vasthouden vertrekken vraag verschrikt
Binnen buiten baba bestaan broekzak bijna begin besloten
Haan huilen haasten hallo helemaal haar hoor hard hout hebben
Kinderen kan kruidenier kraaien kraampje krijsen koopman koken kanten
Melk melkverkoper moeder moesten mee mocht meenemen meisjeshaar mij
Opgewonden om op omvallen of opsteken ontbijten ontsnapt
Drilpudding dus door derde dat drukke daar de drie doen duur dan
Prijzen pakken perzik perzikenkoopman pan prachtig pas poes peer
Ze zien zitten zei zandtaartzakken zoeken zijn zich zuchten zoon**

Ter controle kunnen de woorden op de flap geschreven worden. Kinderen zien dan dat de letters niet alleen hetzelfde klinken, maar ook hetzelfde uitzien.

Verdere mogelijkheden zijn:

- Bedenk nog een woord met dezelfde beginletter.

Schrijf deze woorden ook op de flap erbij.

- Welk woord hoort er niet bij? (Zet tussen drie dezelfde woorden één woord met een andere beginklank.

- Zijn er in de klas ook kinderen die dezelfde letter vooraan hebben in hun naam.

Ook andere namen kunnen op de flap genoteerd worden zodat de kinderen overeenkomsten gaan zien.

De A-B-C muur kan bij deze activiteit geïntroduceerd / uitgebreid worden.

In het laatje kunnen ook losse kaartjes met afbeeldingen gelegd worden die op beginklank gesorteerd moeten worden.

Activiteit 2: Hakken en plakken.

Eén kind maakt het laatje open haalt er het kaartje met de zinnen uit.

De leerkracht zegt de zin, en één woord zegt ze in stukjes.

Doel :

- de kinderen kunnen **losse klanken samenvoegen tot een woord**, waarbij de zin een ondersteunende rol biedt.

Hij ging voor het eerst naar de s t a d

Ali Baba was zijn beste v r i e n d

Ze rijden met de b u s

De bus kwam om de h o e k

Maar dat kan toch n i e t
 Zijn moeder had veel h a a s t
 De haan k r a a i t
 Moeder ging boodschappen d o e n
 Ali is heel l i e f
 Lieve hanen bestaan n i e t
 Sjamsi liep het water uit de m o n d
 Lekkere zoete t a a r t
 De haan rende op een drukke s t r a a t
 Daar lag ergens een m u n t
 Ali Baba verdween onder de k r a a m
 De perziken rolden over de g r o n d
 De haan v l u c h t
 Hij fladderde langs het hoofd van een v r o u w
 Dat gaat je de kop k o s t e n
 De vrouw ging naar de r e c h t e r
 De jongen was erg s l i m

Een vervolgactiviteit hierop kan zijn: alleen het losse woord herkennen.
 De leerkracht zegt naar eigen keuze het hele woord en het kind **hakt de letters**, of de leerkracht zegt de losse letters en het kind **herkent het hele woord**. (Analyse en synthese)

stem	s t e m	haan	h a a n
haast	h a a s t	straat	s t r a a t
stad	s t a d	rem	r e m
plaats	p l a a t s	munt	m u n t
moeder	m o e d e r	vang	v a n g
bus	b u s	schop	s c h o p
goed	g o e d	schiet	s c h i e t
druk	d r u k	rol	r o l
blijf	b l i j f	val	v a l
mond	m o n d	schaal	s c h a a l
los	l o s	melk	m e l k
kost	k o s t	soep	s o e p
prijs	p r i j s	vrucht	v r u c h t
kist	k i s t	stop	s t o p
drie	d r i e	laatst	l a a t s t

Boeken & praatjes, Letters en laatjes.

Tussendoel 6: Alfabetisch principe

Doel:

☐ ☐ Woorden zijn opgebouwd uit klanken, letters corresponderen met die klanken.

De foneem / grafeem koppeling.

☐ ☐ Kinderen kunnen voor hen nieuwe woorden door deze koppeling lezen en schrijven.

Activiteit: zoem....zoem de letterbij, maakt ons blij.

Doel :

- de kinderen maken kennis met Zoem...zoem de letterbij die erg van letters houdt.

- de kinderen kunnen een letter herkennen tussen andere letters.

- de kinderen kunnen de positie van de letter aangeven in een woord dat visueel wordt aangeboden.

- de kinderen kunnen de positie van de letter aangeven in een woord dat auditief wordt aangeboden.

- de kinderen kunnen woorden benoemen met deze letter.

Activiteit :

Als een leerling laatje 6 wil openmaken klinkt er gezoem. Met z'n allen luisteren we naar het geluid. "Waar komt het toch vandaan ?" In het laatje ligt een bijtje. "Ik ben

Zoem...zoem",

zegt de bij en ik heb erge honger. De juf wil hem honing geven, maar de bij lust dit niet.

"Ik lust alleen maar letters", en daarom zegt hij:

"Ik ben Zoem, zoem de letterbij en ik maak kinderen blij !"

Zoem...zoem vliegt door de klas op zoek naar letters. De kinderen helpen hem erbij en wijzen letters aan. Zoem..zoem, kan moeilijk beslissen welke letter hij vandaag eens wil proeven.

Uiteindelijk vliegt hij terug naar zijn laatje en vindt daarin de letter ____

Hij besluit om deze letter te proeven, maar eerst moeten de kinderen hem helpen.

- wie weet hoe deze letter heet?

- wie heeft deze letter al eens gezien?

- zie je deze letter op het boek?

- wie heeft deze letter in zijn naam?

Zoem, zoem snoept van alle letters ____ een beetje.

Als hij zijn buikje vol heeft, gaat hij lekker slapen in zijn letterlaatje.

Vervolgactiviteiten:

- De lettermuur:

Tijdens het werken kunnen kinderen tekeningen maken of plaatjes uitknippen van woorden met de letter die centraal staat. Deze tekeningen krijgen een plaatsje bij de lettermuur.

- Schrijf-/stempelhoek: Bij plaatjes die passen bij het thema woorden stempelen en andere plaatjes met dezelfde beginletter zoeken.

